

Ida Gran Andersen, Bent Sortkær,
Johanne Grøndal Glavind
og Julie Overgaard Sørensen

Forældres skolevalg

*En analyse af rationaler
og strategier for forældres
valg af skole i Danmark*

Empirisk skole- og dagtilbudsforskning
NCS #5 · 2019

Aarhus Universitetsforlag
Nationalt Center for Skoleforskning

Ida Gran Andersen, Bent Sortkær,
Johanne Grøndal Glavind
og Julie Overgaard Sørensen

Forældres skolevalg

*En analyse af rationaler
og strategier for forældres
valg af skole i Danmark*

Empirisk skole- og dagtilbudsforskning
NCS #5 · 2019

Aarhus Universitetsforlag
Nationalt Center for Skoleforskning

Indhold

- 1 Sammenfatning** 5

- 2 Indledning** 11
 - Data og metode 16
 - Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre 16
 - Kvalitative interview med forældre 20
 - Analysemetoder 23

- 3 Konceptuel model** 30

- 4 Forældres dispositioner og ressourcer:
Hvem vælger en fri grundskole?** 35
 - Socioøkonomisk baggrund og skolevalg 35
 - Forældrenes egne skoleerfaringer 43
 - Geografi og udbud 44

- 5 Forældres rationale for skolevalg:
Hvad vil forældrene gerne opnå?** 47
 - Forældrenes overordnede rationale 47
 - Forældrenes præferencer for skolevalg 62
 - Typer af forældre 67

6 Forældres skolevalgsstrategier: Hvordan indfrier forældrene det, de ønsker for deres barn? 81

Før skolevalget 81

Skolevalget 86

Efter skolevalget 96

7 Konklusion 103

8 Referencer 108

9 Appendiks 110

1 Sammenfatning

Denne rapport afrapporterer resultaterne af et forskningsprojekt om forældres skolevalg, som er etableret i samarbejde mellem Nationalt Center for Skoleforskning/DPU, Frie Skolers Lærerforening og Epinion. Formålet med projektet er at undersøge social stratifikation i forældres rationaler og strategier for skolevalg med særligt fokus på valg mellem offentlige og private skoletilbud. Rapporten besvarer tre specifikke forskningsspørgsmål:

1. Hvem vælger en fri grundskole?
2. Hvilke rationaler og præferencer for skolevalg har forældrene?
3. Hvilke ressourcer og strategier aktiverer forældrene med henblik på at give deres børn det, som forældrene betragter som den bedste skolegang?

Motivationen for projektet er, at flere analyser gennem de seneste år har dokumenteret en bevægelse af elever fra folkeskolen til frie grundskoler (AE-rådet, 2017, 2019; Epinion, 2017, 2019; Undervisningsministeriet, 2016). Andelen af elever i 1. klasse, som går på en fri grundskole, er således steget fra ca. 12 procent i 2007 til ca. 17 procent i 2018 (AE-rådet, 2019). På 8. klassetrin går mere end hvert femte barn nu i en fri grundskole. Det betyder ifølge OECD, at Danmark er et af de OECD-lande, hvor flest elever går i et privat skoletilbud (AE-rådet, 2019). Mange har interesseret sig for, hvad denne tendens dækker over. Hvilke mekanismer driver udviklingen i andelen af forældre, der vælger en fri grundskole til deres børn?

For at forstå udviklingen af andelen af elever i frie grundskoler mangler vi grundlæggende et svar på, hvorfor mange forældre aktivt vælger folkeskolen fra og en fri grundskole til. Det kan virke paradok-

salt, at forældre er villige til at betale penge for noget, som de i princippet kan få gratis. Derfor er det relevant at undersøge, hvad forældrene ønsker af deres børns skole, og hvad det er, forældre på frie grundskoler er villige til at betale for. Forskning i forældres skolevalg viser, at den proces, hvorigennem forældre til- og fravælger forskellige skoler og skoletyper, er kompleks og ofte langt mere sammensat af forskellige faktorer, end forskere og politikere antager (Cucchiara og Horvat, 2014). Den typiske forestilling om, at forældre ”maksimerer nytte” og træffer beslutninger på baggrund af klare værdipræferencer baseret på rationelle kalkuler af omkostninger, gevinster og sandsynlighed for succes ved forskellige valg, er for simplificeret til at forstå skolevalg (Bosetti, Pyryt og Bosetti, 2008). Det betyder ikke, at forældres skolevalg er irrationelle, men derimod, at forældres sociale og kulturelle normer og værdier fungerer som et filter, som betinger, hvilke faktorer de lægger vægt på i skolevalget, og hvilket udbytte de søger at maksimere. Det er disse komplekse processer og overvejelser hos forældrene i forbindelse med valg af skole, vi med denne rapport ønsker at undersøge.

Rapporten trækker på to typer af data. For det første anvender vi en spørgeskemaundersøgelse med 5,547 repræsentativt udvalgte forældre til børn i den skolepligtige alder, og for det andet trækker rapporten på kvalitative interview med 20 forældre fordelt på folkeskoler og frie grundskoler.

Rapporten har fire overordnede resultater, som samlet set besvarer projektets forskningsspørgsmål. For det første er der en social stratifikation i skolevalget. Forældre med lange (videregående) uddannelser og høje indkomster har signifikant større tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole til deres barn, men for forældre med lav socioøkonomisk status og den brede middelklasse – forstået som forældre med en erhvervs- eller videregående uddannelse og gennemsnitlige indkomster – er der ingen forskel i skolevalget. Dermed er forældres ressourcer – og i særdeleshed uddannelse – ikke så afgørende en faktor i forhold til at forstå forældres valg af en fri grundskole. En mulig forklaring herpå er, at vi i Danmark har et højt statstilskud til private skoletilbud, hvilket

medfører, at økonomi ikke i nær så høj grad som i andre lande er determinerende for muligheden for at vælge en fri grundskole. Forældrenes egne skoleerfaringer har dog en stor betydning for deres valg af skole til deres barn. Her viser undersøgelsen, at forældre, der selv har gået på en fri grundskole, har større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole til deres børn.

For det andet rationaliserer forældre meget ens med hensyn til, hvad det er, de ønsker at opnå for deres børn. De fleste forældre vil dybest set gerne have ”glade og robuste børn”, der har opnået et grundlæggende fagligt fundament, og der er en generel tiltro til, at dette opnås på tværs af alle skoletyper. Dette gælder på tværs af forældrenes socioøkonomiske status. De kvantitative analyser viser dog i forlængelse heraf, at forældre har forskellige specifikke præferencer for, hvilke faktorer de tillægger værdi ved en skole. Disse forskelle er dog ikke relateret til hverken forældrenes uddannelsesbaggrund eller deres valg af skoletype. Når det er sagt, finder vi i den kvalitative analyse indikationer på, at forældre med en lavere uddannelse vægter skoler, som tilgodeser børnenes individuelle behov, samt at børnene som følge af deres skolegang skal få lyst til at lære mere og skabe varige venskaber. Forældre med en højere uddannelse vægter omvendt særligt skolens rammer for læring og nærhed i relationerne mellem lærere og elever samt eleverne imellem. Logistik indgår i høj grad som et selvstændigt rationale for både højt- og lavtuddannede forældre, når de skal vælge skole. Ud over at det skal være en god skole, skal den også hænge sammen med familiens hverdag. Faktisk har logistik større betydning end økonomien, som kun har spillet en rolle for få familier i den kvalitative analyse.

For det tredje kan forældrenes skolepræferencer karakteriseres som fire underliggende typer i data: de lokale, de ambitiøse, de pragmatiske og de fællesskabsorienterede. Disse typer af forældre adskiller sig kvalitativt fra hinanden med hensyn til, hvad de vægter af faktorer ved en skole. *De lokale* – som dog kun udgør 4 procent af forældrene – lægger blandt andet relativt mest vægt på kort afstand til skolen, at skolen er gratis, og at barnets kammerater går på skolen. *De ambitiøse* udgør 12 procent af forældrene og lægger relativt mest vægt på, at der er res-

sourcestærke forældre på skolen, at skolen har en lav andel af tosprogede elever, og at eleverne på skolen får gode karakterer. *De pragmatiske* lægger relativt mest vægt på små klasser, et stærkt fagligt fokus, trivsel, og at skolen har et godt ry blandt venner og familie. Den gruppe af forældre er den største i data og udgør 42 procent. Den sidste af de fire typer er *de fællesskabsorienterede*, som udgør 41 procent af forældrene. Disse forældre lægger relativt mest vægt på forældreinvolvering og -indflydelse, et stærkt socialt fokus, et godt skole-hjem-samarbejde, og at skolen er mangfoldig. De fire typer af forældre vælger forskellige typer af skoler. For de fællesskabsorienterede gælder, at 25 procent af disse forældre vælger en fri grundskole, mens det tilsvarende gælder for 19 procent af de ambitiøse, 15 procent af de pragmatiske og 1 procent af de lokale. Hvis man sonderer mellem friskoler og privatskoler, finder vi, at de fællesskabsorienterede i højere grad søger mod friskoler end privatskoler, mens der ikke er udprægede forskelle inden for de andre forældretyper. De fire typer af forældre er ikke relateret til forældrenes uddannelsesbaggrund, hvilket understøtter resultatet om, at forældre med forskellige socioøkonomiske baggrunde har samme præferencer for skolevalg.

For det fjerde er der en social stratifikation i forældrenes *strategier* for skolevalg. Forældre med en videregående uddannelse er i langt højere grad end andre forældre aktive i forbindelse med deres barns skolegang generelt og valg af skole specifikt. Forældre med en videregående uddannelse er således mere tilbøjelige til aktivt at forsøge at optimere deres børns skolegang, fx gennem bosætning, informationsøgning og involvering i barnets skole. Desuden aktiverer højtuddannede forældre i højere grad deres sociale netværk i skolevalgsprocessen, hvilket understøtter resultater fra tidligere forskning. Derudover viser de kvalitative data et interessant fund, som knytter sig til forældrenes forskellige strategier i forbindelse med skolevalg. Generelt viser interviewene en meget stor opbakning til folkeskolen. Mange forældre italesætter eksplicit et nærmest ideologisk ønske om at ”bakke op” om folkeskolen. For flere forældre ligger der dog et reelt dilemma i på den ene side at have et principielt ønske om at støtte folkeskolen og på den

anden side et ønske om at optimere deres barns skolegang. Mange forældre ønsker fællesskab og mangfoldighed, som mange mener, de opnår gennem folkeskolen. Dog må mangfoldigheden ikke blive for stor, idet den så opleves som en potentiel risiko på deres barns vegne. Disse forældre kan dog opdeles i to kvalitativt distinkte grupper; en mindre gruppe af forældre, som vælger folkeskolen "by default", og en større gruppe af forældre, som ønsker at give folkeskolen "en chance", men som er opmærksomme på deres pulje af mulige alternativer. Derved har disse forældre en plan B, som de hurtigt kan agere i henhold til, hvis de ikke mener, at folkeskolen lever op til deres forventninger.

På den baggrund er projektets hovedkonklusion, at der er social stratifikation i forhold til skolevalg i Danmark, men at den er kompleks. Vi finder en uddannelseseffekt på forældres *strategier* i forbindelse med skolevalg. Denne stratifikation er dog ikke genereret af betydelige forskelle i rationaler og præferencer for skoler, ligesom den kun i begrænset omfang manifesterer sig i valg af forskellige skoletyper. Det betyder ikke, at alle forældrene ønsker det samme. Vi finder, at der er fire underliggende typer af forældre baseret på deres skolepræferencer, og at de forskellige typer har forskellig tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole. Men typerne af forældre afspejler ikke forældrenes socioøkonomiske karakteristika og dermed bidrager forskelle i forældres skolepræferencer ikke til social stratifikation i skolevalg i Danmark. Højtuddannede forældre er dog karakteriseret ved at være særligt aktive i forbindelse med deres barns skolegang, og sammenlignet med forældre med lavere uddannelsesniveauer vælger de sandsynligvis kvalitativt forskellige skoler baseret på, hvad de synes udgør kvalitet. Men i en dansk kontekst afspejler distinktionen mellem offentlige og private skoler ikke nødvendigvis (forældres opfattelse af) kvalitet. Denne konklusion understøttes af, at vi kun i begrænset omfang finder en uddannelseseffekt på valg af skoletype, til trods for at højtuddannede forældre er mere aktive i deres strategier i forbindelse med skolevalg.

Slutteligt åbner projektets datamateriale op for nogle mere generelle perspektiver på skolevalg i Danmark. For det første viser international forskning, at forældre i højere grad bliver trukket mod ("pulled")

private skoletilbud frem for skubbet væk fra ("pushed") offentlige skoler fx på grund af utilfredshed. Denne rapport's datamateriale understøtter delvist denne konklusion i den forstand, at vi ikke kan identificere forskelle i forældres tilfredshed på tværs af forskellige skoletilbud. Sagt med andre ord er forældre til børn på de frie grundskoler hverken mere eller mindre tilfredse med deres barns skole end forældre til børn i folkeskolen. Det er dog vigtigt at understrege, at forældres tilfredshed er en kompleks faktor at undersøge, fordi forældrene sandsynligvis har søgt et bestemt skoletilbud, fordi de havde en forventning om, at det ville opfylde deres forventninger, ligesom nogle forældre aktivt har skiftet deres barns skole og af den grund er tilfredse (nu). På den anden side viser de kvalitative analyser, at for flere af forældrene, der har valgt en fri grundskole, fremstår dette valg som værende et fravalg af folkeskolen frem for et tilvalg af den frie grundskole. Flere forældre udtrykker bekymring for folkeskolens tilstand, herunder konsekvenserne af folkeskolereformen og inklusionsdagsordenen. De har en opfattelse af, at rammerne for læring er mindre gunstige i folkeskolen grundet store skoler og klasser, uro og manglende trivsel blandt eleverne. Dette indikerer med andre ord, at push-faktoren også spiller en rolle i Danmark, og at flere forældre ikke kun foretager et aktivt tilvalg, når de vælger en fri grundskole, men også et bevidst fravalg.

Mange forældre til børn i frie grundskoler støtter dog generelt op om folkeskolen og ønsker en stærk og god folkeskole, samtidig med at de vægter det frie skolevalg højt, da det giver mulighed for at tilvælge en anden skoletype end den, som fås i folkeskolen. Ligeledes giver størstedelen af forældrene med børn i folkeskoler udtryk for i interviewene, at de støtter det frie skolevalg og ikke anser det som et problem, at en større andel af forældrene vælger en fri grundskole, da det giver forældrene mulighed for at tage hensyn til det enkelte barns behov – så længe det ikke sker på bekostning af folkeskolen. Begge parter er således i stor udstrækning enige om, at folkeskoler og frie grundskoler kan noget forskelligt, og at forældrene skal have mulighed for at vælge den skoletype, som passer dem og deres barn bedst.

2 Indledning

I Danmark har vi 10 års undervisningspligt, men ingen skolepligt. Det betyder, at forældre frit kan vælge, *om* de ønsker, at deres barn går i skole, og *hvilken* skole de ønsker. Forældre har derved også mulighed for at vælge en fri grundskole som alternativ til folkeskolen. En fri grundskole dækker over mange forskellige typer af skoler, fx friskoler, privatskoler, lilleskoler, religiøse friskoler, tyske mindretalsskoler, steinerskoler m.fl. Fælles for skolerne er, at de er oprettet under fri-skoleloven, og at de drives dels af forældrebetaling, dels af statstilskud baseret på den såkaldte koblingsprocent, dvs. det procentvise tilskud, som en fri grundskole modtager pr. elev baseret på en gennemsnitlig elevudgift i folkeskolen beregnet på baggrund af de seneste tre år. I Danmark har vi en tradition for et relativt højt statstilskud til de frie grundskoler. Over de sidste 25 år har koblingsprocenten således ligget mellem 71 og 76 procent, som er niveauet for 2019. Skolepengene¹ udgør typisk mellem ca. 9.000 kr. og 16.000 kr. pr. år (FSL, 2019), hvilket medfører, at adgangen til de frie grundskoler er mindre økonomisk selekteret end i andre lande.

Flere analyser har gennem de seneste år dokumenteret en bevægelse af elever fra folkeskolen til frie grundskoler (AE-rådet, 2017, 2019; Epinion, 2017, 2019; Undervisningsministeriet, 2016). Andelen af elever i 1. klasse, som går på en fri grundskole, er således steget fra ca. 12 procent i 2007 til ca. 17 procent i 2018 (AE-rådet, 2019). På 8. klassetrin går

1. Skolepengene er forældrenes betaling for selve skolegangen. Hertil kommer for langt de fleste børn i de små klassers vedkommende betaling for SFO. Sidstnævnte er typisk betydeligt lavere på de frie grundskoler end i de tilsvarende kommunale folkeskoletilbud. Man kan således sige, at den samlede betaling for skolegang og fritidsordning gør den økonomiske selektion endnu mindre i de små klasser.

mere end hvert femte barn nu i en fri grundskole. Det betyder ifølge OECD, at Danmark er et af de OECD-lande, hvor flest elever går i et privat skoletilbud (AE-rådet, 2019). Mange har interesseret sig for, hvad denne tendens dækker over. Hvilke mekanismer driver udviklingen i andelen af forældre, der vælger en fri grundskole til deres børn? I den offentlige debat findes der mange svar på det spørgsmål. For det første kan udviklingen i andelen af elever på frie skoler ses som en naturlig reaktion på skolelukninger. Ifølge AE-rådet er 200 folkeskoler lukket siden 2007, hvilket har medført, at forældre er gået sammen om at etablere en fri grundskole for at bevare et skoletilbud i lokalområdet. Skolelukninger er dog kun en del af forklaringen, eftersom det kun er ca. 15 procent af de elever, som er blevet ramt af skolelukninger, der efterfølgende begynder på en fri grundskole (AE-rådet, 2019). For det andet har folkeskolen været igennem en turbulent periode med ny arbejdstidsaftale til lærerne i 2013, folkeskolereformen i 2014, en stigende inklusionsdagsorden samt et fald i de offentlige udgifter til folkeskolen (delvist som følge af et fald i elevtallet). Selvom de fleste af disse ændringer også har omfattet de frie grundskoler, har disse forhold ifølge flere medier været medvirkende til en øget tilstrømning til de frie grundskoler (se fx Folkeskolen, 2018). Endelig kan den øgede koblingsprocent fra 71 procent i 2015 til 76 procent i 2018 også have betydning for forældres opfattelse af forskellen på ressourcer mellem folkeskolen og frie grundskoler.

Selvom ovennævnte samfundsmæssige og strukturelle forklaringer er vigtige rammefaktorer for at forstå udviklingen af andelen af elever i de frie grundskoler, så mangler vi grundlæggende et svar på, hvorfor mange forældre aktivt vælger folkeskolen fra og en fri grundskole til. Det kan virke paradoksalt, at forældre er villige til at betale penge for noget, som de i princippet kan få gratis. Derfor er det relevant at undersøge, hvad forældrene ønsker af deres børns skole, og hvad det er, forældre på frie grundskoler er villige til at betale for. Forskning i forældres skolevalg viser, at den proces, hvorigennem forældre til- og fravælger forskellige skoler og skoletyper, er kompleks og ofte langt mere sammensat af forskellige faktorer, end forskere og politikere antager (Cucchiara og

Horvat, 2014). Den typiske forestilling om, at forældre ”maksimerer nytte” og træffer beslutninger på baggrund af klare værdipræferencer baseret på rationelle kalkuler af omkostninger, gevinster og sandsynlighed for succes ved forskellige valg, er for simplificeret til at forstå skolevalg (Bosetti et al., 2008). Det betyder ikke, at forældres skolevalg er irrationelle, men derimod, at forældres sociale og kulturelle normer og værdier fungerer som et filter, som betinger, hvilke faktorer de lægger vægt på i skolevalget, og hvilket udbytte de søger at maksimere. Det er disse komplekse processer og overvejelser hos forældrene i forbindelse med valg af skole, vi med denne rapport ønsker at undersøge.

Denne rapport afrapporterer således resultaterne af et forskningsprojekt om forældres skolevalg, som er etableret i samarbejde mellem Nationalt Center for Skoleforskning/DPU, Frie Skolers Lærerforening og Epinion. Formålet med projektet var at undersøge social stratifikation i forældres rationaler og strategier for skolevalg med særligt fokus på valg mellem offentlige og private skoletilbud. Social stratifikation handler om differentieringen af ressourcer i samfundet og henviser til det faktum, at samfundsstrukturen kan beskrives som et hierarki af ulige fordelte positioner og sociale grupperinger. Ofte anvendte mål for definitionen af sociale grupperinger er fx socioøkonomisk status målt som uddannelsesniveau, beskæftigelse og/eller indkomst. Formålet med analyserne i denne rapport er at undersøge, hvad disse socioøkonomiske indikatorer betyder for forældres skolevalg med særligt fokus på forældrenes uddannelsesniveau og indkomst, fordi eksisterende forskning har identificeret disse som væsentlige determinanter. Rapporten besvarer tre specifikke forskningsspørgsmål:

1. Hvem vælger en fri grundskole?
2. Hvilke rationaler og præferencer for skolevalg har forældrene?
3. Hvilke ressourcer og strategier aktiverer forældrene med henblik på at opnå det, de gerne vil for deres børn?

Projektet bidrager til den eksisterende forskning på mindst to måder. For det første undersøger det forældres skolevalg i en dansk kontekst, som er særligt interessant, fordi vi har et universelt uddannelsessystem,

hvor det offentlige tilskud til private skoletilbud er højt. Derfor er adgangen til forskellige skoletyper i langt mindre grad end i andre lande betinget af økonomiske forhold. En analyse af skolevalg og forældres skolepræferencer i en dansk kontekst kan derfor bidrage til den internationale forskningslitteratur, fordi man i nogen grad kan ”fjerne” økonomi fra ligningen – en faktor, som i mange andre lande er determinerende for adgangen til forskellige skoler. Det betyder fx, at det er interessant at undersøge, hvorvidt der alligevel er en social stratifikation i skolevalg, samt hvilke mekanismer der driver den, når det kun i mindre grad er penge. For det andet undersøger rapporten karakteren af den sociale stratifikation for skolevalg i Danmark. Undersøgelser har vist, at forældre med videregående uddannelser og høje indkomster oftere vælger en fri grundskole til deres barn (AE-rådet, 2017; Epinion, 2019). Selvom disse resultater er i overensstemmelse med forskning fra andre lande, er der dog flere årsager til at undersøge den sociale stratifikation i forældres skolevalg mere systematisk. For det første fordi danske undersøgelser dokumenterer deres påstand på baggrund af deskriptive analyser af den bivariate sammenhæng mellem fx forældres uddannelsesniveau og valg af skoletype. For det andet fordi den danske kontekst adskiller sig fra mange andre lande, ved at frie grundskoler modtager et højt statsligt tilskud. Derved kunne man forvente, at forældres socioøkonomiske status i mindre grad slår igennem med hensyn til skolevalg i Danmark. Desuden er der en indikation af, at en eventuel social gradient i tilslutningen til private skoletilbud kan være på retur, hvilket tidligere danske undersøgelser har påpeget. Fx viser en analyse fra AE-rådet, at stigningen i andelen af børn på frie grundskoler særligt skyldes en stigning blandt forældre med korte uddannelser (AE-rådet, 2019). Samlet set indikerer dette, at billedet ikke er entydigt, og at der er brug for mere solid viden om, hvordan forældre fra forskellige dele af samfundet vælger skole til deres barn, og hvad der driver deres valg.

Rapporten trækker på to typer af data. For det første anvender vi en spørgeskemaundersøgelse med 5.547 repræsentativt udvalgte forældre til børn i den skolepligtige alder. Spørgeskemaundersøgelsen er indsamlet af Epinion i forbindelse med en analyse af frit skolevalg for Un-

dervisningsministeriet i foråret 2017. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blev analyseret deskriptivt til rapporten ”Frit Skolevalg” i 2017. Motivationen for at anvende spørgeskemaundersøgelsen i nærværende projekt er, at den endnu rummer uudnyttede analytiske potentialer, og den kan med fordel anvendes i en mere generel analyse af forældres valg af skole. Eventuelle uoverensstemmelser mellem resultater i Epinions rapport fra 2017 og denne rapport skyldes en forskel i analysemetoder (se data og metode). For det andet trækker rapporten på kvalitative interview med 20 forældre fordelt på folkeskoler og frie grundskoler. I rapporten sonderer vi i udgangspunktet ikke mellem forældre til børn på forskellige typer af frie grundskoler. Vi anerkender, at der kan være stor forskel på forældre, som vælger en friskole, og forældre, der vælger en privatskole, ligesom årsagerne, de lægger til grund for valget, sandsynligvis er forskellige. Formålet med projektet er dog at undersøge forældres skolevalg med særligt fokus på forskelle mellem offentlige og private skoletilbud og ikke forskelle mellem forskellige typer af frie grundskoler. I det omfang, det er relevant for analyserne og muligt i data, sonderer vi dog mellem friskoler og privatskoler baseret på deres foreningsmæssige tilhørsforhold til henholdsvis Dansk Friskoleforening og Danmarks Private Skoler. Det gør vi, fordi vi har en forventning om, at de forskellige typer af skoler tiltrækker forskellige forældre, som potentielt medfører en forskel i den sociale stratifikation. Friskoler og privatskoler fungerer på dog på samme vilkår og skal leve op til den samme lovgivning, og eventuelle forskelle, vi finder mellem disse to typer af skoler, er derfor betinget af geografiske, kulturelle og historiske faktorer.²

Rapporten er struktureret som følger. Afsnit 3 beskriver rapportens data og metode. Afsnit 4 beskriver rapportens teoretiske ramme og præsenterer en konceptuel model for analysen af det empiriske materiale. I afsnit 5, 6 og 7 præsenterer vi projektets resultater, inden vi konkluderer i afsnit 8.

2. Se <https://www.friskoler.dk/hvad-er-en-friskole/fakta-og-myter-om-friskoler/>

Data og metode

I dette afsnit præsenterer vi projektets data og metode. Projektet bygger på et sekventielt forklarende mixed methods-design (Greene, 2007), hvor kvantitative data fra et spørgeskema blandt et repræsentativt udsnit af forældre til børn i den skolepligtige alder kombineres med kvalitative interview blandt 20 forældre til børn i den skolepligtige alder.

Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre

Den kvantitative del af data består af en spørgeskemaundersøgelse blandt forældre til børn i den skolepligtige alder. Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført i juni 2017 af Epinion i forbindelse med en analyse for Undervisningsministeriet om frit skolevalg og forældres valg af skole. Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blev – i kombination med andre datakilder – afrapporteret deskriptivt i rapporten “Frit Skolevalg” (Epinion, 2017). Datagrundlaget rummer dog fortsat uudnyttede potentialer med hensyn til at forstå forældres skolevalg, hvilket er motivationen for at anvende det i dette projekt.

Det er vigtigt at understrege, at eventuelle forskelle i resultater og konklusioner fra det oprindelige projekt og nærværende projekt kan være genereret af flere faktorer. For det første er det samlede datagrundlag overordnet set forskelligt. Det oprindelige datamateriale bestod – ud over spørgeskemaundersøgelsen med forældre – også af en spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer i alle landets kommuner samt kvalitative interviews med forældre og forvaltninger i et antal udvalgte casekommuner med fokus på frit skolevalg. Nærværende projekt har indsamlet et nyt kvalitativt datamateriale med 20 forældre fordelt over hele landet og med særlig fokus på social stratifikation og valg mellem offentlige og private skoletilbud (se afsnit om rekruttering). For det andet blev spørgeskemaundersøgelsen i rapporten “Frit Skolevalg” udelukkende analyseret ved hjælp af krydstabeller. Det kan være infor-

mativt i mange sammenhænge, og det er den måde, data oftest afrapporteres i rekvirerede projekter. Men for at forstå komplekse sammenhænge, hvor mange faktorer er i spil på samme tid, er det en fordel at anvende multivariate statistiske metoder. Forskelle i resultater kan derved også skyldes forskelle i analysemetoder, hvor resultaterne i nærværende undersøgelse i højere grad end den tidligere er i stand til at undersøge sammenhænge, hvor andre (observerbare) faktorer holdes konstant.

Målgruppen for undersøgelsen bestod af forældre til et tilfældigt udtræk fra CPR-registeret af børn født i 2001-2011.³ Spørgeskemaet blev udsendt via e-Boks til den eller de forældre, som har forældremyndigheden over barnet, og som har folkeregisteradresse samme sted som barnet.⁴ I invitationsbrevet blev forældrene oplyst om undersøgelsen, og hvorfor de var udvalgt. Desuden blev forældrene orienteret om, hvilket barn de var udtrukket på baggrund af (i tilfælde af at de havde flere børn), og at de skulle besvare skemaet med udgangspunkt i dette barn (Epinion, 2017). Svarprocenten for spørgeskemaundersøgelsen er på 42,9 procent, hvilket svarer til, at i alt 5.547 forældre deltog i spørgeskemaundersøgelsen.

I spørgeskemaet er forældrene blevet bedt om at besvare en række spørgsmål vedrørende valg af skole til deres barn. Således indeholder spørgeskemaet blandt andet information om forældrenes baggrundskarakteristika, barnets skole, præferencer for skolevalg, informationsøgning, engagement og deltagelse i barnets skole. Spørgsmålene til afdækning af forældrenes præferencer er baseret på en Maximum Differential Analysis (MaxDiff), som er en metode inden for *Stated Preferences*. Forældrene bliver her bedt om at vurdere en række skolefaktorer,

3. Inden for målgruppen blev der foretaget en oversampling af det oprindelige projekts casekommuner samt forældre til børn født i 2011, fordi disse forældre netop havde stået over for at skulle vælge skole til deres barn. I analysen af data er forældrenes besvarelser vægtet, således at både casekommuner og årgang 2011 svarer til et repræsentativt niveau.

4. Børn med forældre, der ikke var tilmeldt e-Boks, blev fjernet fra udsendelseslisten, for så vidt at barnet ikke havde en anden forælder, som havde modtaget invitationen.

Indholdsfortegnelse

som de kan synes er mere eller mindre vigtige for, hvilken specifik skole de vælger. Forældrene skal et antal gange prioritere fem forskellige faktorer ved at angive, hvilken faktor der er den vigtigste (“best”), og hvilken faktor der er den mindst vigtige (“worst”) (også kaldet “best-worst scaling”). Denne proces gentages et antal gange med nye valgmuligheder, således man til sidst kan rangordne de forskellige valgmuligheder efter deres relative vigtighed. MaxDiff-analyser er tidligere primært anvendt inden for fx markedsanalyser, men også til at undersøge præferencer inden for sundhedsydelse (Flynn et al., 2007). På grund af opsætningen af faktorerne, hvor forældrene skal prioritere mellem dem, undgår man potentielt bias, der kunne opstå i forbindelse med andre spørgeteknikker.

Motivationen for at anvende MaxDiff i en analyse af skolevalg er, at det kan være vanskeligt at afdække forældres præferencer, fordi alt kan synes vigtigt. Forældre synes fx, at både trivsel, gode karakterer, små klasser og ressourcestærke forældre er vigtigt. Men måske er noget vigtigere end andet, hvis man ikke kan få det hele. En klassisk spørge-skemaformulering ville derfor ikke nødvendigvis indfange de enkelte faktorer relative vigtighed for respondenterne.

MaxDiff-analysen indeholder i alt 18 forskellige skolekarakteristika, som forældre kan synes er mere eller mindre vigtige for deres valg af skole. De 18 karakteristika er:

- Kort afstand til skolen
- Ressourcestærke forældre på skolen
- Småklasser
- Gode karakterer
- At skolen er gratis
- At skolen har ry for at være en god skole
- At skolen har en særlig profil (fx religiøs eller pædagogisk)
- Høj grad af forældreinvolvering og indflydelse
- Lav andel af tosprogede elever
- Stærkt socialt fokus
- Stærkt fagligt fokus

- Kammerater på skolen
- Trivsel
- Gode lærere
- At skolen er en folkeskole
- At skolen er en fri grundskole
- Godt skole-hjem-samarbejde
- Mangfoldighed

Forældrene er blevet bedt om at rangordne fem forskellige faktorer ad gangen med hensyn til, hvilken faktor de syntes er henholdsvis mest og mindst vigtig i alt otte gange.⁵

Forældrenes svar analyseres ved hjælp af en multinominal logit-model med henblik på at identificere et sæt af vægte for hver faktor, som beskriver sandsynligheden for at vælge faktor f . For at lette fortolkningen transformeres de rå logit-vægte til en ratio-skala fra 0-100.⁶ Den relative værdi af de enkelte faktorer kan således beskrives på en skala fra 0-100, hvor en værdi på 5,5 svarer til, at de enkelte faktorer har lige stor betydning (100/18 faktorer). Appendiks tabel A1 viser den deskriptive fordeling af undersøgelsens variabler. Grundet en teknisk fejl har en mindre gruppe af forældre ikke besvaret MaxDiff-spørgsmålene, hvilket medfører, at de har missing-værdier på disse spørgsmål, som måler forældrenes præferencer for forskellige karakteristika ved skoler. Efter som disse missing-værdier kan betragtes som tilfældige (fordi de alene skyldes et teknisk nedbrud), håndterer vi disse ved hjælp af multipel imputation.

I analyserne arbejder vi med forskellige samples. I kapitel 5 og 6, som handler om, hvem der vælger frie grundskoler, samt hvilke præferencer

5. I Sawtooth Softwares tutorial til MaxDiff anbefaler de, at hvert item vises mellem tre og fem gange. Antallet af visninger (af faktorer), respondenter vises, er givet ved $3(K/k)$, hvor K er faktorer, og k er antal faktorer per visning. Det betyder, at antallet af visninger i denne undersøgelse (8) er lige i underkanten af det anbefalede, $(3(18/5) = 10,8)$.

6. Konkret anvendes formelen $eU_i / (eU_i + a - 1)$, hvor U_i er den standardiserede rå logit-vægt, eU_i tager antilogarithmen til U_i , og a er antallet af faktorer vist for hvert sæt for respondenter (for uddybning, se Sawtooth, 2013, http://www.sawtoothsoftware.com/help/lighthouse-studio/manual/index.html?hid_web_maxdifftutorial.html).

forældrene har, analyserer vi svarene fra alle forældrene ($N=5.547$). Vi sondrer derfor overordnet ikke imellem forældre, der har børn, som allerede går i skoler, og forældre til børn, som først skal til at starte i skole på tidspunktet for spørgeskemaundersøgelsen. I den latente klasseanalyse analyserer vi dog kun på respondenter, der oprindeligt havde besvaret MaxDiff-spørgsmålene, og ikke på observationer med imputerede værdier ($N=4.940$).

I kapitel 7, som omhandler forældrenes strategier i forbindelse med skolevalg, analyserer vi dels det fulde sample, dels et subsample af forældre. Det gør vi, fordi forældrenes skolevalgsstrategier omfatter både adfærd før, under og efter skolevalget. Med hensyn til strategier før og under skolevalget har vi data for alle forældre ($N=5.547$). Men når det kommer til strategier efter skolevalget, har vi naturligt kun data for de forældre, hvis børn allerede er startet i skole ($N=3.897$).

Kvalitative interview med forældre

Formålet med de kvalitative interview er at opnå en forståelse for forældrenes rationaler ift. deres valg af skole og de strategier, forældrene anvender for at opnå deres præferencer for skoletype. Hvilke ressourcer bruger forældrene i deres skolevalgsproces, og hvordan aktiverer de dem konkret?

Der er som nævnt gennemført kvalitative interview med i alt 20 forældre. Da de centrale variable i denne undersøgelse er skolevalg samt forældres uddannelsesniveau, er udvælgelsen af forældre sket på baggrund heraf. Herudover er variation på geografi og urbaniseringsgrad forsøgt imødekommet. Rekrutteringsmatricen nedenfor illustrerer fordelingen af forældre.⁷

7. Det var oprindeligt tanken, at forældrene skulle fordele sig med seks lavere uddannede forældre med barn på fri grundskole og seks højere uddannede forældre med barn på fri grundskole. Men grundet fejl i registreringen af den ene forældres uddannelsesniveau under rekrutteringen blev vedkommende rekrutteret som værende højere uddannet, hvor det under interviewet viste sig, at vedkommende havde en lavere uddannelse.

Table 1. Rekrutteringsmatrice for kvalitative interview

	Kortere uddannelse ¹	Mellemlang og lang uddannelse ²	I alt
Folkeskole	4	4	8
Fri grundskole	7	5	12
I alt	11	9	20

Note. 1 Folkeskole, gymnasie- eller erhvervsuddannelse eller kort videregående uddannelse.

2 Mellemlang videregående uddannelse, lang videregående uddannelse eller forskeruddannelse.

Samplen er begrænset til valg af skole ved *indskrivning*. Argumentet herfor er, at det kvantitative data dækker skoleskift, og at Epinions rapport om ”Frit Skolevalg” viste, at ”ikke-naturlige skoleskift” (dvs. som følge af flytning) primært skyldes mistrivsel og dermed typisk begrundes med ”push”-faktorer. Vi forudser derved, at et fokus på skift i rekrutteringen af interviewpersoner potentielt medfører, at data ikke vil generere megen ny viden om forældres rationaler og præferencer.

Samplen er yderligere begrænset til forældre, hvis ældste barn er blevet indskrevet i skole inden for de seneste tre år (2016-2019). Herudover har forældrene skullet have flere skoler at vælge imellem i deres lokalområde. Der er ikke sat kilometerbegrænsning på ”lokalområde”, da det netop har været tanken, at det var forældrene selv, som skulle definere, hvad deres lokalområde var.

Rekruttering

Forældrene er rekrutteret via Epinions fokusgruppepanel, som indeholder mere end 20.000 potentielle respondenter. Konkret har paneldeltagerne modtaget en mail, hvor undersøgelsens formål og respondentmålgruppe er beskrevet. Interesserede forældre har herefter kunnet svare på et kort spørgeskema om deres skolevalg (type af skole, og om de havde flere skoler at vælge imellem i lokalområdet), baggrundsoplysninger (køn, alder, uddannelse og postnummer) samt tilkænde-give, om de havde lyst til at deltage i et kvalitativt interview. Forældrene blev desuden oplyst om, at de som tak for deres ulejlighed ville mod-

tage et gavekort på 300 kr. til sendentanke.dk. Over en periode på fem dage svarede 101 forældre, hvoraf 51 ønskede at deltage i kvalitative interview. På baggrund heraf blev 20 forældre udvalgt til at deltage i interviewene. De modtog således et opkald, hvor undersøgelsen blev mere detaljeret præsenteret, og aftale om interviewtidspunkt blev indgået.

Det er valgt ikke at rekruttere på baggrund af køn. På den ene side viser forskning, at det primært er kvinderne, som er mest involveret i skoleindskrivningen (Bosetti, 2004). På den anden side ønskede vi ikke at udelukke mændene, da det også ville kunne skævvride undersøgelsens resultater. Fremgangsmåden har i stedet for været, at vi i rekrutteringen har bedt om at tale med den forælder, som har været mest involveret i processen. Samlet set er 11 mænd og 9 kvinder blevet rekrutteret til undersøgelsen, hvoraf henholdsvis 6 af kvinderne og 6 af mændene har børn indskrevet på frie grundskoler.

Gennemførelse af interview

Interviewene er blevet afholdt som dybdegående kvalitative interview over telefonen. Interviewene har haft en varighed på ca. 45 minutter og er blevet gennemført i perioden 20. til 29. maj 2019. Der er blevet udarbejdet et semistruktureret interview indeholdende følgende temaer (se appendiks A2):

- Præsentation af familien
- Forældrenes egen skolegang
- Processen forud for skolevalget, herunder informations-søgning og bosætning
- Selve skolevalget, herunder årsagerne til valget
- Holdning til det frie skolevalg i Danmark.

For at afdække årsagerne og rationalerne bag forældrenes skolevalg er der dels spurgt direkte ind til, hvilken skole forældrene har valgt, hvorfor det lige var denne skole og ikke andre i nærområdet. Dels har vi anvendt et såkaldt ”kortspil”, hvor forældrene er blevet præsenteret for 10 kort, hvorpå forskellige neutralt formuleret årsager for skolevalg er formuleret, fx klassestørrelse, trivsel, elevsammensætning og faglige

præstationer (kortene er sendt til forældrene over mail inden interviewet). Forældrene er blevet bedt om at fortælle, hvilke tre kort de har vægtet højest i deres skolevalg og hvorfor. Øvelsen er velegnet til at afdække, hvilke rationaler forældrene gør brug af, når de fortæller, hvorfor de vægter den ene årsag over den anden.

Interviewene er optaget på bånd og transskriberet bagefter af en studentermedhjælper.

Analysemetoder

Vi analyserer data ved hjælp af tre forskellige metoder, som knytter sig til enten de kvantitative eller de kvalitative data.

Kvantitative metoder

De kvantitative data analyseres på to måder. For det første anvender vi multipel regressionsanalyse,⁸ som er en statistisk teknik til at undersøge sammenhænge mellem faktorer. Ofte er man fx interesseret i at vide noget om, hvordan én variabel påvirker en anden. Hvis vi gerne vil undersøge, hvordan forældres uddannelse påvirker valg af skoletype til deres barn, så ved vi godt, at forældrenes uddannelsesniveau ikke er den eneste faktor, der kan påvirke skolevalget. Andre karakteristika som fx forældrenes indkomst og beskæftigelse (som sandsynligvis er korreleret med uddannelse), alder, religion, holdninger og værdier påvirker sandsynligvis ofte valget af skole. Også på skole, kommune- og samfundsniveau kan der være vigtige faktorer, som påvirker forældres skolevalg. Det gælder fx karakteristika ved de skoler, forældrene vælger imellem, kommunal organisering og politikker samt den statslige regulering på området. Hvis vi i første omgang ser bort fra andre faktorer og koncentrerer os om sammenhængen mellem forældres uddannelse og skolevalg, så kan vi gennem det, man kalder en *simpel* regressionsmodel, kvantificere effekten af uddannelse på valg af skole. Denne model ville

8. I analyserne anvender vi et signifikansniveau på $\alpha \leq 0,05$, hvilket er standard inden for samfundsvidenskaberne.

i så fald kun inkludere én forklarende variabel (uddannelse) og dermed ikke tage højde for andre faktorer, som potentielt også påvirker skolevalg. I en multipel regressionsanalyse kan vi udvide modellen til at inkludere andre forklarende variabler (faktorer, som vi forestiller os også kunne påvirke enten forældres uddannelse og/eller skolevalg). Fx er det oplagt, at forældres socioøkonomiske karakteristika som fx indkomst og uddannelse er korrelerede, fordi personer med et højt uddannelsesniveau ofte også har høje indkomster, så vil det give et forkert billede af sammenhængen mellem uddannelse og skolevalg, hvis vi udelader indkomst i modellen. Vi ville så at sige komme til at overestimere effekten af uddannelse, fordi noget af effekten ville kunne forklares af indkomst. På samme måde kan man forestille sig, at forældres skolepræferencer i nogen grad afspejler forskelle i socioøkonomisk baggrund hos forældrene. Hvis vi således ikke tager højde for forældrenes socioøkonomiske karakteristika, når vi undersøger sammenhænge mellem forældrenes skolepræferencer og skolevalg, ville vi potentielt opnå et forkert resultat. Det er vigtigt at understrege, at analyserne i nærværende rapport ikke kan sige noget om årsagssammenhænge. Vi kan ikke sige, at bestemte faktorer har en *kausal* effekt på forældres skolevalg, men derimod, at nogle faktorer er *korrelerede* med skolevalg. I spørgeskemaundersøgelsen har vi information om en række karakteristika hos forældrene, og vi kan derfor tage højde for rigtig mange af de observerbare forhold, som vi forventer karakteriserer forældres skolevalg. Men vi kan ikke tage højde for ikkeobserverbare faktorer, altså faktorer, som vi ikke har information om i data. Resultaterne af denne rapport skal derfor læses i konteksten heraf.

For det andet anvender vi latent klasseanalyse til at undersøge, hvorvidt der i det kvantitative data kan identificeres et antal typer af forældre baseret på deres præferencer for skolevalg. Latent klasseanalyse er en metode, som kan bidrage til at klassificere personer i et datasæt i nogle grundlæggende grupper, segmenter eller typer. En fordel ved latent klasseanalyse er, at den er modelbaseret og giver et bud på antallet af underliggende grupper i data. Hvor mange grupper skal man have for at tage højde for den variation, der er i data?

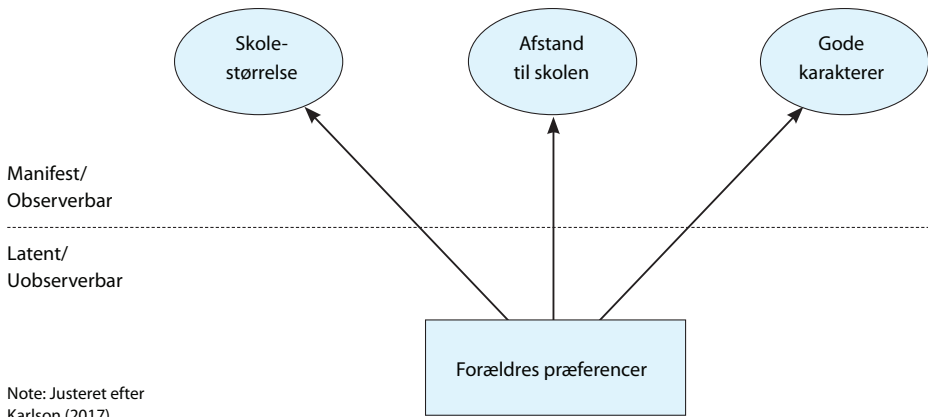
I latent klasseanalyse sonderer man overordnet set mellem manifeste og latente variabler. Manifeste variabler er de variabler, vi har indsamlet information om fx i en spørgeskemaundersøgelse. Det vil sige, at de manifeste variabler er de informationer, der er direkte tilgængelige i data. Det kan fx være folks tv-vaner, holdninger til politik – eller forældres skolepræferencer. Latente variabler er derimod variabler, som man ikke umiddelbart har adgang til. Det er et underliggende begreb eller fænomen, som ikke kan observeres direkte i data.

I en latent klasseanalyse har man en interesse i at sige noget om en eller flere latente variabler (altså det begreb eller fænomen, man ikke kan observere direkte) ud fra et antal manifeste variabler (altså de variabler, man har direkte adgang til i data). Den latente klasseanalyse er en statistisk metode, som postulerer et særligt forhold mellem latente og manifeste variabler. De manifeste variabler giver et indirekte billede af det latente fænomen, man ønsker at undersøge, og derved fungerer de manifeste variabler som indikatorer for det latente fænomen. Sagt på en anden måde anvender man manifeste variabler til at måle latente under antagelse af, at den latente variabel har forårsaget de manifeste variabler (Karlson, 2017).

Figur 1 illustreres ideen bag latent klasseanalyse med henvisning til den måde, hvorpå metoden anvendes på denne rapport's analyser. Figuren er opdelt i to dele. I det nederste område er den latente variabel, som vi ønsker at måle; i dette tilfælde forældres skolepræferencer. Vi kan ikke måle forældres skolepræferencer direkte, men kun indirekte gennem de manifeste indikatorvariabler i data. Disse udgør figurens øvre del og er i det illustrerede tilfælde den relative vægt, forældrene tillægger faktorer som skolestørrelse, afstand til skolen og gode karakterer på skolen. Disse er blot eksempler og ikke den fulde målemodel, som inkluderer alle de 18 faktorer fra MaxDiff-analysen,⁹ jf. afsnit 6.

9. Latent klasseanalyse, hvor respondenter grupperes på baggrund af intervallskalede manifeste variabler, betegnes under tiden som "latent profile analysis".

Figur 1. Målemodel for sammenhængen mellem det latente fænomen (skolepræferencer) og tre manifeste indikatorvariable.

Illustrationen af pilene fra den latente variabel til de manifeste variable illustrerer antagelsen om, at den latente variabel forårsager de manifeste variable. Det er altså forældrenes generelle skolepræferencer (den latente variabel), der genererer forældrenes svar på vigtigheden af de specifikke faktorer (de manifeste indikatorvariable). Altså er det sandsynligvis ikke tilfældigt, hvordan en forælder vægter en række forskellige faktorer ved skoler. Det er intuitivt, at forældres generelle skolepræferencer har en betydning for, om forælderen angiver en specifik faktor som vigtig.

I praksis består latent klasseanalyse af tre trin. Først udvælges de manifeste indikatorvariable fra data, som man mener måler det latente begreb. Dernæst undersøger man statistisk antallet af grupper, man skal have med, for at tage højde for den variation, der er i indikatorvariablene. Her opstiller man konkret en række modeller, som postulerer et forskelligt antal latente klasser. Herefter estimerer man modellerne og vurderer deres "model fit", det vil sige, i hvor høj grad de stemmer overens med de data, man har baseret analysen på. Denne evaluering foretages typisk på baggrund af Bayesian Information Criterion (BIC) og Akaike Information Criterion (AIC). Den model med de laveste

værdier af AIC/BIC er den, der “fitter” data bedst, og derfor den, man udvælger til videre analyse. Til slut beskrives den endelige model. Det gør man på to måder. For det første beskrives grupperne kvantitativt ved at se på fordelingen af respondenter mellem grupperne. Man kan således angive, hvor mange procent af respondenterne der ligger i hver gruppe. For det andet beskrives grupperne kvalitativt på baggrund af den betingede fordeling for hver indikatorvariabel. Ved at fortolke på den betingede fordeling for alle manifesterede variable givet klasse-medlemsskab kan man analysere sig frem til, hvad der kvalitativt konstituerer de enkelte grupper i data, og hvordan de adskiller sig fra hinanden. Denne del af analysen er i høj grad en subjektiv fortolkning, og der findes ikke eksplicitte evalueringskriterier herfor.

Vi afrapporterer resultater fra logistiske regressionsmodeller som marginale effekter (*average marginal effects*). Marginale effekter er intuitive, fordi de udtrykker effekten af en given faktor på en sandsynlighedsskala fra 0-1 (modsat fx odds ratio, som man ofte afrapporterer i logistiske regressionsmodeller). Vi kan derved forstå marginale effekter som forskelle i sandsynligheder, fordi det er et mål for den gennemsnitlige ændring i sandsynlighed ved en enhedsændring i X . Ved at gange den marginale effekt med 100, får man ændringen i procentpoint. I nogle analyser afrapporteres resultaterne som forudsagte sandsynligheder (*predicted probabilities*). Den forudsagte sandsynlighed er blot sandsynligheden for et givet udfald (fx valg af fri grundskole). Forudsagte sandsynligheder og marginale effekter relaterer sig til hinanden, ved at den marginale effekt af en variabel er den gennemsnitlige ændring i forudsagt sandsynlighed for en enhedsændring i X .

Kvalitative metoder

De kvalitative data analyseres ved hjælp af kvalitativ indholdsanalyse. Kvalitativ indholdsanalyse er kort fortalt systematisk kodning og displayanalyse af indholdet i kvalitativt data, herunder også interviews. Kvalitativ indholdsanalyse er en yderst nyttig metode, da den systematiske kodning og kategorisering af indholdet i interviewene både får sat ord på det centrale indhold og dokumenterer dette, blandt andet ved

hjælp af både kodelister og displays (Glavind, 2016; Jakobsen, 2012). Alle interviewtransskriberinger er således kodet og analyseret i det kvalitative analyseprogram Nvivo.

Kodningen af interviewene har fulgt interviewguidens temaer med særligt fokus på forældres egen skolegang, præferencer og rationaler for skolevalg samt strategier for indfrielse heraf. Mere konkret er data-behandlingen og analysen af interviewene foregået over flere koderunder, hvor data er blevet kategoriseret og kondenseret (Miles, Huberman og Saldaña, 2014). Inden påbegyndelsen af kodningen er der udarbejdet en kodebog til at guide kodningen af data.

Kodeproces:

1. **KODERUNDE:** Først er alle interview blevet kodet på baggrund af interviewguiden. Dette har ledt til en "grovsortering" af data, hvor overordne temaer er identificeret og kategoriseret.
2. **KODERUNDE:** Som led i analyseprocessen er alle relevante koder blevet analyseret, yderligere kategoriseret og genkodet som resultat heraf.
3. **KODERUNDE:** For enkelte koder har analysen af genkodningen resulteret i endnu en koderunde, hvor data er blevet yderligere kategoriseret og kondenseret.

Den indledende kodning er udført af en studentermedhjælper under supervision af den ansvarlige konsulent, hvor anden og tredje koderunde er foretaget af konsulenten.

På baggrund af anden og tredje koderunde er der udarbejdet en slutkodeliste, som indeholder alle anvendte koder samt beskrivelse heraf. Kodelisten tjener som dokumentation af indholdet i analysen og sikrer endvidere gennemskeligheden af analysens resultater. Denne er vedlagt som bilag til rapporten (se appendiks A3).

Ud fra koderne er mønstre eller tendenser i datamaterialet undersøgt ved hjælp af displays. Et display er en grafisk eller tabelmæssig fremstilling af kvalitative data i systematisk og koncentreret form.¹⁰ Fokus

10. Yderligere om display og displayanalyse, se Peter Dahler-Larsen (2002).

for denne undersøgelses displayanalyser har været at belyse mønstre i forældres rationaler og strategier på baggrund af valg af skoletype og forældrenes uddannelsesniveau.

Som nævnt er formålet med de kvalitative interview at opnå en forståelse for forældrenes rationaler ift. deres valg af skole og de strategier, forældrene anvender for at opnå deres præferencer for skoletype. Modsat de kvantitative resultater, som er repræsentative og kan generaliseres, bidrager de kvalitative resultater med elaborering og nuancering af de kvantitative fund. I det omfang det er muligt, forsøger vi dog at kvantificere de kvalitative resultater. Det gør vi ikke for at indikere, at de kan generaliseres, men for at være præcise i forhold til, hvor mange interviewpersoner der fx nævner en specifik omstændighed. Så frem for fx at skrive "de fleste af" eller "nogle" mener vi, at det er mere præcist at give læseren en forståelse af, præcist hvor mange der mener noget.

3 Konceptuel model

Formålet med dette afsnit er at opsummere projektets teoretiske forståelse af skolevalg med udgangspunkt i eksisterende forskning. På den baggrund opstiller vi en konceptuel model, som dels visualiserer projektets teoretiske udgangspunkt, dels guider den empiriske analyse.

Forskning i forældres skolevalg viser, at den proces, hvor igennem forældre til- og fravælger forskellige skoler og skoletyper, er kompleks og sammensat af mange forskellige faktorer (Cucchiara og Horvat, 2014). Skolevalg er ikke (kun) et rationelt valg baseret på en afvejning af fordele og ulemper ved forskellige muligheder. Derimod anvender forældre et miks af forskellige rationaler, når de skal vælge en skole til deres barn. For at forstå forældres skolevalg er det derved nødvendigt at undersøge det miks af forskellige rationaliteter, der ligger bag valget af skole, samt de ressourcer og strategier, som forældrene aktiverer med henblik på at opnå det, de gerne vil for deres børn og dem selv. I den forbindelse sonderer vi mellem forældres præferencer og rationaler på den ene side og deres strategier for skolevalg på den anden. Et *rationale* er et sæt af begrundelser eller en handlingslogik. Forældre kan have forskellige præferencer for skolevalg – altså faktorer eller karakteristika ved skolen, som de lægger vægt på – og de årsager eller begrundelser, de giver for deres præferencer, forstår vi som rationaler. Forældres præferencer kan både være bevidste og latente, hvor sidstnævnte refererer til præferencer, som er ubevidste og/eller uudtalte for forældrene (Epinion, 2017). Hvor rationaler på den ene side beskriver målet for forældrenes skolevalg, beskriver *strategier* på den anden side de midler, som forældrene aktiverer med henblik på at indfri rationalerne.

I forskningslitteraturen betegnes forældres valg af skole ofte som værende kendetegnet ved *bounded rationality*. Alle forældres skolevalg er *begrænset* på den ene eller anden måde. Denne begrænsning er blandt

andet formet af sociale uligheder (i ressourcer, kompetencer, netværk) (Bell, 2009). Når forældre vælger skole til deres barn, overvejer de ikke nødvendigvis alle mulige skoler i nærområdet, ligesom de ikke nødvendigvis vælger "den bedste" skole, fordi hvad der er den bedste, vil variere alt efter, hvad det er, man som forældre gerne vil opnå for sit barn. Derimod har de en "pulje" af mulige skoler (Bell, 2009), som er med i deres overvejelser. Nogle gange inkluderer denne pulje mange skoler, og andre gange kun én skole, eksempelvis distriksskolen. Det er denne konkrete pulje af skoler, som beskriver karakteren af skolevalgets begrænsning. Forældrenes konstruktion af en pulje af skoler er dog en kontinuerlig proces, som starter allerede lang tid *inden* selve valget, fx i form af opskrivning til privat skoletilbud tidligt i barnets liv eller ved valg af bopæl. På samme måde varer den potentielt ved efter *selve* skolevalget, fx gennem skoleskift eller aktiv involvering og deltagelse i barnets skoleliv. Der er altså en tidsmæssig dimension i skolevalget generelt og særligt med hensyn til de strategier, som forældrene aktiverer med henblik på at understøtte skolevalget.

Tidligere studier har blandt andet vist, at skolevalg kan være begrænset af transport og afstande til skoler, økonomi, information samt sociale og kulturelle ressourcer (Burgess, Greaves, Vignoles og Wilson, 2015). Inden for forskning i uddannelsessociologi og social ulighed er et af de mest konsistente resultater eksistensen af ulighed i uddannelseschancer og livsbaner på tværs af socioøkonomiske karakteristika. I den forbindelse kan forældres skolevalg ansues som en af de mekanismer, som potentielt bidrager til genereringen af denne ulighed. Hvis velstillede forældre har en større mulighed for og tilbøjelighed til at vælge "gode" skoler til deres børn, øges uligheden i skoleresultater potentielt som følge af øget læringsudbytte. Denne forståelse bygger dog på antagelsen om, at der er markante kvalitetsmæssige forskelle på tværs af skoler generelt og på tværs af offentlige og private skoler i særdeleshed.

Selvom dette sandsynligvis er tilfældet i mange lande på grund af høj grad af økonomisk selektion ind i private skoletilbud, er dette ikke nødvendigvis tilfældet i en dansk kontekst. Selvom adgangen til bestemte skoler ikke nødvendigvis fører til bedre skoleresultater, er det stadig relevant at undersøge, om og i hvilken grad der er en social

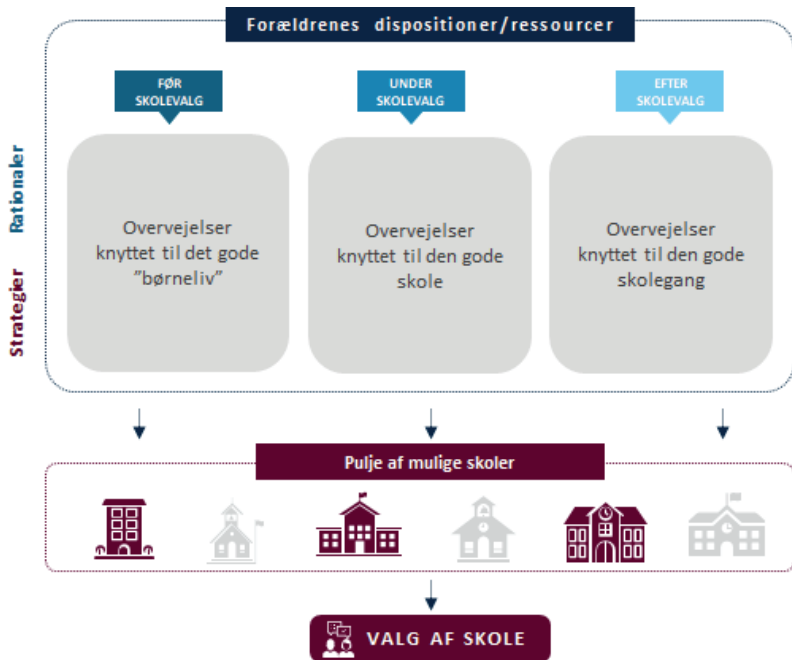
gradient i forældres uddannelsesvalg generelt og i deres rationaler og strategier mere specifikt. Studier viser blandt andet, at forældres socioøkonomiske status er en af de væsentligste faktorer med hensyn til at forstå valg af skole generelt og i særdeleshed valg af offentlige eller private skoletilbud (Yang og Kayaardi, 2004). Vi ved dog ikke ret meget om sammenhængen mellem socioøkonomisk baggrund og skolevalg i Danmark. Vi ved fra deskriptive undersøgelser, at forældre på frie grundskoler har højere indkomster, og at forældre uden en videregående uddannelse i lavere grad end forældre med en videregående uddannelse vælger en fri grundskole (AE-rådet, 2017, 2019; Epinion, 2017, 2019). Disse analyser er dog baseret på en simpel deskriptiv analyse af den bivariate sammenhæng mellem forældres socioøkonomiske karakteristika og deres valg af skoletype. Vi mangler derfor viden om, hvorvidt dette mønster kan bekræftes, hvis man analyserer sammenhængen statistisk og derved tager højde for multiple faktorer.

I den forbindelse kan det ydermere være relevant at sondre mellem *materielle* og *immaterielle* ressourcer, fordi det at vælge et privat skoletilbud i mange lande er betinget af økonomi. I en dansk kontekst med et højt statsligt tilskud til frie grundskoler er det dog nærliggende at antage, at økonomi spiller en mindre rolle for skolevalget. Derimod kan der være andre immaterielle ressourcer, der genererer socioøkonomiske forskelle i forældres skolevalg. For det første viser forskning i social stratifikation, at forældre overfører vigtige sociale og kulturelle ressourcer og fordele til deres børn (Lareau, Adia Evans og Yee, 2016) gennem socialisering i barndommen. I den forbindelse er uddannelse og skolevalg en naturlig forlængelse af den opdragelse og socialisering, der sker i familien (Bosetti, 2004), og forældre med høje uddannelser anser ofte uddannelse som værende vigtigere end andre forældre (Bosetti et al., 2008; Goldring og Phillips, 2008). Valg af et privat skoletilbud kan derfor anses som en måde at overføre ressourcer til sine børn på ved at maksimere kvaliteten af barnets skole. For det andet viser forskning, at forældres strategier i forbindelse med skolevalg er socialt stratificeret. Højtuddannede forældre engagerer sig mere i skolevalgsprocessen og søger i højere grad information om forskellige skoletilbud (Goldring og Phillips, 2008). Det kan skyldes, at de har bedre viden, kompetencer

og ressourcer til at deltage aktivt i skolevalg, men forskning viser, at der også er forskelle i adgang til og kvalitet af sociale netværk mellem forældre (Bell, 2009). I den forbindelse sonderer man mellem ”varm” og ”kold” viden (Ball og Vincent, 1998), hvor sidstnævnte er formel viden og information, som i princippet er offentligt tilgængelig for alle, mens førstnævnte er uformel viden og information, som man kun har adgang til gennem sit sociale netværk. Studier har vist, at forældres skolevalg ofte er informeret af sociale netværk (Goldring og Phillips, 2008). Samtidig er adgangen til uformel viden gennem sociale netværk socialt struktureret, hvilket genererer social ulighed i adgangen til information generelt og information af ”god kvalitet” i særdeleshed (Ball og Vincent, 1998).

På baggrund af de præsenterede perspektiver på forældres skolevalg er formålet med projektet at undersøge social stratifikation i forældres rationaler og strategier i skolevalgsprocessen, før, under og efter at de vælger skole til deres barn.

Figur 2. Konceptuel model

Indholdsfortegnelse

Figur 2 viser en konceptuel model for vores teoretiske forståelse. Overordnet består et skolevalg af to valg. Først identificerer forældre de(n) skole(r), de overvejer til deres barn. Inspireret af forskningen på området henviser vi til disse skoler som en *pulje* af mulige skoler. Det er vigtigt at nævne, at denne pulje sagtens bare kan omfatte én skole, fx distriksskolen. Dernæst vælger forældrene barnets specifikke skole baseret på puljen af mulige skoler. Puljen af mulige skoler kan ændre sig over tid som følge af opdateret viden og information, men på tidspunktet for skolevalget er puljen determinerende for, hvilken specifik skole forældrene vælger til deres barn. Forældrenes skolevalg – forstået som konstruktion af pulje og specifikke skolevalg – er resultatet af forældrenes rationaler og præferencer for skoler samt de ressourcer og strategier, de aktiverer med henblik på at indfri deres præferencer. Både rationaler og strategier er dynamiske forstået på den måde, at de kan ændre sig over tid. Dette gælder for rationaler, som kan ændre sig som følge af den socialiserings-effekt, der kan forventes at være, når børn og forældre møder et bestemt skolemiljø. Særligt med hensyn til strategier kan disse ændre sig over tid med barnets alder. Mens barnet er lille, kan forældrene måske overveje, om de skal bosætte sig i forhold til, hvilke(n) skole(r) de ønsker for deres barn. Når barnet bliver ældre og op til det tidspunkt, hvor barnet skal starte i skole, undersøger forældrene måske deres muligheder med hensyn til skoler og opsøger forskellige typer af information – fx gennem deres sociale netværk – som kan bidrage til at afklare valget. Endelig kan forældrenes strategier aktiveres efter skolevalget, idet forældrene på det tidspunkt har mulighed for at vælge om, hvis deres forventninger til skolen ikke indfries, eller de kan aktivere deres ressourcer med henblik på at løse potentielle problemer eller gøre skolen bedre (eller som de gerne vil have den). Det kan fx være gennem deltagelse, engagement og involvering på skolen. Forældrenes rationaler og strategier og deraf følgende skolevalg forventer vi på baggrund af forskningslitteraturen at være karakteriseret ved bounded rationality. Forældre vælger således ikke blandt alle mulige skoler, og deres rationaler og strategier filtreres gennem sociale og kulturelle normer og værdier. I rapporten undersøger vi således, om der er mønstre i forældrenes rationaler og strategier, og om disse korrelerer med forældrenes socioøkonomiske baggrund.

Indholdsfortegnelse

4 Forældres dispositioner og ressourcer: Hvem vælger en fri grundskole?

Formålet med dette afsnit er at beskrive de forældre, der vælger en fri grundskole til deres barn. Konkret undersøges, hvad der kendetegner de forældre, der vælger en fri grundskole til deres børn i Danmark, blandt andet med hensyn til uddannelse og indkomst, men også i forhold til deres egne skoleerfaringer og udbuddet af skoletyper i lokalområdet.

Socioøkonomisk baggrund og skolevalg

Først undersøger vi betydningen af forældrenes socioøkonomiske baggrund for valg af skoletype til deres barn. Analysens hovedinteresse er at undersøge betydningen af forældrenes højest fuldførte uddannelsesniveau med og uden kontrol for andre socioøkonomiske indikatorer. Tabel 2 viser resultater fra en logistisk regressionsmodel af forældres valg af en fri grundskole.

Tabel 2. Resultater fra logistisk regressionsmodel for valg af fri grundskole. Marginale effekter.

	Model 1 (Uddannelse)	Model 2 (+ Andre socio- økonomiske faktorer)	Model 3 (+ Forældres egen skole- erfaring)
Højest fuldførte uddannelse (reference: Gymnasia- eller erhvervsuddannelse)			
Folkeskole	-0,088**	-0,095**	-0,093**
KVU	0,038	0,043	0,041
MVU	0,037*	0,034#	0,031
LVU	0,085***	0,055*	0,044*
Andet	-0,051	-0,064	-0,063
Indkomst (reference: 701.000-900.000 kr.)			
Under 300.000 kr.		-0,026	-0,029
301.000-500.000 kr.		-0,013	-0,011
501.000-700.000 kr.		-0,044*	-0,041*
Over 901.000 kr.		0,064**	0,064**
Ved ikke/ønsker ikke at svare		-0,005	-0,004
Andet sprog end dansk i hjemmet		0,037*	0,040*
Jobstatus (reference: i arbejde)			
Uden for arbejdsmarkedet		-0,012	-0,016
Andet		0,066	0,067
Forælder gået på fri grundskole			0,118***
N	5.547	5.547	5.547

Note. # p<0,10, * p<0,05, ** p>0,01, *** p<0,001.

Model 1 er den rå uddannelseseffekt uden kontrolvariabler. I model 2 tilføjes andre socioøkonomiske karakteristika.

I model 3 tilføjes information om forældrenes egen skolegang.

Model 1 viser den "rå" uddannelseseffekt; det vil sige betydningen af forældrenes højest fuldførte uddannelsesniveau for deres tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole uden kontrol for andre faktorer. Resultaterne er angivet som marginale effekter. Marginale effekter udtrykker ændring i sandsynlighed sammenlignet med referencegruppen. Som det fremgår af tabellen, har forældre med en lang videregående uddan-

nelse ca. 8 procentpoint større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole sammenlignet med referencegruppen, som er forældre, som højest har en gymnasie-/erhvervsuddannelse. Stjernerne ud for koefficienterne i tabellen angiver, at sammenhængen er statistisk signifikant (se desuden note til tabellen og afsnit om data og metode). Også forældre med mellemlang videregående uddannelse har større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole end referencegruppen, selvom forskellen til referencegruppen er mindre, nemlig ca. 4 procentpoint. Forældre med en kort videregående uddannelse har også ca. 4 procentpoint større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole, men denne sammenhæng er ikke statistisk signifikant, og vi kan dermed ikke sige med sikkerhed, om denne gruppe har større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole end referencegruppen. Forældre, hvis højest fuldførte uddannelsesniveau er folkeskole, har omvendt mindre sandsynlighed for at vælge en fri grundskole sammenlignet med referencegruppen. Det bør her bemærkes, at gruppen af forældre med folkeskolen som højeste fuldførte uddannelsesniveau kun udgør 3 procent af respondenterne, og at resultater vedrørende denne gruppe af forældre i hele rapporten derfor bør tolkes med forsigtighed.

I model 2 tilføjer vi andre socioøkonomiske indikatorer for forældrene, nemlig indkomst, beskæftigelsesstatus og etnicitet. Forældrenes indkomst har betydning for forældrenes valg af en fri grundskole. Forældre i den høje ende af indkomstskaalen (husstandsindkomst > 901.000 kr.) har således større tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole sammenlignet med forældre med en middel husstandsindkomst (referencegruppen er forældre med en husstandsindkomst på 701.000-900.000 kr.). På samme vis har forældre med en husstandsindkomst på 501.000-700.000 kr. mindre tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole. I den nederste ende af indkomstskaalen (husstandsindkomst < 500.000) er der ingen signifikant effekt på skolevalget.

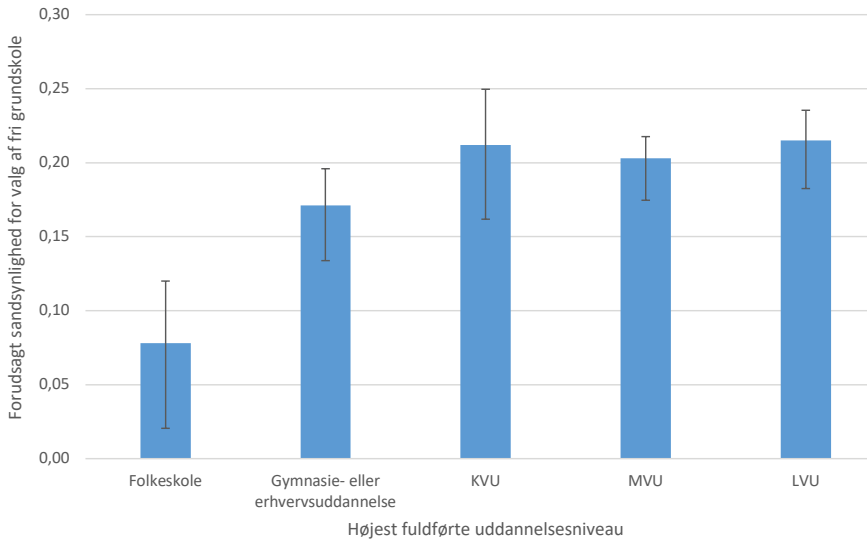
Med hensyn til forældrenes etnicitet, som vi måler gennem sprogtalt i hjemmet, ser vi en positiv betydning af at tale et andet sprog end dansk i hjemmet på valg af fri grundskole. Det er vigtigt at understrege, at vi her ikke kan sondre mellem forskellige sprog, og forældrene kan

således lige så godt tale norsk som arabisk. Man kan således diskutere, hvad indikatoren måler i denne sammenhæng. Vi tolker det således, at familier, hvor mindst en af forældrene har et andet modersmål end dansk, har en større tilbøjelighed til at søge mod private skoletilbud, fx i form af internationale skoler eller skoler med et særligt religiøst udgangspunkt, fx kristne eller muslimske friskoler.

Endelig har forældrenes beskæftigelsesstatus ingen betydning for skolevalget. Når vi kontrollerer for andre socioøkonomiske baggrundskarakteristika, finder vi, at betydningen af forældrenes uddannelse ændrer sig. Dette er et udtryk for, at en del af uddannelseseffekten på skolevalg kan forklares af andre socioøkonomiske karakteristika ved forældrene. Således ser vi nu, at det primært er yderpolerne i uddannelsesniveauerne, der er signifikante; forældre med folkeskole som højest fuldførte uddannelsesniveau er således mindre tilbøjelige til at vælge en fri grundskole, og forældre med en lang videregående uddannelse er således mere tilbøjelige til at vælge en fri grundskole sammenlignet med forældre med en gymnasie-/erhvervsuddannelse. Samtidig ser vi, at sammenhængens styrke for forældrene med en lang videregående uddannelse er reduceret betragteligt fra ca. 8 procentpoint til ca. 5,5 procentpoint.

I tabel 2's model 3 tilføjer vi information om forældrenes egne skoleerfaringer til de øvrige socioøkonomiske karakteristika. Konkret er forældrene blevet spurgt om, hvorvidt de selv har gået på en fri grundskole som barn. Analysen viser, at forældre, der selv har gået på en fri grundskole, har næsten 12 procentpoint større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole til deres barn sammenlignet med forældre, der har gået på en folkeskole. Betydningen af forældrenes uddannelsesniveau forbliver som i model 2. Figur 3 viser den forudsagte sandsynlighed for at vælge en fri grundskole for forskellige niveauer af forældrenes højest fuldførte uddannelsesniveau baseret på model 3.

Figur 3. Forudsagt sandsynlighed for valg af fri grundskole fordelt efter forældres højst fuldførte uddannelsesniveau (95 %-konfidensinterval).

Note. N=5.547. Figuren er beregnet på baggrund af en logistisk regressionsmodel (tabel 2's model 3). Figuren viser den forudsagte sandsynlighed for at vælge en fri grundskole (ved den gennemsnitlige værdi på modellens andre variabler).

Som figuren viser, har forældre med folkeskole som højst fuldførte uddannelsesniveau ca. 8 procents sandsynlighed for at vælge en fri grundskole, hvilket kun svarer til ca. halv så stor sandsynlighed som forældre med en gymnasie-/erhvervsuddannelse (referencegruppen). Dette svarer til de 8 procentpoints forskel i tabel 2. I den anden ende af skalaen har forældre med en lang videregående uddannelse ca. 22 procents sandsynlighed for at vælge en fri grundskole, hvilket er ca. 25 procent større sandsynlighed end forældre med gymnasie-/erhvervsuddannelse, men samme niveau som forældre med kort eller mellem-lang videregående uddannelse.

Figuren antyder således, at den afgørende forskel findes mellem forældre *uden* en videregående uddannelse og forældre *med* en videregående uddannelse. Der er ikke en lineær sammenhæng mellem højst fuldførte uddannelsesniveau og valg af en fri grundskole. Derimod er

der et skel mellem forældre, der højst har en gymnasie-/erhvervsuddannelse, og forældre, der har en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse. Vi har undersøgt denne hypotese yderligere ved at opdele forældrene i netop disse to grupper, og resultatet af modellen (ikke vist her) viser, at gruppen af forældre med videregående uddannelse er mere tilbøjelige til at vælge en fri grundskole til deres børn, og at forskellen er statistisk signifikant.

Hvor ovenstående analyse sonderer mellem private og offentlige skoler, er det også interessant at se på, om der er en socioøkonomisk forskel i valget af forskellige typer af frie grundskoler. Vi sonderer mellem frie grundskoler baseret på deres medlemskab af henholdsvis Danmarks Privatskoleforening og Dansk Friskoleforening. Som skrevet indledningsvis er rapportens primære fokus at undersøge forskelle mellem de forældre, der vælger folkeskolen, over for de forældre, der vælger en fri grundskole. Analysen i tabel 3 skal derfor ses som en udforskning af ovenstående resultater med henblik på at undersøge, om der er forskelle på, hvilke forældre der vælger privatskoler og friskoler. Vi har i analyserne ekskluderet de skoler, der er forenet under Foreningen af Kristne Friskoler og Deutscher Schul- und Sprachverein grundet for få respondenter. Der indgår i analysen 542 respondenter, der har valgt en privatskole, og 365 respondenter der har valgt en friskole. Tabel 3 viser resultaterne fra tre logistiske regressionsmodeller med henholdsvis valg af fri grundskole (generelt), valg af privatskole og valg af friskole alle med folkeskole som referencegruppe.

Table 3. Resultater fra logistiske regressionsmodeller for valg af hhv. fri grundskole, privatskole og friskole. Marginale effekter.

	Model 1 Fri grundskole (reference: folkeskole)	Model 2 Privatskole (reference: folkeskole)	Model 3 Friskole (reference: folkeskole)
Højest fuldførte uddannelse (reference: Gymnasie- eller erhvervsuddannelse)			
Folkeskole	-0,093**	-0,065***	-0,024
KVU	0,041	0,010	0,030
MVU	0,031	0,018	0,010
LVU	0,044*	0,023	0,015
Andet	-0,063	-0,011	-0,043*
Indkomst (reference: 701.000-900.000 kr.)			
Under 300.000 kr.	-0,029	-0,020	-0,006
301.000-500.000 kr.	-0,011	-0,012	0,012
501.000-700.000 kr.	-0,041*	-0,013	-0,017
Over 901.000 kr.	0,064**	0,082***	-0,010
Ved ikke/ønsker ikke at svare	-0,004	.017	-0,012
N	5.547	5.547	5.547

Note. # p<0,10, * p<0,05, ** p>0,01, *** p<0,001.

Alle modeller indeholder kontrol for sprog i hjemmet, jobstatus, og om forælder har gået på en fri grundskole.

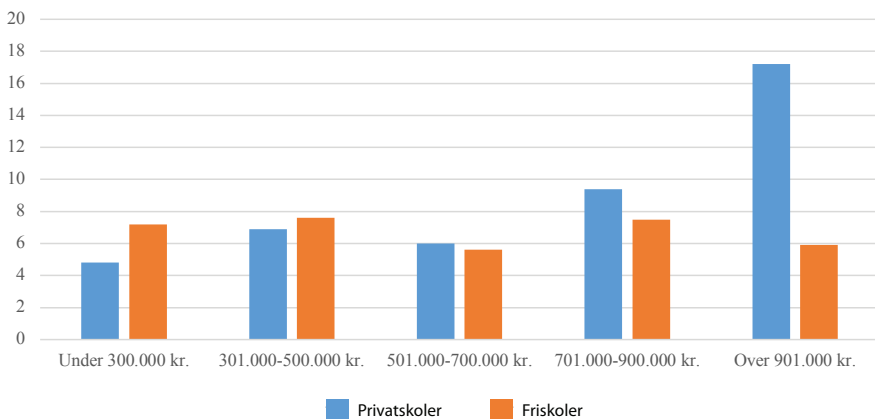
Model 1 i tabel 3 er en gengivelse af model 3 fra tabel 2 og er medtaget til sammenligning. Model 2 ser på forskellen mellem de forældre, der vælger en privatskole, og de forældre, der vælger en folkeskole. På samme måde viser model 3 forskellen mellem de forældre, der vælger en friskole, og de forældre, der vælger en folkeskole.

I forhold til forældrenes højest gennemførte uddannelse så ændrer billedet fra før sig, idet sammenhængen mellem forældrenes højeste uddannelse og valg af hhv. privatskole og friskole ikke længere er signifikant for dem med videregående uddannelser. Dette skyldes sandsynligvis, at gruppen, der vælger henholdsvis privatskole og friskole, er relativt lille sammenlignet med den samlede gruppe, der vælger en fri

grundskole, hvorved usikkerheden i modellernes evne til at finde statistiske sammenhænge øges. Samtidig ser vi, at forældre med folkeskoleuddannelse er ca. 6 procentpoint mindre tilbøjelige til at vælge en privatskole sammenlignet med referencegruppen. Denne forskel ser vi ikke for de frie skoler, men igen skal man huske på, at grupperne er små, når vi bryder dem ned på type af fri grundskole, og at det sandsynligvis er derfor, at kun få afkoefficienterne er signifikante.

Mens forældrenes uddannelse altså ikke synes at have betydning for, om valget falder på en privatskole eller en friskole, synes forældrenes samlede husstandsindkomst derimod at have det. I forhold til, om forældrene vælger en privatskole eller en folkeskole, er forældre med en samlet husstandsindkomst på over 901.000 kr. ca. 8 procentpoint mere tilbøjelige til at vælge en privatskole til deres børn end forældrene i referencegruppen (husstandsindkomst på 701.000-900.000 kr.). Anderledes ser det ud for forældre, som har valgt friskole, idet denne indkomstgruppe ikke synes at have større tilbøjelighed til at vælge en friskole set i forhold til referencegruppen. Figur 4 understøtter dette billede ved at vise, hvor stor en andel fra hver indkomstgruppe der vælger hhv. privatskole og friskole.

Figur 4. Barnets skoletype fordelt på forældres indkomst

Note: N=5.547

Indholdsfortegnelse

Mens andelen, der vælger en friskole, ikke synes at være relateret til forældrenes indkomst, er der blandt de forældre med en husstandsindkomst på over 901.000 kr. over 17 procent, der vælger en privatskole.

Forældrenes egne skoleerfaringer

Som vi så i tabel 2, kan forældrenes egne skoleerfaringer også have betydning for deres skolevalg. Forældrenes egne oplevelser indgår som en del af deres videns- og erfaringsgrundlag, som de baserer deres skolevalg på, og er således en bagvedliggende faktor, som kan spille en større eller mindre bevidst rolle i skolevalget.

Betydningen af forældrenes skolegang ses ligeledes tydeligt i de kvalitative interview med forældre, hvor enten den interviewede forælder eller partnerens skolegang har direkte betydning for skolevalget til deres barn. Blandt de 12 forældre, der har valgt en fri grundskole til deres barn, har otte en negativ oplevelse fra deres egen skolegang i folkeskolen, og tre har en positiv oplevelse fra deres egen skolegang på en fri grundskole (se display 1). En enkelt forælder har haft en positiv skolegang i folkeskolen, men fortæller, at andre faktorer har haft større betydning for skolevalget.

Display 1. Sammenhæng mellem skolevalg og forældres egen skolegang

		Valgt fri grundskole		Valgt folkeskole
		Privatskole	Friskole	
Fri grundskole	Negativ oplevelse			1
	Positiv oplevelse	3		
Folkeskole	Negativ oplevelse	2	6	
	Positiv oplevelse		1	7

Note: Displayet bygger på 20 interview med forældre, hvor der er spurgt ind til deres egen og partnerens skolegang.

Forældrenes negative oplevelser fra egen skolegang i folkeskolen omhandler typisk drillerier og mobning samt beretninger om store skoler med mange elever, hvor lærere og skoleledelser ikke har tid til eleverne og ikke formår at tage hånd om problemerne. En forælder fortæller eksempelvis følgende om sin skolegang:

Jeg var ikke så glad for min skole. Der var alt for mange elever og alt for meget mobning. Skolen var ikke god til at tage hånd om problemerne. Der var alt for mange i hver klasse. Det synes jeg stadig, man hører ift. folkeskolerne i dag. Lærerne har ikke tid til eleverne. På friskolen er der maks. 20 elever i klassen (forælder, friskole).

Blandt de otte forældre, der har valgt en folkeskole til deres barn, har syv af dem positive oplevelser fra egen skolegang i folkeskolen. Forældrene her fortæller om gode klasser med gode venner og gode lærere:

Lærerne var meget indlevende, fagligt dygtige. Der var ro i klasserne, og man lærte noget dengang. Jeg havde gode oplevelser. Man havde mulighed for at få indflydelse på dagligdagen. Det var en rigtig god klasse (forælder, folkeskole).

En enkelt forælder har selv haft en negativ oplevelse på privatskoler i form af mobning og mange skoleskift.

De kvalitative resultater indikerer således, at forældrenes skolegang kan have stor betydning for forældres skolevalg.

Geografi og udbud

En anden vigtig faktor for forældres valg af skole er geografi og udbuddet af skoler i nærområdet. Det kvantitative datamateriale indeholder information om afstanden i kilometer fra bopælen til barnets skole beregnet ved hjælp af Google Maps. I tillæg hertil indeholder data information om afstanden til den nærmeste folkeskole og afstanden til den nærmeste frie grundskole fra bopælsadressen. En mindre andel af for-

ældrene i data har så lang afstand til barnets skole, at vi betragter det som en målefejl. Vi begrænser derfor analyseudvalget til personer med maks. 30 km til barnets skole, da vi ikke antager, det er realistisk, at disse forældre transporterer deres børn længere på daglig basis. I alt 4.973 personer bor i en radius af 30 km af barnets skole, og i gennemsnit har forældrene 2,25 km til barnets skole.

Det viser sig, at det har stor betydning for skolevalget, om man bor tæt på en folkeskole eller fri grundskole. I en logistisk regressionsmodel, som inkluderer information om, hvorvidt forældrene bor mindre end 3 km fra en folkeskole og/eller en fri grundskole, viser resultatet, at forældre, der bor inden for en radius af 3 km af en fri grundskole, har 2½ gange så stor sandsynlighed for at vælge en sådan sammenlignet med forældre, der ikke bor inden for en sådan radius. Omvendt har tilstedeværelsen af en folkeskole også betydning for, om forældrene vælger en fri grundskole. Hvis respondenterne bor inden for en radius af 3 km af en folkeskole, er sandsynligheden for at vælge en fri grundskole kun en tredjedel sammenlignet med de forældre, der ikke bor inden for en sådan radius. Modellen er kontrolleret for forældrenes socioøkonomiske karakteristika, men ikke for geografiske karakteristika ved bopælen. Fx kan man forestille sig, at udbuddet af skoler afspejler urbaniseringsgrad, hvilket vi ikke har mulighed for at tage højde for i analysen. 60 procent af respondenterne har både en folkeskole og en fri grundskole inden for en radius af 3 km, mens 30 procent kun har en folkeskole, og 2 procent kun har en fri grundskole inden for en sådan radius. Endelig er der 8 procent af respondenterne, der bor længere end 3 km væk fra nærmeste skolemulighed.

Når vi undersøger forældrenes afstand til skolen, er der ikke socio-demografiske forskelle i afstanden mellem barnets skole og bopælsadressen (analyse ikke vist her). Dog er der en svag tendens til, at højtuddannede forældre transporterer deres barn kortere end andre forældre. Resultatet er dog kun svagt statistisk signifikant og kan dække over, at forældre med videregående uddannelse har valgt at bosætte sig tæt på den eller de skoler, de gerne vil have deres børn skal gå i (dette kommer vi nærmere ind på i afsnit 7, som vedrører forældrenes strategier i forbindelse med skolevalg).

Indholdsfortegnelse

I dette afsnit har vi undersøgt, hvorledes forældrenes ressourcer hænger sammen med, om de vælger en folkeskole eller en fri grundskole til deres børn. Opsummerende kan man sige, at der er en sammenhæng mellem socioøkonomisk status og forældres valg af en fri grundskole med hensyn til indkomst og uddannelse. Det gælder dog kun for forældre med husstandsindkomster over 901.000 kr. samt for forældre med et lavt eller meget højt uddannelsesniveau. Uddannelse har derved ikke så entydig betydning for valg af frie grundskoler, som man kunne forvente. Den primære differentieringsakse går mellem forældre med og uden en videregående uddannelse. Når vi ser på, hvilken type af fri grundskole forældrene vælger, finder vi, at forældre med de højeste husstandsindkomster (> 901.000 kr.) har større tilbøjelighed til at vælge en privatskole. Derved drives sammenhængen mellem (høj) indkomst og valg af fri grundskole sandsynligvis af, at forældre med høje husstandsindkomster ofte vælger privatskoler. Forældres egne skoleerfaringer har ligeledes betydning for skolevalg. Både om de selv har gået på en fri grundskole og de konkrete positive og negative erfaringer, de har med hhv. folkeskolen og den fri grundskole, spiller ind her. Endelig betyder geografi og udbud noget for, om man som forælder vælger en fri grundskole. Hvis man har en fri grundskole i nærområdet, har man større sandsynlighed for at vælge en og omvendt mindre sandsynlighed for at vælge en folkeskole. Dette resultat skal dog ses i lyset af, at vi ikke i data har information om fx urbaniseringsgrad, hvilken sandsynlighed påvirker udbuddet i nærområdet.

5 Forældres rationaler for skolevalg: Hvad vil forældrene gerne opnå?

I dette afsnit undersøger vi forældrenes rationaler og præferencer for skolevalg. Hvad lægger forældrene vægt på i valget af skole og hvorfor? Som tidligere beskrevet skal et rationale forstås som et sæt af begrundelser eller en handlingslogik, som forældrene baserer deres præferencer for en skole på. Præferencer er derved en måde at omsætte et rationale på i form af konkrete faktorer eller karakteristika, som forældre lægger vægt på, når de vælger skole til deres barn. Forældrenes rationaler beskrives på baggrund af de kvalitative data, mens deres præferencer afdækkes kvantitativt.

Forældrenes overordnede rationaler

I dette afsnit undersøger vi, hvilke rationaler de interviewede forældre henviser til, når de forklarer deres skolevalg. Display 2 viser en oversigt over de identificerede rationaler fordelt på skoletyper. Betydningen af forældrenes uddannelsesniveau for deres rationaler er ligeledes undersøgt. Disse nævnes i nedenstående analyser, hvor den kvalitative analyse finder et mønster. Det bagvedliggende display for denne analyse fremgår af appendiks display A4.

Display 2. Rationaler for skolevalg

	Fri-skole	Privat-skole	Folke-skole	I alt	Citat om ønsket udbytte af skolegang
Faglighed					
Fagligt fundament	2	3	8*	13	"Håber, han har lært en masse og er blevet klog og kan det, han skal for at klare sig på en ungdomsuddannelse af den ene eller anden art." (forælder, folkeskole)
Lyst til at lære mere	3	1	3*	7	"Forhåbentlig en masse lærdom, så han kan komme videre i uddannelses-systemet. Forhåbentlig også en lyst til at læse videre. At han synes, at det er sjovt at lære." (forælder, folkeskole)
Rammer for læring	4	2		6	"At de ved, at børnene er omdrejningspunktet. At de kan deres kram. At de har en tilgang, der inkluderer børnene, og måske nogle lidt anderledes måder at lære børnene ting på. At de ved, at alle børn ikke lærer på samme måde. At de kan tænke lidt ud af boksen. Matematik er fx meget fysisk. De har en multital, hvor de så hopper regnestykker, så det ikke kun er bogligt. Det er med hele kroppen." (forælder, privatskole)
Personlig udvikling					
Dannelse/et godt menneske	3	3	5	11	"At han bliver rustet til det virkelige liv. At han bliver robust og tolerant, opmærksom og hjælpsom." (forælder, privatskole)
Selvstændighed	4	2		6	"At hun også får inkorporeret viljen til at ville noget mere og gå sine egne veje. Både som hun har været vant til hjemmefra, men også på skolen. At man støtter hende i de valg, hun gerne vil tage. Så man får en selvstændig pige med ben i næsen." (forælder, privatskole)
Kreativitet	1	1		2	"Selvfølgelig må han også godt få noget faglighed med, men jeg går mere op i, at han kommer derfra med nogle gode redskaber i form af noget håndværk, han gerne vil gå videre med, eller noget musikalsk. At han bliver kulturelt dannet." (forælder, fri grundskole)
Kulturel forståelse			1	1	"Det er også vigtigt for os, at de lærer at omgås andre og acceptere andre kulturer. Så både det nære og den kulturelle forskellighed kan vi godt lide." (forælder, folkeskole)

Indholdsfortegnelse

Display 2 (fortsat).

	Friskole	Privatskole	Folkeskole	I alt	Citat om ønsket udbytte af skolegang
Trivsel					
Nærhed	1	3	4	8	"Der er kun to klasser og derfor maks. 40 på hver årgang. De kan bedre lære hinanden at kende på tværs af årgange (...). Selvom lærerne ikke nødvendigvis underviser de enkelte elever, har de stadig et kendskab til dem." (forælder, privatskole)
Individuelle behov	4	2		6	"Hun er mere begavet end normalen. Det skulle være en skole, hvor hun kunne få undervisning på sit niveau, og en skole, hvor undervisningen skiftede meget." (forælder, friskole)
Skabe varige venskaber	1		4	5	"At de har fået et socialt sammenhold og et venskab, som rækker ud over folkeskolen. Nu går de ud af folkeskolen, og så får de et liv derefter. Så de har en flok venner med der er for livet." (forælder, folkeskole)
Optimering af fremtidsmuligheder					
Den bedste fremtid	1		1*	2	"Jeg vil gerne give mit barn den bedste fremtid og det bedste udgangspunkt for at komme videre. (...) Og en undervisning på et niveau, der ikke er for lavt. Som udgangspunkt er det jo altid laveste fællesnævner, men igen fordi det er en skole, som ikke går så vanvittigt meget op i inklusion, så kan man tillade sig at sætte niveauet lidt højere." (forælder, friskole)
Logistik og økonomi					
Logistiske begrænsninger	6	3	6	15	"Økonomien først og fremmest, men også det rent logistiske i det. Vi ville aldrig kunne nå frem og tilbage og hente og aflevere og stadig nå på arbejde." (forælder, friskole).
Økonomiske begrænsninger	1		2	3	

* Her indgår én forælder, hvis barn skal starte på en folkeskole i 0. klasse efter sommerferien, men hvor barnet er skrevet op til en fri grundskole og skal starte der lige så snart, der er plads.

Overordnet set falder rationalerne i fire hovedgrupper: faglighed, personlig udvikling, trivsel samt logistik og økonomi. Derudover er der et enkelt særskilt rationale, som handler om optimering af barnets fremtidsmuligheder gennem skolevalget.

De identificerede mønstre i data indikerer, at der kan være forskelle i forældres rationaler for skolevalg, alt efter om de vælger en fri grundskole eller en folkeskole og i relation til deres uddannelsesniveau. Således vægter forældrene til børn i frie grundskoler i denne analyse i højere grad rammer for læring, selvstændighed og individuelle behov end forældre til børn i folkeskolen. Disse forældre vægter omvendt i højere grad varige venskaber og italesætter også i højere grad betydningen af, at deres børn skal opnå et grundlæggende fagligt fundament. Det er dog vigtigt at bemærke, at analysen identificerer, hvilke rationaler der ligger bag de 20 interviewede forældres skolevalg. De er ikke generaliserbare i den forstand, at forældre til børn i frie grundskoler eksempelvis altid vælger skoler, der tilgodeser deres børns individuelle behov, og forældre til børn i folkeskolen vægter varige venskaber højere. De repræsenterer derimod forskellige rationaler, som kan optræde hos forældre, når de træffer beslutning om deres barns skole.

Analysen finder ligeledes mønstre ift. forældrenes uddannelsesniveau. Hvor lavtuddannede forældre i højere grad begrundes deres uddannelsesvalg med børnenes individuelle behov, samt at børnene som følge af deres skolegang skal få lyst til at lære mere og skabe varige venskaber, har højtuddannede forældre omvendt særligt fokus på skolens rammer for læring og nærhed. Fælles for begge grupper er, at de vægter et grundlæggende fagligt fundament og dannelse højt. Her er der ingen forskel på uddannelsesniveau.

Endeligt peger analysen på, at logistik i høj grad indgår som et selvstændigt rationale, når forældrene skal vælge skole. Ud over at det skal være en god skole, skal den også hænge sammen med familiens hverdag. Faktisk har logistik større betydning end økonomien, som kun har spillet en rolle for få familier. Her er ingen nævneværdig forskel på skole-type eller uddannelsesniveau.

Faglighed

Når forældrene begrundet deres skolevalg og fortæller om deres ønsker for barnets udbytte af skolegang, nævner mange, at børnene gerne skal opnå et godt fagligt fundament. Dette nævnes af 13 ud af de 20 interviewede forældre. Mange pointerer her, at det ikke handler om, at deres børn skal have topkarakterer, men at de skal få en grundlæggende faglighed med sig, som de kan bygge videre på bagefter, uanset hvad de vælger af ungdoms- og videreuddannelse.

Det er interessant, at det særligt er forældre til børn indskrevet i folkeskole, som nævner et godt fagligt fundament som et ønsket udbytte (8 ud af 8 forældre nævner det), hvor det i mindre grad italesættes af forældre til børn indskrevet på en fri grundskole (5 ud af 12). Dette kan skyldes, at forældrene til børn indskrevet på en fri grundskole i større udstrækning tager et godt fagligt fundament for givet og derfor italesætter andre udbytter. Det kan også skyldes, at forældrene til børn indskrevet på en folkeskole oplever et større behov for at italesætte betydningen af faglighed. I mange interview figurerer der et modsætningsforhold mellem folkeskole og fri grundskole, hvor fri grundskole for mange forældre er forbundet med høj faglighed og ambitiøse forældre og børn, hvorfor forældrene til børn i folkeskolen i interviewet har behov for at fortælle, at faglighed altså også fylder noget for dem.

En forælder italesætter dette modsætningsforhold direkte, hvor folkeskolen giver barnet brede sociale kompetencer og forståelser, som ikke fås ved private friskoler – men det giver også de samme faglige færdigheder:

Jeg håber, han får den her lidt bredere sociale forståelse i forhold til en privatskole, og at han så derudover selvfølgelig har alle de faglige færdigheder. Men i folkeskole frem for privatskole så at han har været i det her miljø, som er lokalt, og som er den brede palet. Og ikke bare det her med, at man køber sig en plads, det synes jeg har et andet indtryk (forælder, folkeskole).

Til fagligheden hører også et ønske blandt flere forældre om, at deres børn skal få og ikke mindst bevare lysten til at lære mere. Børnene skal

Indholdsfortegnelse

synes, at det er sjovt og rart at gå i skole, og de skal have lyst til at fortsætte med skolegang, når grundskolen er slut. Der er her ingen tydelige mønstre ift., hvilken skoletype børnene er indskrevet på. Dog finder analysen et mønster, når det gælder forældrenes uddannelsesniveau. Her er det særligt forældrene med en lavere uddannelse, som italesætter vigtigheden af, at skolegangen skal give deres barn lyst til at lære mere.

Et mønster viser sig tydeligt, når det gælder skolens rammer for læring – både ift. skoletype og forældrenes uddannelsesniveau. I forhold til sidstnævnte er det i højere grad forældre med en højere uddannelse, som har lagt vægt på skolens rammer for læring.

I forhold til skoletype er det kun forældre med børn på frie grundskoler (6), som fortæller, at de ønsker at give deres børn de bedste rammer for læring. Det handler dels om små skoler/årgange, hvor der er plads til en anden fleksibilitet, og/eller at der er plads til alternative muligheder for læring. En forælder fortæller eksempelvis:

Man behøver ikke være helt så stringent. Hvis klassens lærer lige finder en død krage på vej til skolen, så kan det være, at klassens time lige bliver ændret til en natur/teknik-time, for så piller de lige kragen. Der er ikke otte spor på hver årgang, så de kan være meget mere fleksible. De laver også mange flere forskellige ting. Lige så snart de er færdige i skolen, så tager de i skoven. Så har man også noget natur/teknik derude også, når de alligevel er derude. Man kan sætte undervisningen sammen på helt andre måder, når man har den fleksibilitet (forælder, friskole).

For nogle af forældrene handler det også om, at de mener, at der er bedre og mere engagerede lærere på de frie grundskoler. En forælder fortæller eksempelvis:

Jeg tænker, at hvis man har en engageret lærer frem for en lærer, der ikke er engageret, så tror jeg, at den lærer, man helst vil have, er den lærer, der gider gøre noget ekstra. Det er den lærer, der nuancerer det og gider at give noget af sig selv, fordi man kan lide det, man laver, og det sted, man er ansat. Det er et engagement, man kan se på mange friskoler (forælder, friskole).

Blandt størstedelen af forældrene til børn indskrevet på fri grundskole er der en bekymring for folkeskolens tilstand og ikke mindst en opfattelse af, at folkeskolereformen og inklusionsdagsordenen har mindsket børnenes muligheder for læring i folkeskolen.

Display 3. Eksempler på årsager til forældres mindre tiltro til folkeskolen

Folkeskolereformen (fire forældre)	Inklusion (tre forældre)
<p>"Det er den måde, det er i folkeskolen nu. Man hører om meget store klasser. Man hører så meget med uro i klasserne. Vores valg var at kigge på de to privatskoler i byen" (forælder, friskole).</p>	<p>"Min søster fortalte mig, at folkeskolen er blevet noget møg, for nu inkluderer man børn med diagnoser. Det har ødelagt undervisningen, og det var også hendes bevæggrund ift. at flytte sine børn. Det har jeg tænkt meget over og derfor valgt at skrive ham op på privatskole" (forælder, folkeskolen, hvor barnet netop er skrevet op til fri grundskole).</p>

Samme bekymring kan også ses ved enkelte af forældrene, der har valgt at indskrive deres børn i en folkeskole. Når de så alligevel tilvælger folkeskolen, handler det i høj grad om, at de mener, at folkeskolen kan give deres børn noget, som de frie grundskoler ikke kan. Dette knytter sig i høj grad til trivsel og sociale kompetencer, hvilket behandles i afsnittet nedenfor.

Personlig udvikling

Et andet rationale, der går igen ved mange forældre, knytter sig til børnenes personlige udvikling. Der er et udbredt ønske blandt de interviewede forældre om, at skolen skal gøre deres børn til dannede unge mennesker. Dette nævnes af 11 ud af de 20 interviewede forældre, og det går på tværs af skoletyper. Dannelse knytter sig her særligt til, at børnene opnår gode værdier/bliver et godt menneske, samt at de bliver socialt kompetente.

Display 4. Eksempler på dannelse

Gode værdier (fem forældre)	Sociale kompetencer (syv forældre)
"Og så selvfølgelig nogle gode værdier som at hjælpe hinanden eksempelvis. At det er noget, de lærer. At hjælpe nogen, som har det sværere end en selv" (forælder, folkeskole).	"Jeg håber, hun har fået rigtig gode sociale kompetencer. Er engageret og interesseret i andre mennesker og kan finde ud af at omgås andre mennesker" (forælder, friskole).

Ud over dannelse spiller selvstændighed også en stor rolle for forældrene. Dette nævnes af seks af de interviewede forældre og – bemærkelsesværdigt – kun af forældre med børn indskrevet på frie grundskoler. Mange af forældrene betoner her, at det er vigtigt, at deres børn udvikler sig til selvstændige væsener, som kan stå på egne ben og finde deres egen vej. Skolens rolle er her ifølge forældrene at støtte barnet i dets valg, men også at udfordre barnet på rette vis blandt andet gennem differentieret undervisning. Forældrene, der vægter selvstændigheden højt, synes således at have større tiltro til, at barnet kan opnå dette på en fri grundskole end i en folkeskole.

To forældre nævner endvidere kreativitet som et mål for deres barns skolegang. Her vægter forældrene kreative (praktiske og musiske) kompetencer højt, da de mener, at det er med til at give helstøbte unge mennesker. Begge forældre har deres barn indskrevet på en fri grundskole og italesætter begge to, at de ikke mener, at barnet vil kunne opnå samme kreative kompetencer i en folkeskole.

Endelig nævner en forælder kulturel forståelse som et vigtigt parameter for deres skolevalg. Familien bor i et kulturelt mangfoldigt område, og ifølge forælderen er det vigtigt for dem, at deres børn lærer at omgås og acceptere andre kulturer.

Kulturel mangfoldighed – eller mangel på samme – spiller også en rolle for andre af de interviewede forældre. To forældre har direkte fravalgt skoler med høj grad af ikkeetnisk danske elever. For den ene forælder handlede det om, at andelen af ikkeetnisk danske elever på distriktskolen var meget høj, og selvom forældrene ønskede at give deres barn en kulturel forståelse, så var de bange for, at den høje andel

af ikkeetnisk danske elever havde konsekvenser for skolens faglighed. Da det ikke var muligt at få barnet optaget på en anden folkeskole i området, valgte familien derfor en friskole i nærheden:

Jeg kunne mærke, at da mit barn skulle starte i skole, oplevede jeg det som en rigtig stor beslutning. Der er både for og imod. Vi var meget i tvivl, for på den ene side ville vi rigtig gerne eksponere ham for forskellige samfundslag som en del af helt almindelig dannelse. Det tror jeg, at folkeskolen er rigtig god til. På den anden side bor vi i et skoledistrikt, hvor der var nul etnisk danske elever. Jeg er hverken indvandrer- eller muslim-forskrækket, men jeg tror simpelthen, at det går ud over det faglige niveau med så stor uligevægt (forælder, friskole).

For den anden forælder handlede det mere generelt om at undgå skoler med ”mange arabere”, som han udtrykker det, da familien har en oplevelse af, at der er mere uro og forstyrrelser på skoler med mange elever fra Mellemøsten.

Flere af forældrene med børn på særligt frie grundskoler, hvor andelen af etnisk danske børn er meget høj, efterspørger omvendt mere diversitet på skolen. Dette er dog ikke noget, som har stor betydning for dem, da det ikke har været et kriterie, som de har valgt skole efter. Det skal nærmere betyde, at de ikke vil fravælge deres skole, skulle andelen af ikkeetnisk danske elever stige.

Trivsel

Den tredje type af rationale omhandler børnenes trivsel. Her fortæller knap halvdelen af de interviewede forældre (8) for det første, at de ønsker en skole med nærhed og tryghed. Nærheds-rationalet bliver italesat af fire forældre med børn i frie grundskoler og fire forældre med børn i folkeskolen. En analyse af deres argumenter viser, at der er forskel på, hvilken type nærhed de ønsker. Hvor forældrene til børnene i de frie grundskoler taler om nærhed i klassen eller skolen, handler det for forældre i folkeskolen om nærhed til lokalmiljøet.

Display 5. Eksempler på nærhed

Nærhed i klassen/skolen (fire forældre)	Nærhed i lokalområdet (fire forældre)
<p>"Jeg bryder mig ikke om børneopbevaring. Jeg foretrækker klart en skole, som er lille og fagligt velfungerende frem for de der store ... jeg har en klar forventning om, at det er lettere at holde fast i nærværet og nærheden, når det er en lille ... frem for når det er de der store ... de der store med fire spor pr. årgang. Det kan godt blive for voldsomt. Her kender forstanderen eller inspektøren ... hun kender navnene på hver enkelt elev, og hun sætter en ære i at vide noget om hvert barn eller hver elev, og hun er meget engageret" (forælder, privatskole).</p>	<p>"Det er vigtigt med lokalområdet, at man bor tæt på skolen. På en friskole er der et større opland, så børnene bor langt væk i alle retninger. Det kræver ikke kun noget for børnene, men de første mange år også noget af vores logistik" (forælder, folkeskole).</p>

Nærhed vægtes især højt af forældre med højere uddannelse. Således nævnes nærhed af seks forældre med høj uddannelse og blot af to forældre med lavere uddannelse.

Et andet rationale går på børnenes individuelle behov. Her italesætter forældrene (6) barnets individuelle behov som et argument for deres skolevalg. Forældrene fortæller, at deres barn har nogle særlige udfordringer, forudsætninger eller personlighed, som også kræver en særlig skole. Det kan fx være et meget aktivt barn, som har svært ved at sidde stille, hvor forældrene mener, at det er vigtigt, at skolen har gode udearealer og har fokus på leg som en del læringen. Det kan også være forældre, som fortæller, at de har en stille pige, som kræver små klasser og trygge rammer. Eksemplet nedenfor er en forælder, hvor barnet har sproglige udfordringer, og hvor forældrene derfor specifikt har søgt en skole, som de mener kan tage hensyn hertil:

Skolens størrelse siger noget om, hvor store klasserne bliver, men man kan godt have en lille skole med store klasser, men det er mere specifikt klasserne, der har været vigtige, så vi var sikre på, at der ville være overskud til at hjælpe vores datter på vej, når hun har svært ved at udtrykke sig (forælder, privatskole).

Det er kun forældre med børn indskrevet på frie grundskoler, som italesætter betydningen af barnets individuelle behov i skolevalget. Behovet knytter sig i høj grad til små klasser/små skoler, som forældrene anser som understøttende for barnets behov. Det modstilles (indirekte) med folkeskolens store skoler og store klasser, hvor der er en bekymring for, at barnet ”drukner” i mængden.

Det er ligeledes primært forældre med en lav uddannelse, som italesætter betydningen af individuelle behov. Således nævnes dette af fem forældre med et lavt uddannelsesniveau og blot af én forælder med høj uddannelse.

Forældrene i folkeskolen har omvendt mere fokus på betydningen af varige venskaber. Fem forældre, hvoraf fire har børn indskrevet i folkeskolen, pointerer vigtigheden af, at barnets skolegang skal være med til at skabe varige venskaber. Flere lægger her vægt på, at barnet følger vennerne fra børnehaven, og at der er mulighed for at skabe venskaber ”for livet”. De varige venskaber nævnes i øvrigt oftere af forældre med kort uddannelse (4) end forældre med lang uddannelse (1).

Optimering af fremtidsmuligheder

Det sidste rationale går på optimering af barnets fremtidsmuligheder. Dette nævnes kun af to forældre i interviewene. Den ene forælder siger direkte, at hun gerne vil give sit barn ”den bedste fremtid og det bedste udgangspunkt for at komme videre”. Dette mener forælderen bedst kan ske på en fri grundskole, hvor den laveste fællesnævner er højere end på folkeskolerne (se citat i display 2). For den anden forælder handler det mere om kammerater end om det faglige niveau. Som forælderen fortæller:

Det er vigtigt for mig, at han har de rigtige venner. Det er der måske bedre muligheder for, hvis han går på privatskole end folkeskole. Jeg vil ikke have, at han går med sådan nogle bøller, for det vil påvirke ham negativt. Børn på privatskole de må i højere grad have nogle gode værdier med hjemmefra (forælder, folkeskolen, med barn indskrevet på fri grundskole).

Barnet er i dag indskrevet på en folkeskole, hvor han skal starte i o. klasse efter sommerferien, men forældrene har skrevet ham op til en fri grundskole og ønsker, at han skal skifte skole, lige så snart der er mulighed for det. Dette skyldes ifølge forældrene i høj grad folkeskolens dårlige ry, hvor særligt familiemedlemmers negative erfaringer har haft stor betydning for familiens beslutning.

Logistiske og økonomiske begrænsninger

I det kvalitative materiale har skolens beliggenhed været en vigtig faktor for skolevalg for 15 ud af de 20 interviewede forældre, da det sætter nogle logistiske begrænsninger. For det første har logistikken ift. at hente og bringe haft stor betydning. Her fortæller seks forældre, at de har valgt en skole, som enten ligger tæt på hjemmet, eller hvor det er nemt at komme til og fra i bil. En forælder fortæller eksempelvis, at familien overvejede en fri grundskole til deres barn, men fordi skolens beliggenhed krævede en ekstra bil i familien, så valgte de den nærliggende folkeskole i stedet for:

Vi har nogle venner, der har børn der. Vi kiggede også lidt på, hvad det kostede. Men det var ikke pengene, der afgjorde det. Det var nok mere logistikken. Jeg er lang tid på arbejde, og vi har kun en bil, så det ville ikke kunne hænge sammen (forælder, folkeskole).

For det andet har det også betydning for flere forældre, at børnene kan cykle selv. Således fortæller seks forældre, at det er vigtigt for dem, at deres børn på sigt selv kan cykle i skole og hen til deres venner. I den forbindelse nævner fem forældre, at det har haft stor betydning for dem, at der er en sikker skolevej. En forælder fortæller eksempelvis, at forældrene overvejede en friskole, men ”det udslagsgivende var, at folkeskolen lå tættest på, fordi vejen til friskolen ikke er så god som den, vi har til vores skole” (forælder, folkeskole).

Endelig har det også for flere forældre haft betydning, at den valgte skole lå tæt på barnets skolekammerater. Her fortæller fem forældre, at de har valgt en skole, hvor barnets skolekammerater bor i lokalområdet.

Det er her vigtigt for forældrene, at der er legekammerater og venner tæt på – både for barnets skyld og af logistiske årsager, da legeaftaler ellers vil blive mere krævende. Det er naturligt op til den enkelte familie, hvad der betragtes som værende tæt på. For nogle familier er det, at barnet selv kan gå eller cykle hen til sine venner, for andre familier er det, at køreafstanden ikke skal være alt for lang. En forælder til et barn på en friskole fortæller eksempelvis:

Noget af det, vi talte om, var, at nu vi sigter mod et godt netværk, så er det også væsentligt, at man holder sig inden for det lokale, og at der er mange af børnene, som bor tæt på skolen. De fleste bor i en fornuftig afstand til byen, og havde vi valgt den anden friskole, vi havde kigget på, så havde spredningen været i den anden vej [børnene ville bo mere spredt], så der havde været mere kørsel forbundet med det (forælder, friskole).

For fem af forældrene har skolens beliggenhed ikke haft nævneværdig betydning for deres skolevalg. Forældrene fortæller her i interviewene, at transporten til og fra skole ikke er afgørende for deres valg af skole. Fire af forældrene nævner specifikt, at de prioriterer at køre barnet til og fra skole, for at deres barn kan gå i en bestemt skole. Tre af disse forældre har deres barn indskrevet i en fri grundskole, og en af forældrene har barnet indskrevet i en anden folkeskole end distriktsskolen. Alle forældre har således truffet et aktivt valg om deres barns skole.

En enkelt forælder fortæller endvidere, at de valgte skolen alene på baggrund af dens ry, og at de faktisk ikke blev bekendte med skolens placering, før end efter de havde indskrevet barnet:

Vi var faktisk ikke klar over, hvor den lå. Det var ret sent, vi blev klar over det. Vi var ude at se den i oktober, tror jeg. Og vi søgte i september, så vi var faktisk ikke helt obs. på, hvor den lå. Det var anbefalinger, som vægtede rigtig tungt. Det var mange af min kones bekendte, der anbefalede den (forælder, privatskole).

For få forældre spiller økonomiske begrænsninger en rolle for deres skolevalg. Blot 3 ud af de 20 interviewede forældre fortæller, at økono-

mien har haft direkte betydning for deres skolevalg. Den ene forælder har sit barn indskrevet i folkeskolen, men fortæller om en nærliggende privatskole, som familien på den ene side er tiltrukket af, fordi den anser det som værende en god skole, men som den på den anden side har en opfattelse af, at den ikke har råd til – selvom den ikke har undersøgt prisen:

Alene det at komme på venteliste er 500 kr., og så hørte vi ikke efter for resten. (...) Så er der også det med ture. De er rigtig glade for ture og udflugter, men du skal selv betale for det. Børnene i 7.-8. havde lige været i Thailand. Skide lækkert. Det var ikke kun fest og farver, de lærte også noget af det, men det er jo helt over vores økonomi. Det var omkring 14.000, men det er jo mere, end vi bruger på en sommerferie. Hvis vi brugte det på ét barn, så er der jo ikke noget til den yngste. Så kommer den yngste ingen steder det år.

Jeg synes også, at hvis du er på en skole, så skal du også deltage i aktiviteterne. Hvis han gik på privatskole, så skulle vi have det økonomiske råderum til at sende ham med på tur. Nu fx på vores skole, her i 3. klasse, har de været i Zoologisk Have og et par museer. Det er alt sammen gratis. Det er selvfølgelig ikke lige så imponerende som turene på privatskolen. Hvis vi havde råd, og hvis jeg nu var hjemmegående, som jeg ved, at mange af dem, der har børn på privatskolen, er, ville jeg da overveje skolen. Så kunne jeg jo sagtens køre hen og aflevere ham (forælder, folkeskole).

En anden forælder, der nævner økonomien som en begrænsning, har sit barn indskrevet på en friskole. Familien overvejede også to privatskoler i området, men valgte dem fra, da de var for dyre.

Ni forældre fortæller omvendt, at økonomien ikke spiller en rolle for deres skolevalg. Fire af disse forældre har deres børn indskrevet i folkeskolen og fem af dem på en fri grundskole. Det har været andre faktorer, som har været afgørende for deres valg. Der er ingen sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og deres oplevelse af

økonomiske begrænsninger. Faktisk har seks ud af de ni forældre en lavere uddannelse.

I den forbindelse nævner fem forældre, at de ikke oplever, at der er den store prisforskel på folkeskoler og frie grundskoler. Herunder fortæller tre forældre med børn indskrevet på frie grundskoler, at de oplevede prisforskellen som værende meget lille. Blandt forældrene med børn i folkeskoler har de fleste ikke tænkt over prisen på frie grundskoler. To forældre fortæller, at de har hørt, at det koster det samme som folkeskolen, og én forælder oplever det som værende for dyrt (se eksempel ovenfor).

4 af de 12 forældre, der har deres børn indskrevet på en fri grundskole, fortæller, at det er en økonomisk prioritering. Ingen af de fire forældre har en høj indkomst, faktisk er en enkelt førtidspensionist, og en anden er fraskilt. Men de ønsker at give deres barn en god skolegang og har derfor valgt at prioritere at bruge penge på det, da de ser det som en investering i deres barns fremtid:

Vi var ikke begejstrede for det, fordi vi har haft en ret usikker økonomi, inden jeg kom på førtidspension. Nu giver vi 2.400-2.500 om måneden, men det er inkl. alt. Det er da meget, men vi synes, det er det værd. Hun skal have en god uddannelse, for det bliver jo sværere og sværere at få et arbejde uden en uddannelse (forælder, friskole).

Omvendt fortæller to af forældrene med børn indskrevet på en folkeskole, at de gerne vil benytte folkeskolen, nu hvor de indbetaler penge til den:

Men jeg har egentlig den holdning, at når man betaler sin skat, og folkeskolen er en del af det samfund, vi har, så giver det mening, man ikke skal tilkøbe noget (forælder, folkeskole).

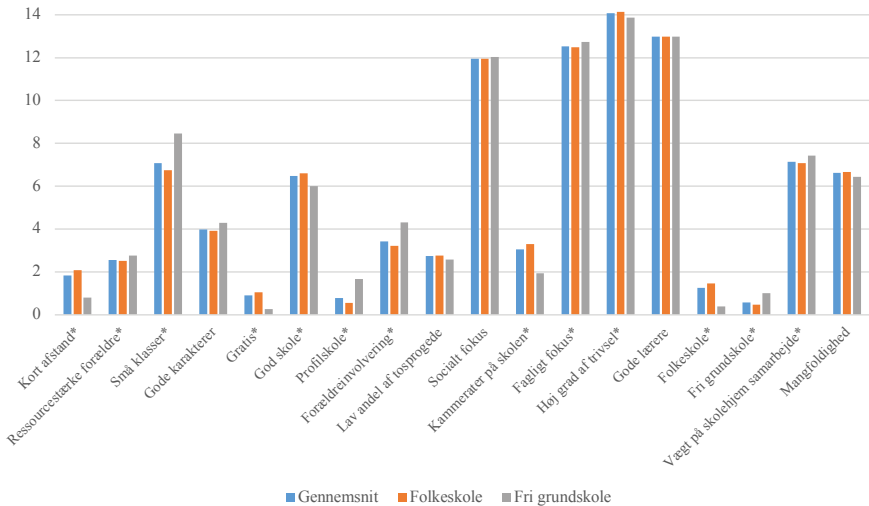
Samlet set har logistik således større betydning end økonomien for de interviewede forældre.

Forældrenes præferencer for skolevalg

I sidste afsnit undersøgte vi forældrenes overordnede rationaler med hensyn til skolevalg. I dette afsnit undersøger vi, hvordan forældrenes rationaler udmønter sig i forskellige præferencer for, hvilke skoler de overvejer til deres barn.

Det kan være svært at afdække præferencer, fordi respondenter kan have en tendens til at synes, at alt er vigtigt. Det kan det selvfølgelig også godt være, men ofte er noget alligevel vigtigere end andet. Især i situationer, hvor man ikke bare kan få det hele, og derfor prioriterer mellem vigtige faktorer. I det kvantitative data afdækkes forældrenes præferencer gennem en MaxDiff-analyse, hvor forældrene er blevet bedt om at vælge den vigtigste og den mindst vigtige faktor blandt fem forskellige skolefaktorer. Denne øvelse er gentaget otte gange med henblik på, at alle faktorerne til slut kan rangordnes i forhold til hinanden. Hver forælder får efterfølgende en relativ værdi for hver faktor baseret på rangeringen. Værdien af de enkelte faktorer beskrives på en skala fra 0 (mindst værdi) til 100 (størst værdi), hvor summen af alle faktorer for hver forælder er 100 (se afsnittet om data og metode for uddybning af MaxDiff). Den gennemsnitlige værdi er på 5,5 ($100/18$), hvilket svarer til den værdi, alle faktorer ville have, hvis alle faktorerne var lige vigtige. De faktorer, som forældrene blev bedt om at prioritere mellem, fremgår af afsnittet om data og metode samt figur 5, som viser forældres skolepræferencer fordelt på alle forældre, forældre til børn i folkeskolen og forældre til børn i frie grundskoler.

Figur 5. Forældres skolepræferencer fordelt på skoletyper. Gennemsnit.

Note: N=5.547. En * angiver, at forskellen mellem folkeskole og fri grundskole er signifikant. Tallene er resultatet af en MaxDiff-analyse og angiver, hvor vigtigt forældrene vurderer, de forskellige præferencer er for skolevalg. Højere tal indikerer, at præferencen vurderes at have positiv betydning for skolevalg.

Figuren viser, at der er stor enighed hos forældrene i deres syn på vigtigheden af forskellige faktorer eller karakteristika ved skolen. Særligt fire faktorer stikker ud som særligt vigtige: at skolen har et stærkt socialt fokus, at skolen har et stærkt fagligt fokus, at der er en høj grad af trivsel blandt eleverne, og at der er gode lærere på skolen. Derimod betyder det meget lidt for forældrene, om skolen er gratis, om skolen har en særlig (religiøs eller pædagogisk) profil, eller om skolen er en folkeskole eller en fri grundskole.

Figuren indikerer ikke nogen tydelig forskel på, hvad forældre til børn på folkeskoler og forældre til børn på frie grundskoler lægger vægt på. Der er dog en tendens til, at forældre på frie grundskoler tillægger afstanden til skolen, hvorvidt skolen er gratis, og om skolen er en folkeskole mindre betydning end forældre på folkeskoler. Omvendt synes forældrene, der har valgt en fri grundskole, at små klasser, forældreinvolvering og -indflydelse, samt at skolen er en fri grundskole, er vigtigere sammenlignet med forældre til børn på folkeskoler.

Indholdsfortegnelse

Vi analyserer nu forældrenes skolepræferencer i en logistisk regressionsmodel, hvor vi kan tage flere forhold i betragtning, herunder forældrenes socioøkonomiske status. Derved kan vi præsentere et mere præcist mål for sammenhængen mellem de enkelte faktorer og til-/fravalget af en fri grundskole.

Tabel 4 viser resultatet af en logistisk regressionsmodel, som forudsiger sandsynligheden for at vælge en fri grundskole givet forskellige skolepræferencer.

Tabel 4. Resultater fra logistisk regressionsmodel for valg af fri grundskole. Marginale effekter.

	Model 1	Model 2 (+ præferencer)
Højest fuldførte uddannelse (reference: Gymnasie- eller erhvervsuddannelse)		
Folkeskole	-0,093**	-0,075*
KVU	0,041	0,031
MVU	0,031	0,032#
LVU	0,044*	0,058**
Andet	-0,063	-0,064
Indkomst (reference: 701.000-900.000 kr.)		
Under 300.000 kr.	-0,029	-0,029
301.000-500.000 kr.	-0,011	-0,004
501.000-700.000 kr.	-0,041*	-0,038*
Over 901.000 kr.	0,064**	0,048**
Ved ikke/ønsker ikke at svare	-0,004	-0,024
Præferencer		
Kort afstand til skolen		-0,012**
Ressourcestærke forældre		-0,002
Små klasser		0,006**
Gratis		-0,029***
Gode karakterer		0,002
Godt ry		-0,002

Tabel 4 (fortsat).

	Model 1	Model 2 (+ præferencer)
Præferencer (fortsat)		
Profilskole		0,010**
Forældreinvolvering og -indflydelse		0,016***
Lav andel af tosprogede		-0,002
Stærkt socialt fokus		0,003
Stærkt fagligt fokus		0.001
Kammerater på skolen		-0,010***
Trivsel		-0,004
Gode lærere		-0,006
Folkeskole		-0,041***
Fri grundskole		0.040***
Skole-hjem-samarbejde		-0,013***
Mangfoldighed		[N/A]
N	5.547	5.547

Note. # $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p > 0,01$, *** $p < 0,001$. Model 1 inkluderer socioøkonomiske karakteristika. Model 2 tilføjer forældres præferencer. Begge modeller indeholder kontrol for sprog i hjemmet, jobstatus, og om forældre har gået på en fri grundskole.

Tabellens model 1 er den samme som model 3 i tabel 2. Den viser resultatet af en logistisk regressionsmodel af forældres valg af fri grundskole som en funktion af forældres socioøkonomiske karakteristika. Model 2 medtager information om forældrenes skolepræferencer. Ideen her er at undersøge, om betydningen af forældrenes socioøkonomiske karakteristika ændrer sig, når vi inkluderer information om forældrenes præferencer i modellen. Dette ville være en indikation af, at forældres socioøkonomiske karakteristika påvirker skolevalget, fordi forældrene har forskellige præferencer for deres barns skolegang.

Overordnet set er der ikke særlig store forskelle i præferencer mellem forældre, der vælger folkeskolen og forældre, der vælger en fri grundskole. Selvom flere faktorer er statistisk signifikante (indikeret ved en stjerne ud for faktoren i figuren), er de relativt små i størrelse. Ikke overraskende er de to faktorer, der har størst betydning for skolevalget, om skolen er en folkeskole (negativ sammenhæng med valg af fri grundskole), og om skolen er en fri grundskole (positiv sammenhæng med valg af fri grundskole). Derudover er der også en negativ sammenhæng mellem valg af fri grundskole, og om skolen er gratis, samt om der er kort afstand til skolen. For forældre, der vælger en fri grundskole, er det altså mindre vigtigt, om de skal betale for deres barns skolegang, og om de får længere afstand til skolen.

En ting er, om forældres skolepræferencer har en betydning for, om de vælger en fri grundskole til deres barn. Det viser ovenstående analyser, at de gør i nogen grad, men måske ikke i så stort omfang, som man kunne forvente. Langt hen ad vejen ønsker forældre til børn i private og offentlige skoletilbud det samme, fx med hensyn til socioøkonomisk sammensætning på skolen, skolens ry, karakterer, et stærkt både fagligt og socialt fokus og trivsel. Et andet spørgsmål er dog, om forældres skolepræferencer kan forklare den sociale gradient, vi ser i skolevalget. En måde at undersøge dette spørgsmål på, er gennem en medieringsanalyse: Vælger forældre med forskelligt uddannelsesniveau forskellige skoletyper, fordi de har forskellige præferencer? Tabellen viser, at betydningen af forældrenes uddannelsesniveau for valget af fri grundskole ikke ændrer sig betragteligt, når vi tager højde for forældrenes præferencer. Forældre, som højst har en folkeskoleuddannelse, har fortsat signifikant mindre tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole end referencegruppen, ligesom forældre med en lang videregående uddannelse har større. Dette indikerer, at forældres skolepræferencer ikke kan forklare, hvorfor forældre med hhv. folkeskolen og en lang videregående uddannelse vælger forskelligt.

Typer af forældre

Formålet med dette afsnit er at afrapportere resultaterne fra en latent klasseanalyse af forældres skolepræferencer.¹¹ Resultaterne fra den latente klasseanalyse afrapporteres i tre dele. Først undersøger vi empirisk, hvor mange grupper vi har brug for med hensyn til at beskrive variationen i forældrenes skolepræferencer i data. Derefter beskriver vi grupperne af forældre med hensyn til størrelse, skolepræferencer og sammenhæng med uddannelsesniveau. Endelig undersøger vi de enkelte gruppers sandsynlighed for at vælge en fri grundskole.

Når man vurderer, hvor mange grupper man skal bruge for at beskrive variationen i data, anvender man forskellige informationskriterier, nemlig Akaike Information Criteria (AIC) og Bayesian Information Criteria (BIC). Den model, der har det bedste fit – altså beskriver data bedst – er den model, der har de laveste AIC- og BIC-værdier. Tabel 5 viser disse værdier for tre forskellige modeller, der postulerer et forskelligt antal latente klasser. Vores hypotese er, at der er mellem en og fire latente kasser, idet tidligere analyser af data har vist, at der kan identificeres tre segmenter af forældrepræferencer i data (Epinion, 2017). Denne analyse var dog baseret på en clusteranalyse, som konceptuelt er en anden type af metode end den latente klasseanalyse. Derfor forholder vi os induktivt til data ved at undersøge, om antallet af klasser også kunne være to eller fire. Vi tester ikke flere latente klasser end fire, da det ikke er hensigtsmæssigt for analysen at arbejde med flere latente klasser blandt andet på grund af datagrundlagets størrelse.

11. I denne analyse inkluderer vi kun de forældre, som har besvaret MaxDiff-spørgsmålene (N=4.940). Vi analyserer derved kun faktiske besvarelser og ikke de imputerede.

Tabel 5. Model-fit af statistiske modeller for antallet af latente klasser

Latente klasser		
1	BIC	44.882
	AIC	44.858
2	BIC	41.412
	AIC	41.378
3	BIC	40.764
	AIC	40.718
4	BIC	40.305
	AIC	40.248

Note: BIC = Bayesian Information Criterion, AIC = Akaike Information Criterion.

Tabel 5 viser AIC og BIC for modeller med henholdsvis én, to, tre eller fire latente klasser. Som tabellen viser, er en model med fire latente klasser bedst til at beskrive variationen i data, eftersom denne model har de laveste værdier af AIC og BIC.

Nu, hvor vi har konkluderet, at forældrene grupperer sig i fire typer af forældre baseret på deres præferencer for skoler, kan vi gå videre til at beskrive typernes profiler. Hvad kendetegner de forskellige typer, og hvad er deres skolepræferencer? For at kunne besvare dette spørgsmål viser tabel 6 en oversigt over klassernes størrelse samt de marginale gennemsnit for skolepræferencer givet klassemedlemskab.

Tablet 6. Fordeling af klassemedlemskab samt marginale gennemsnit af skolepræferencer. Model med fire latente klasser.

	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3	Klasse 4
Andel af forældrene	4 %	12 %	42 %	41 %
Skolepræferencer				
Kort afstand	5,40	2,10	2,45	0,81
Ressourcestærke forældre	1,45	5,17	2,91	1,53
Små klasser	5,33	6,73	7,12	7,31
Gratis	9,85	0,66	0,64	0,38
Gode karakterer	3,10	6,16	4,75	2,65
Godt ry	4,89	6,10	9,02	4,17
Profilskole	0,93	0,65	0,70	0,88
Forældreinvolvering og -indflydelse	1,58	1,92	1,73	5,81
Lav andel af tosprogede	2,42	12,12	1,70	1,03
Stærkt social fokus	9,27	9,02	11,97	13,08
Stærkt fagligt fokus	8,95	12,80	12,88	12,42
Kammerater	4,65	2,34	3,82	2,32
Trivsel	12,38	13,00	14,63	14,01
Gode lærere	11,39	13,00	13,59	12,51
Folkeskole	6,00	0,96	1,25	0,90
Fri grundskole	1,44	0,50	0,37	0,72
Skole-hjem-samarbejde	4,92	4,43	4,88	10,48
Mangfoldighed	6,07	2,28	5,77	8,83

Note: N=4.940. Skalaen, der måler skolepræferencer, går i teorien fra 0-100 og i data fra 0-21, hvor højere tal indikerer, at præferencen vurderes at have positiv betydning for skolevalg. Værdierne kan sammenlignes relativt.

Sammenligningen af klassernes gennemsnit på indikatorerne for skolepræferencer er en måde kvalitativt at beskrive de enkelte klasser på. Tabellen viser, at der på tværs af klasserne er enighed om, at travsel, gode lærere samt et stærkt socialt og fagligt fokus vurderes som nogle af de vigtigste faktorer ved valg af skole, idet alle disse præferencer vurderes højt i alle fire klasser. Tabellen viser yderligere, at det på tværs af klasserne tillægges meget lidt værdi, om skolen er en fri grundskole eller en profilskole. Endelig viser tabellen, at i forhold til en række af præferencerne har klasserne vurderet deres betydning meget forskelligt. Fx ses det i relation til, om forældrene finder det vigtigt, at der på skolen er en lav andel af tosprogede, idet klasse 2 finder dette meget vigtigt, hvorimod forældrene i de andre klasser ikke tillægger denne faktor stor betydning. Dermed er denne faktor, andelen af tosprogede på skolen, god til at beskrive forældrene i klasse 2, og hvordan de adskiller sig fra forældrene i de andre tre klasser. Vi fokuserer på denne måde i vores fremskrivning af forældretyper på indikatorer, der er gode til at *diskriminere* mellem de latente klasser.

I den følgende gennemgang har vi derfor fremhævet de præferencer, der er effektive til at differentiere mellem klasserne – både positivt, ved at forældrene i en klasse lægger meget vægt på den givne præference relativt i forhold til de andre klasser, og negativt, ved at forældrene i en klasse finder præferencen mindre vigtig end forældrene i de andre klasser. Eksempelvis vurderer forældrene i klasse 1, at det er vigtigt med et stærkt fagligt fokus. Men kun hvis vi ser på denne klasse isoleret i forhold til de andre tre klasser, tillægges et stærkt fagligt fokus ikke nær så meget vægt i klasse 1 som i de andre klasser. Derfor beskriver vi klasse 1, ved at disse forældre lægger relativt mindst vægt på, at skolen har et stærkt fagligt fokus. Det er således ikke de absolutte tal, vi anvender i vores beskrivelser af de fire klasser, men hvordan de vurderer vigtigheden af de 18 præferencer relativt i forhold til de andre klasser.

Klasse 1 udgør 4 procent af forældrene og er karakteriseret ved at lægge relativ *mest* vægt på:

- kort afstand til skolen
- skolen er gratis
- skolen er en folkeskole
- barnet har kammerater på skolen

Forældrene i klasse 1 lægger relativt *mindst* vægt på:

- stærkt fagligt fokus
- gode lærere
- ressourcestærke forældre på skolen
- ry som “god skole”
- lav andel af tosprogede elever

Dermed er denne type af forældre kendetegnet ved, at de lægger vægt på det lokale i form af nærhed til skolen og barnets kammerater. Derudover er det vigtigt for disse forældre, at skolen er gratis, og at det er en folkeskole med gode lærere og et stærkt fokus på både det sociale og det faglige. Det betyder derimod mindre for disse forældre, om der er mange ressourcestærke forældre på skolen, om andelen af tosprogede børn er lille, eller om den har ry som værende en “god skole”. I den videre analyse vælger vi at betegne denne type af forældre **De lokale**.

Boks 1: Eksempel på den lokale forælder

Familien: Far, mor og datter.

Moren er fra Thailand. Hun har en grillbar, hvor faren også er ansat.

Datteren går i 1. klasse.

Forældrenes skolegang: Faren har gået på en lille folkeskole.

Moren har gået i skole i Thailand.

Skole: Datteren går på den lokale folkeskole. Den ligger fem kilometer fra hjemmet, og hun tager bussen frem og tilbage.

Alternative muligheder: Der ligger en friskole tæt på også. Herudover er der en anden folkeskole ca. 20 km fra hjemmet. Har ikke overvejet nogen af dem.

Rationale: Ønskede, at barnet skulle følge sine venner fra børnehaven, så hun kunne få en god skolegang.

Strategi: Skolen har i høj grad været det naturlige valg. Barnet har besøgt skolen med børnehaven, men forældrene har ikke søgt oplysningerne om den eller besøgt skolen inden. Naboen sagde god for skolen.

Klasse 2 udgør 12 procent af forældrene og er karakteriseret ved at lægge relativ *mest* vægt på:

- ressourcestærke forældre på skolen
- stærk fagligt fokus
- gode karakterer
- gode lærere
- lav andel af tosprogede elever
- trivsel

Forældrene i klasse 2 lægger relativt *mindst* vægt på:

- skolen er en folkeskole
- stærkt socialt fokus
- forældreinvolvering og -indflydelse
- mangfoldighed
- afstand til skolen
- skolen er gratis

Dermed er denne type af forældre kendetegnet ved at lægge vægt på høj faglighed og et ressourcestærkt læringsmiljø. Det er mindre vigtigt for disse forældre, om de skal betale for deres barns skole, og om skolen ligger tæt på, ligesom de ikke søger mangfoldighed og forældreinvolvering på skolen. I den videre analyse vælger vi at betegne denne type af forældre **De ambitiøse**.

Boks. 2: Eksempel på den ambitiøse forælder

Familien: Mor, far og dreng i 1. klasse.

Begge forældre har mellemlange uddannelser. Faren er lærer, og moren er sygeplejerske.

Forældrenes skolegang: Faren har gået i folkeskole (gode erfaringer), og moren har gået på en privatskole. Det er morens ønske, at sønnen også skal gå på en privatskole.

Skole: Forældrene har valgt en privatskole ca. tre kilometer fra hjemmet. Familien betaler ca. 3.000 kroner om måneden i skole- og SFO-penge.

Alternative muligheder: Familien bor i en større by, og der er flere folkeskoler og frie grundskoler at vælge imellem inden for kortere afstand. Distriktskolen havde et dårligt ry, så den var helt udelukket.

Rationale: Ønsker, at barnet skal opnå et godt fagligt niveau, og at der er fokus på gode manerer. Sønnen skal gerne få noget selvsikkerhed med sig og få en forståelse for, hvordan verden hænger sammen, "så han bliver klar til at gøre det, han gerne vil". Herudover sætter de pris på, at skolen ikke er for stor, så både elever og lærere kender hinanden. Det giver gode rammer for læring.

Strategi: Sønnen blev skrevet op til skolen, da han var seks uger gammel. Inden da var forældrene ude at besøge skolen. Herudover søgte de information på nettet om skolen, blandt andet googledede faren skolen for at finde ud af, om der var nogen problemer på skolen. Undersøgte også skolens karaktergennemsnit, som var fint.

Indholdsfortegnelse

Klasse 3 udgør 42 procent af forældrene og er kendetegnet ved at lægge relativt *mest* vægt på:

- stærkt fagligt fokus
- små klasser
- trivsel
- gode karakterer
- gode lærere
- kammerater på skolen
- godt ry

Forældrene i klasse 3 lægger relativt *mindst* vægt på:

- skolen er gratis
- lav andel af tosprogede elever
- forældreinvolvering og -indflydelse

Dermed er denne type af forældre kendetegnet ved et fokus på nære ting som fx trivsel, gode lærere, små klasser og kammerater på skolen. Derudover er det også vigtigt for denne forældretype, at skolen har et stærkt fagligt fokus, fx i form af gode karakterer, samt at den har et godt ry blandt venner og familie. Vi betegner disse forældre **De pragmatiske**.

Boks. 3: Eksempel på den pragmatiske forælder

Familien: Mor, far og to piger. Den ældste går i 2. klasse.

Begge forældre er højt uddannet. Moren er samfundsfaglig, og faren er læge. Familien er netop flyttet fra Sjælland til Jylland, hvor de har bosat sig i et lukrativt område tæt på en større jysk by.

Forældrenes skolegang: Begge forældre har gået i folkeskole og har gode erfaringer med sig.

Skole: Den lokale folkeskole

Alternative muligheder: Overvejede en friskole, som også ligger i området (dog lidt længere væk end folkeskolen). Faren synes, friskolen var for kreativ og for lidt faglig.

Rationale: Ønsker, at barnet skal opnå et godt fagligt niveau og nogle gode sociale færdigheder. Vigtigt, at skolen kan balancere begge dele. Oplevede, at den tidligere skole på Sjælland prioriterede det sociale over det faglige.

Strategi: Forældrene besøgte fire skoler, inden de valgte, hvilket lokalområde de ønskede at bo i, og købte hus. Det endelige skolevalg bunder dels i faglighed, dels i logistik.

Klasse 4 udgør 41 procent af forældrene og er kendetegnet ved at lægge relativt *mest* vægt på.

- mangfoldighed
- stærkt socialt fokus
- gode lærere
- små klasser
- godt skole-hjem-samarbejde
- trivsel

Forældrene i klasse 4 lægger relativt *mindst* vægt på:

- kort afstand til skolen
- gode karakterer
- skolen er en folkeskole
- lav andel af tosprogede elever
- ressourcestærke forældre på skolen
- skolen er gratis

Denne type af forældre har et fokus på samarbejde mellem skole og hjem, på forældreinvolvering og på, at klassen fungerer socialt. I forhold til de andre klasser er det disse forældre, der tillægger gode karakterer mindst betydning, ligesom skolens elevsammensætning vurderes mindre vigtig. Vi betegner disse forældre **De fællesskabsorienterede**.

Boks. 4: Eksempel på den fællesskabsorienterede forælder

Familien: Far, mor og to piger på henholdsvis fem og ni år.

Begge forældre har mellemlange uddannelser og arbejder inden for sundhedsvæsenet.

Forældrenes skolegang: Begge forældre har gået i folkeskole. Hvor morens oplevelser med folkeskolen er "neutrale", har faren dårlige erfaringer. Han fortæller, at der var for mange elever i klasserne, at der ikke var tid til den enkelte elev, og at der ikke var engagerede lærere. Egen skolegang har ifølge faren haft afgørende betydning for familiens skolevalg.

Skole: Forældrene har valgt en friskole. Det er en lille landskole, ca. 30 år gammel. Den opstod som følge af, at den lokale skole lukkede. Familien betaler ca. 2.000 kroner om måneden i skole- og SFO-penge.

Alternative muligheder: Familien bor i farens barndomsby. Faren ønsker ikke, at børnene skal gå på hans gamle folkeskole.

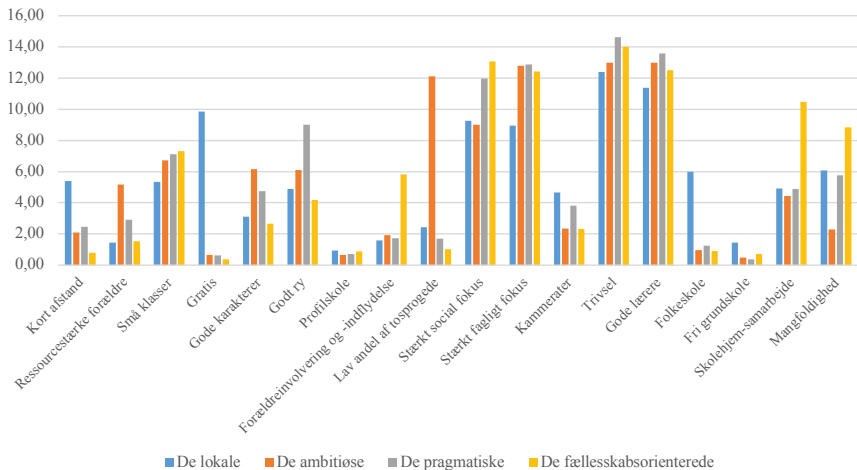
Rationale: Ønsker, at barnet skal gå på en god skole med et godt sammenhold blandt elever og forældre. Skolegangen skal give en god base for at kunne gå videre i uddannelsessystemet og skal give børnene gode sociale kompetencer.

Strategi: Den ældste datter blev skrevet op til skolen, da hun var et halvt år gammel. Familien kendte skolen i forvejen og vidste, at den havde et godt ry. Søgte ikke information herudover. Familien er meget involveret i skolen. Faren sidder i skolebestyrelsen og deltager på de halvårslige arbejdsdage og alle sociale arrangementer. Hver weekend hjælper skolens forældre også med at gøre skolen rent. "Pligterne" opleves som hyggelige og som havende stor betydning for det sociale sammenhold på skolen.

Indholdsfortegnelse

Tallene fra tabel 6 er afbilledet grafisk i nedenstående figur (6) med angivelse af klassebetegnelse.

Figur 6. Resultat af latent klasseanalyse. Marginale gennemsnit af skolepræferencer fordelt over typer af forældre.

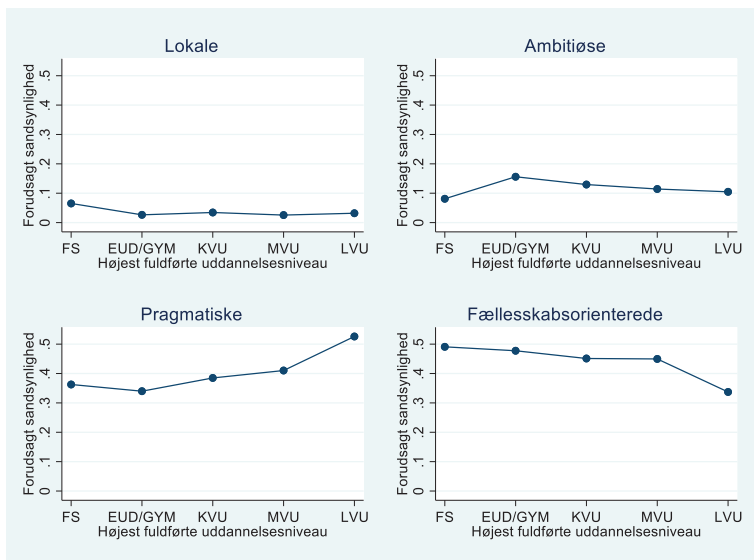

Note: N=4.940. Tallene er resultatet af en MaxDiff-analyse og angiver, hvor vigtigt forældrene vurderer de forskellige præferencer er for skolevalg. Højere tal indikerer, at præferencen vurderes at have positiv betydning for skolevalg.

Efter at have beskrevet de fire typer af forældre, vi finder i data, er spørgsmålet, om forældrene er karakteriseret ved en bestemt uddannelsesbaggrund. Er det fx sådan, at “De ambitiøse” forældre har længere uddannelse end “De fællesskabsorienterede”? Figur 7 viser sandsynligheden for at tilhøre en af de fire typer af forældre givet uddannelsesbaggrund. Noget klart mønster finder vi ikke. Forældre med en lang videregående uddannelse har en smule større sandsynlighed for at tilhøre “De pragmatiske” og en smule mindre sandsynlighed for at tilhøre “De fællesskabsorienterede” sammenlignet med de øvrige uddannelsesniveauer. Forældre med folkeskolen som højest fuldførte uddannelse har lidt større sandsynlighed for at tilhøre “De lokale” og en lidt mindre sandsynlighed for at tilhøre “De ambitiøse” i forhold til de andre uddannelsesniveauer. At opdele forældrene i forældretyper hjælper således

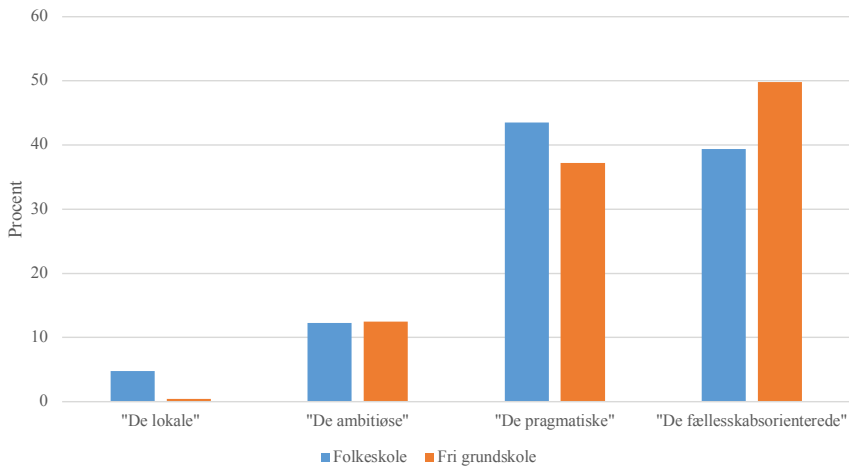
ikke med til at forklare den sammenhæng, vi finder mellem uddannelsesbaggrund og valg af fri grundskole.

Figur 7. Resultater fra multinomial logitmodel for tilhørsforhold til de fire typer af forældre i forhold til uddannelsesnivea. Forudsagt sandsynlighed.

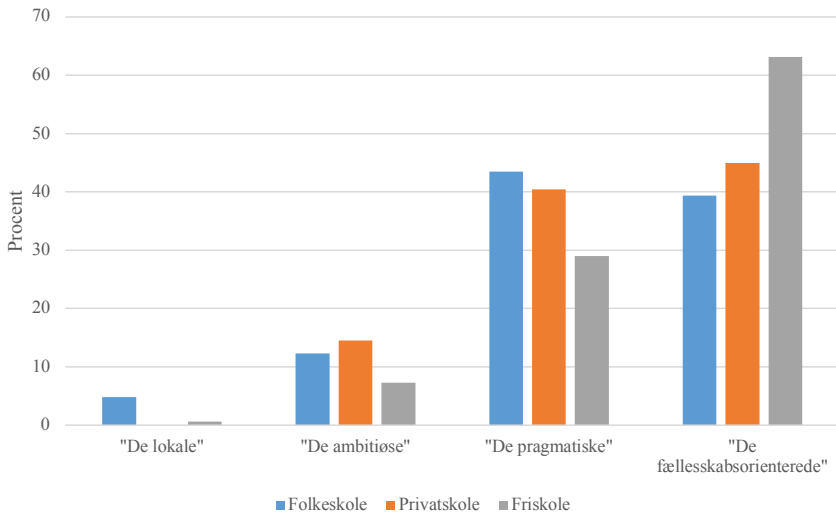
Note: N=4.947. Værdierne på Y-aksen angiver den forudsagte sandsynlighed for at tilhøre den specifikke forældretype (ved den gennemsnitlige værdi på modellens andre variabler). Kategorierne på X-aksen beskriver forældrenes højest gennemførte uddannelsesnivea.

Hvor figur 7 viser, at tilhørsforholdet til klasser afhænger meget lidt af forældrenes højest gennemførte uddannelse, så viser figur 8, hvordan fordelingen af klasser ser ud i forhold til valg af skoletype.

Figur 8. Valg af skoletype fordelt på typer af forældre (procent).

Note. N=4.947. Figuren viser, hvordan forældre, der har valgt hhv. en folkeskole (blå) og en fri grundskole (rød), fordeler sig i forhold til de fire "forældretyper".

Hvor 5 procent af de forældre, der har valgt folkeskolen, tilhører klassen "lokale", så gælder det under 1 procent af dem, der har valgt en fri grundskole. Gruppen af "ambitiøse" er lige stor for begge grupper af forældre, mens der blandt dem, der har valgt folkeskolen, er en større andel af "pragmatiske", end der er blandt dem, der har valgt en fri grundskole. Endelig viser figuren, at andelen af "fællesskabsorienterede" er større blandt forældrene, der har valgt en fri grundskole, end hos forældrene, der har valgt en folkeskole. En χ^2 -test viser, at de observerede forskelle er statistiske signifikante.

Figur 9. Valg af skoletype fordelt på typer af forældre (procent).

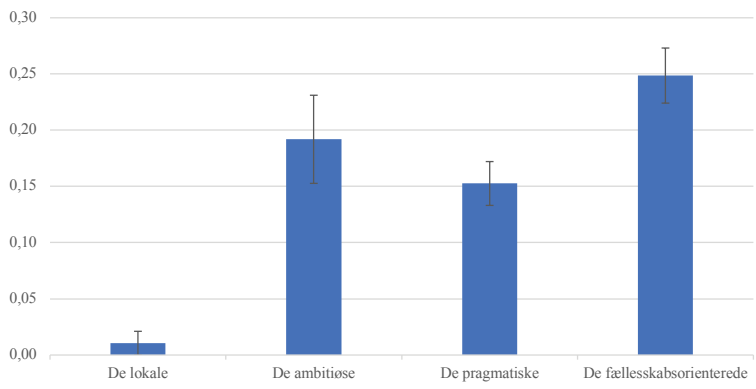
Note: N=4.947. Figuren viser, hvordan de, der har valgt hhv. en folkeskole (blå), en privatskole (rød) og en friskole (grå), fordeler sig i forhold til de fire "forældretyper".

I figur 9 nuancerer vi fortællingen ved igen at differentiere mellem, om forældrene har valgt en folkeskole, en privatskole eller en friskole. Igen bliver det tydeligt, at næsten alle i klassen af "lokale" har valgt en folkeskole. Videre ses det, at hvor figur 8 viste, at andelen af "ambitiøse" var lige stor for begge grupper af forældre (folkeskole og fri grundskole), viser figur 9 en forskel i størrelsen af andelen af "ambitiøse" forældre, der har valgt hhv. privatskole (15 procent) og friskole (7 procent). Også i forhold til andelen af "pragmatiske" forældre ses en forskel mellem privatskoler og friskoler, hvor andelen er på 40 procent for de forældre, der har valgt en privatskole, mens den er på 29 procent for de forældre, der har valgt en friskole. Endelig viser figuren en langt større andel af "fællesskabsorienterede" blandt de forældre, der har valgt en friskole (63 procent), end blandt de forældre, der har valgt en privatskole (45 procent). En χ^2 -test viser ligeledes, at disse forskelle mellem klasser i fordeling på skoletype er statistisk signifikante forskellige.

Hvor figur 8 ikke viste nogen tydelig sammenhæng mellem, hvilken latent klasse forældrene tilhører og deres uddannelsesbaggrund, antyder figur 8 og 9 en sammenhæng mellem, hvilken latent klasse forældrene tilhører, og hvilken type af skole de har valgt til deres barn.

Figur 10 viser sandsynligheden for at vælge en fri grundskole, når øvrige baggrundsinformationer samtidig bliver inkluderet i modellen. “De fællesskabsorienterede” er den gruppe af forældre, der er mest tilbøjelig til at vælge en fri grundskole til deres børn. 25 procent af denne type vælger en fri grundskole til deres barn. For “de ambitiøse” gælder det 19 procent, “de pragmatiske” 15 procent, mens kun 1 procent af de lokale vælger en fri grundskole til deres børn.

Figur 10. Forudsagt sandsynlighed for at vælge en fri grundskole efter forældretype.

Note: N= 4.947. Forudsagt sandsynlighed for at vælge en fri grundskole (ved den gennemsnitlige værdi på modellens andre variabler). Sandsynligheden er beregnet på baggrund af en logistisk regressionsmodel med kontrol for forældrenes uddannelse og beskæftigelsesstatus, om forælderen har gået på en fri grundskole, sprog i hjemmet samt indkomst.

I dette afsnit har vi undersøgt forældrenes rationaler omkring skolevalg og deres specifikke præferencer med hensyn til, hvilke faktorer og karakteristika ved skoler de lægger vægt på. Overordnet set finder vi, at der er høj grad af konsistens i forældrenes rationaler omkring skolevalg. Forældre ønsker generelt ”glade og robuste børn”, som har et godt fagligt fundament. Når vi ser på, hvilke specifikke præferencer de vægter,

er forældrene enige om, at særligt et stærkt fagligt og socialt fokus samt trivsel er vigtigst. Vi finder ikke, at særlige enkeltfaktorer er vigtige i forhold til, om man vælger en fri grundskole. Det har derimod bestemte typer af forældre, som vi identificerer ved hjælp af latent klasseanalyse. Her finder vi fire overordnede typer af forældre, baseret på den vægt, de tillægger kombinationen af forskellige skolefaktorer. De fire typer af forældre er ikke relaterede til forældrenes uddannelsesniveau, men har en betydning for, hvilken type af skole de vælger. Derved kan vi identificere særlige typer af forældre i data, som har betydning for, hvilken skole man vælger, men disse typer relaterer sig ikke til social stratifikation i skolevalg.

Ovenstående analyse af forældrenes præferencer er baseret på deres vurdering af 18 på forhånd givne skolefaktorer og giver kun mulighed for at sige noget om disse 18 faktorerers relation til valg af skole. Andre faktorer såsom skoledagens længde, brug af nationale test, og hvorvidt det øgede ønske om inklusion af (næsten) alle børn i skolen vurderes vigtigt i relation til valg af skole, ville givet vis have givet andre resultater, men må besvares af fremtidige undersøgelser.

6 Forældres skolevalgsstrategier: Hvordan indfrier forældrene det, de ønsker for deres barn?

I dette afsnit undersøger vi de strategier, forældre benytter sig af i forbindelse med valg af skole.¹² Som vi beskrev indledningsvis i rapporten, så forstår vi strategier som de handlinger og strategiske overvejelser, forældrene gør i forbindelse med valg af skole til deres børn. Eller med andre ord, hvad forældre gør for at opnå det, de ønsker for deres børn. Vi præsenterer strategierne ud fra en tidlig kronologi, således er nogle strategier mest i spil, inden valget af skole foretages, mens andre strategier først kommer i spil, når valget af skole er truffet. Analysen baseres på både kvantitative og kvalitative data, der giver et samlet billede af, hvorledes forældrene benytter sig af forskellige strategier.

Før skolevalget

Forældres endelige valg af skole beskrives som et valg blandt de skoler, forældrene anser for at være en del af deres pulje af skoler (jævnfør konceptuel model i afsnit 4). Forældrene kan benytte sig af forskellige strategier for at udvide eller indsnævre feltet af mulige skoler forud for valget. Først beskrives, hvornår forældrene igangsætter strategierne, dernæst hvilke informationskilder de anvender.

12. En oplagt strategi, som forældrene kan benytte sig af, er skoleskift, som dog ligger uden for formålet med denne rapport. Denne rapport's hovedfokus er på indskrivning og ikke skift, fordi datamateriale ikke er godt nok til at analysere skoleskift. Se appendiks A5 for udvalgte (deskriptive) analyser af skoleskift i datamaterialet.

Tidspunkt for aktivering af strategier

Der er stor forskel på, hvor tidligt forældre tager aktive valg i forbindelse med deres barns skolegang. I interviewene er forældrene blevet bedt om at angive, hvornår de først overvejede valget af skole, og her finder vi stor variation ift. tidspunktet, hvor forældrene begynder at overveje og handle på valget af skole. Tidspunktet er interessant, fordi det i mange tilfælde kan blive afgørende for antallet af skoler i puljen, som forældrene reelt kan vælge imellem.

Forældre til børn i de frie grundskoler begynder generelt tidligere at handle på valget af skole. Blandt de forældre, der har valgt en fri grundskole, har 7 ud af de 12 forældre skrevet deres barn op til den frie grundskole i barnets første leveår (0-2 år). En forælder fortæller:

Vi har løbende talt om skolevalget, også inden jeg blev gravid. Vi talte meget folkeskole vs. privatskole. Min eksmands mor og søster er lærer og pædagog, så vi har altid talt meget om de emner. Vi havde gået med overvejelserne, inden vi fik børn. Da vi fandt ud af, at vi skulle flytte, da drengene var et år, kiggede vi på, hvad der fandtes af skoler i lokalområdet. Så så vi en lille skole, og vi kendte jo ikke de lokale folkeskoler, så for en sikkerheds skyld besluttede vi at skive dem op til den lille skole. Hvis de lokale skoler havde et dårligt ry, så havde vi den lille skole i baghånden (forælder, privatskole).

For de forældre, hvis overvejelser om valg af fri grundskole starter senere, er puljen af mulige frie grundskoler indsnævret til skoler med en mere overskuelig venteliste og dermed en realistisk sandsynlighed for optag. Flere forældre fortæller i den forbindelse, at de har været afskåret fra at vælge nogle frie grundskoler grundet begrænset optag.

De forældre, der har valgt en fri grundskole, men som først har skrevet deres barn op umiddelbart inden skolevalget (1-2 år inden), er alle lavtuddannede. Det er derimod både højtuddannede og lavtuddannede forældre, der har skrevet deres barn op til en fri grundskole i de første leveår.

Blandt forældre i folkeskolen har tre ud af otte forældre tænkt over skolevalget i barnets første leveår. De er alle højtuddannede. Alle tre har undersøgt folkeskolerne i området, inden de valgte at bosætte sig (bosætning uddybes senere i dette afsnit). De forældre til børn i folkeskolen, der først starter med at handle på valg af skole umiddelbart inden skolevalg, har alle valgt distriktsskolen.

De kvalitative interview viser altså, at det er cirka halvdelen af forældrene, der igangsætter processen omkring valg af skole allerede i barnets første år for både folkeskole og frie grundskoler. Blandt forældrene, der har valgt en fri grundskole, har lidt over halvdelen igangsat processen med at vælge en skole allerede i barnets første år, hvilket kan tolkes som en metode til at udvide sin "pulje af mulige skoler". Blandt forældrene, der har børn i folkeskolen, er det lidt færre end halvdelen, der tænker over valget af skole så tidligt, hvilket støtter op om, at folkeskolen stadig for mange er det naturlige valg af skole. Når forældre, der har valgt folkeskolen, igangsætter processen tidligt, består strategien i at bosætte sig efter et godt skoledistrikt.

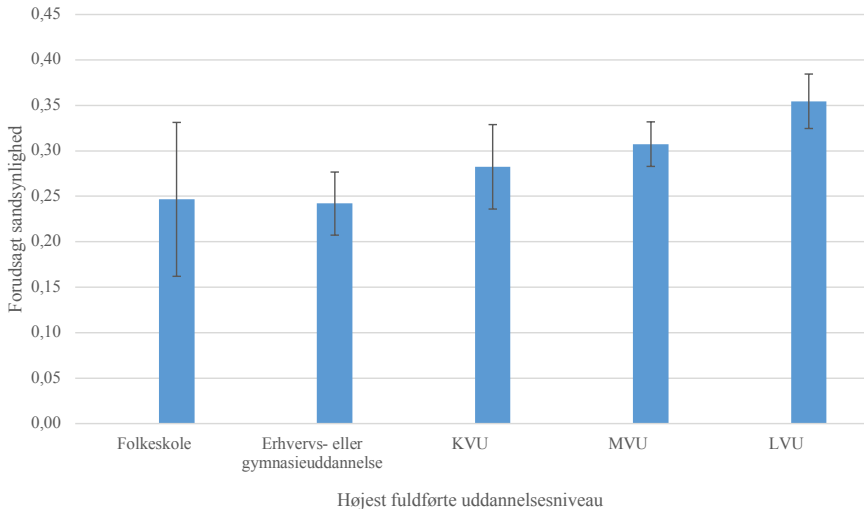
I det næste afsnit udfoldes netop strategien vedrørende valg af bopæl forud for skolevalget. Først præsenteres de kvantitative fund herfor, dernæst de kvalitative.

Bosætning

En ting er at overveje, hvilken af lokalområdets skoler ens barn skal gå på. En anden strategi er at vælge bopæl, alt efter hvilket skoledistrikt man ønsker ens barn skal tilhøre, og dermed udvide "puljen af mulige skoler" betragteligt.

Figur 11 viser den forudsagte sandsynlighed for, om overvejelser om skoledistrikter har spillet en rolle for, hvor de har valgt at bo, fordelt på forældrenes højeste uddannelsesniveau.

Figur 11. Forudsagt sandsynlighed for at have overvejet skoledistrikt i forbindelse med bosætning fordelt efter forældrenes højest fuldførte uddannelsesniveau med 95 %-konfidensintervaller.

Note. N=5.547. Figuren viser den forudsagte sandsynlighed for, at forældrene har overvejet skoledistrikter i forbindelse med deres bosætning (ved den gennemsnitlige værdi på modellens andre variabler). Sandsynligheden er beregnet på baggrund af en logistisk regressionsmodel med kontrol for forældrenes beskæftigelsesstatus, sprog i hjemmet samt indkomst.

Af figuren fremgår det, at blandt forældre med folkeskolen eller en gymnasie-/erhvervsuddannelse som højest fuldførte uddannelse har skoledistrikter i mindre grad spillet en rolle for, hvor de har valgt at bo, end blandt forældre med videregående uddannelser. Figuren antyder, at jo længere uddannelse, des større er tilbøjeligheden til at overveje skoledistrikter i forbindelse med bosætning.

At ikke alle har muligheden for at flytte, kan åbenlyst have indflydelse på, om forældre i det hele taget overvejer muligheden for på denne måde drastisk at ændre "puljen af skoler". Derfor er det forventeligt at finde en sammenhæng mellem indkomst og bosætningsovervejelser ift. skole. Figur 11 viser, at det ikke kun er et spørgsmål om indkomst, men også om uddannelse, idet der er kontrolleret for indkomst. Det betyder, at hvis vi forestiller os to familier med sammenlignelig husstandsindkomst, så vil den af familierne med mest uddannelse være mere

tilbøjelig til at basere sit valg af bolig på, hvilket skoledistrikt den tilhører, end den anden familie. Her er der altså tale om nogle immaterielle ressourcer, som forældrene trækker på, og som indfanges af variabelen "højeste uddannelsesniveau".

I de kvalitative interview er forældrene blevet spurgt direkte ind til, hvorvidt de har haft mulige skoler i tankerne, da de bosatte sig. For 13 forældre har udbuddet og kvaliteten af skoler ingen betydning haft for deres bosætning, mens tre har haft fokus herpå. I tråd med figur 11 (ovenfor) er alle disse tre forældre højtuddannede. Disse tre har alle valgt en folkeskole.

Fire forældre har valgt at bosætte sig i det samme skoledistrikt, som de selv er opvokset i, hvorfor de også på forhånd har haft viden om skoledistriktet inden bosætning. En har på baggrund af sine egne dårlige erfaringer med folkeskolen valgt folkeskolen fra til fordel for en fri grundskole.

Display 6. Skolens betydning for bosætning.

	Fri-skole	Privat-skole	Folke-skole	I alt	Citat om skolens betydning for bosætning
Bosætning					
Skole havde betydning for bosætning	0	0	3 (0/3)	3	"Vi har fra starten af gået efter folkeskolen. Også at bosætte os et sted, hvor folkeskolen var god, for vi synes, der er en række fordele ved folkeskolen" (forælder, folkeskole).
Selv opvokset i området	2 (1/1)	0	2 (0/2)	4	"Nu går vores dreng i folkeskole, og havde man ikke haft en positiv oplevelse selv (...). Skolen er faktisk den samme som der, min mand gik. Havde man ikke haft en positiv oplevelse, havde man måske været mere tilbøjelig til at vælge en anden" (forælder, folkeskole).
Skole ingen betydning for bosætning	5 (3/2)	5 (3/2)	3 (1/2)	13	"Nej, egentlig ikke. Vi måtte få det til at fungere. Vi ville gerne tættere på byen, og så var det lige her, der var mulighed for det" (forælder, friskole).

Note: Tallene i parentes angiver uddannelsesniveau. Det første tal er forældre, der højest har gennemført folkeskole, erhvervs-, gymnasie- eller en kort videregående uddannelse. Det andet tal indikerer forældre med mellemlang eller lang videregående uddannelse.

Når så relativt få forældre har haft et decideret fokus på skolerne i det område, de har bosat sig i, så kan det bunde i en grundlæggende tillid til det danske skolesystem. Forældrene har tillid til, at de inden for en rimelig radius fra deres bopæl kan finde en skole, der er i stand til at indfri deres overordnede mål for, hvad en skole skal kunne for at understøtte det gode børneliv.

Der er endvidere forældre, der tilkendegiver ikke at have bosat sig efter et bestemt skoledistrikt, men som alligevel mere indirekte har haft fokus på, hvordan det lokale miljø omkring deres bopæl ser ud.

Hvis vi havde boet i den by [navn anonymiseret], så havde en folkeskole ikke været en mulighed under nogen omstændigheder, og det hænger sammen med, at så ville der have været en stor del – er mit indtryk – ... Men hvis du kigger på sammensætningen i byen [navn anonymiseret], så er der en stor del af borgerne, som er af anden etnisk herkomst. Og dem vil jeg forfærdeligt gerne undgå i skoletiden. I: Så ville elevsammensætningen have været relevant? Jamen med den kommune, vi bor i, så er det ikke et issue (forælder, privatskole).

Forældrenes begrundelse ovenfor viser, at bosætning også indirekte kan være en måde at maksimere sine præferencer inden for puljen af mulige skoler på. I dette specifikke tilfælde ved at fravælge kulturel mangfoldighed.

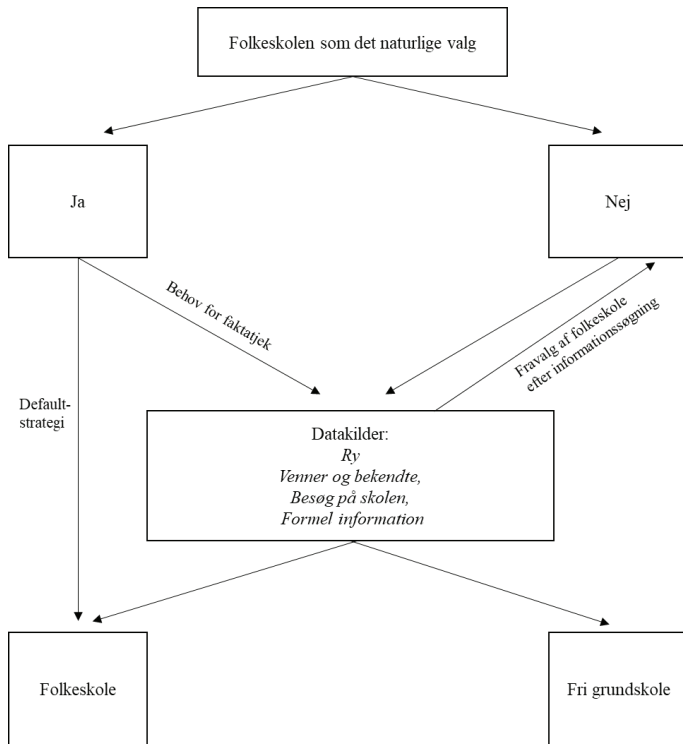
Skolevalget

Dette afsnit handler om de konkrete strategier, forældrene gør brug af, når de står over for at vælge skole til deres barn. Afsnittet indleder med at afdække i, hvilken grad forældrenes søger information i forbindelse med valg af skole. Efterfølgende afsnit beskriver, hvilke konkrete data-kilder de benytter til at få informationer om skolerne, de overvejer.

På baggrund af de 20 kvalitative interview er processen for valget af skole illustreret i figur 12. Helt overordnet viser figuren, at informations-

søgningen for alle forældrene begynder med et til- eller fravalg af folkeskolen baseret på forældrenes dispositioner og rationaler, hvorefter forældrene enten per default vælger distriktsskolen eller søger information og herefter vælger enten folkeskole eller fri grundskole.

Figur 12. Illustration af forældres valg af strategi

Note: Figuren bygger på 20 kvalitative interview.

Informationssøgning

På baggrund af de 20 kvalitative interview kan forældrenes strategier i forhold til at søge information omkring skolevalget grupperes i hhv. forældre, der anser folkeskolen som det naturlige valg, og forældre, der anser de frie grundskoler som det naturlige valg.

Indholdsfortegnelse

Forældrene, der anser folkeskolen som det naturlige valg, kan derudover inddeles i to mindre grupper. Den første gruppe består af de forældre, der vælger folkeskolen ”by default”. Det er en lille gruppe, der enten slet ikke eller i meget lille grad bruger tid på at undersøge alternativer til distriktsskolen, fordi de slet ikke er i tvivl eller ikke kender til andre muligheder. De baserer udelukkende deres valg af skole på, at det er naturligt for dem, at man bor tæt på skolen og kammeraterne. Valget baserer sig i høj grad på en fornemmelse af, at skolen har et godt ry (eller i hvert fald ikke et negativt ry), men det er ikke nødvendigvis noget, der er reflekteret over. Typen ”De lokale”, som beskrevet i afsnit 6, vil typisk være dem, der benytter denne informationsstrategi (eller mangel på samme). De få interviewede forældre i vores empiri, der repræsenterer denne type, er lavtuddannede.

Men der er også forældre, der ser folkeskolen som det naturlige valg, men som ikke på samme måde gør det ”by default”. Kendetegnen for den strategi er, at det har karakter af et faktatjek. Forældrene kan være blevet bekendt med, at folkeskolen har nogle udfordringer generelt, eller at den lokale skole har et dårligt ry eller store klasser. I den situation igangsættes en informationsindsamling, som for alle indebærer et besøg på skolen/skolerne. Citatet nedenfor kommer fra en familie, der er flyttet tilbage til den provinsby, forældrene er vokset op i. Faren har selv gået på samme folkeskole og har ingen negative oplevelser hermed.

Hvis man går 10 måske 15 år tilbage, så har skolen ikke haft et godt ry. Det har vi været opmærksomme på og har været ude og forhøre os og har læst op på det. Og det virker til, de har fået styr på det. De er blevet bedre til at tackle børnene. Der er også lavet nye distrikter for et par år siden, så nogle af de områder, hvor der er mange kulturer, er blevet delt ud på andre skoler, og det virker til, at de andre skoler ikke har så meget erfaring med at håndtere det (forælder, folkeskole).

Der er også forældre, der via denne informationssøgning finder ud af, at deres barn ikke skal gå på folkeskolen alligevel, selvom de anser det for at være det naturlige valg. Det kan fx være, hvis elevgrundlaget er i uover-

ensstemmelse med forældrenes syn på den gode skolegang. I så fald må forældrene igennem endnu en informationssøgning for andre folkeskoler eller frie grundskoler inden for puljen af mulige skoler eller udvide puljen af skoler.

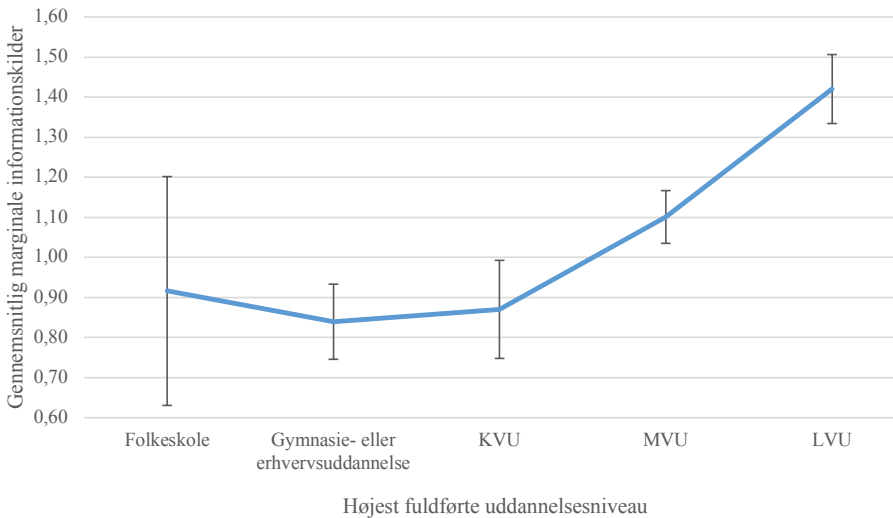
De forældre, der i den kvalitative undersøgelse ikke anser folkeskolen for at være det naturlige valg for deres barn, har alle søgt information om en eller flere frie grundskoler. Informationssøgningen er identisk med den, de forældre, der overvejer en folkeskole foretager. Dog er der en enkelt undtagelse i form af økonomi. Det er i sig selv en strategi at undersøge, hvad en fri grundskole koster. Nogle forældre, der har valgt en fri grundskole, kan ikke huske, hvad de præcist betaler månedligt. Derudover angiver næsten alle forældre som nævnt i afsnit 6, at økonomi ikke er med til at indsnævre puljen af mulige skoler. Hos en mindre gruppe af lavtuddannede har betaling af skolen indflydelse på deres generelle økonomiske situation, det er dog en prioritering, de alle er villige til at lave. Tre ud af otte forældre, der har valgt en folkeskole, har slet ikke haft en fri grundskole med i deres oplevede pulje af mulige skoler. For to af forældrene skyldes det også, at de ikke tror, de har råd til at betale for en fri grundskole.

Dette afsnit viser således, at der er forskel på, hvor meget forældre søger information, men også at denne forskel ikke knytter sig til skoletyper. I det næste afsnit belyses, hvilke konkrete kilder forældrene benytter til at indsamle information om de forskellige skoler i deres pulje af mulige skoler. Først introduceres de kvantitative fund, dernæst de kvalitative.

Informationskanaler

I det kvantitative data er forældrene blevet spurgt, hvilke kilder til information de har trukket på i forbindelse med valg af skole. Mulige kilder, som forældrene kan vælge mellem, er: skolen, kommunen, søskende og netværk. Figur 13 viser, hvor mange af disse fire mulige kilder forældrene har trukket på, sammenholdt med familiens højst fuldførte uddannelsesniveau.

Figur 13. Antal søgte informationskilder i forbindelse med skolevalg fordelt på forældrenes højest fuldførte uddannelsesniveau.

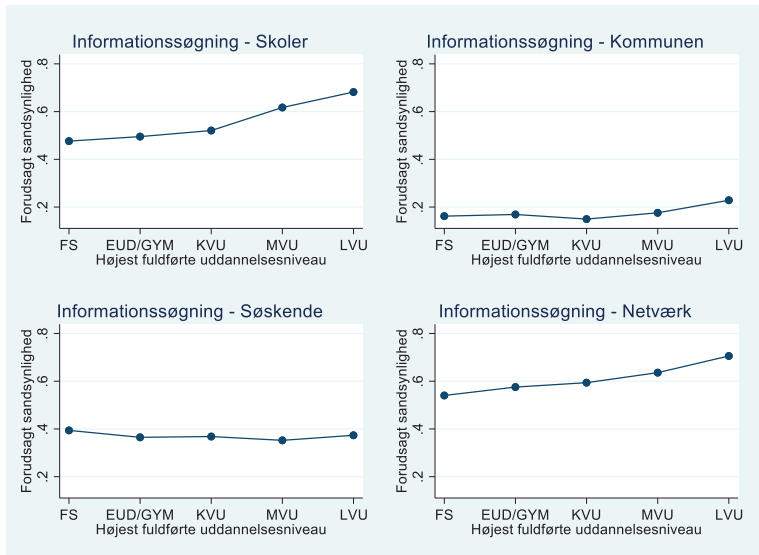

Note. N=5.547. Figuren viser det gennemsnitlige marginale antal af informationskilder (ud af fire mulige kilder), som forælderen har opsøgt i forbindelse med skolevalget for forskellige uddannelsesniveauer. Tallene er beregnet på baggrund af en lineær regressionsmodel med kontrol for forældrenes uddannelsesniveau, beskæftigelsesstatus, sprog i hjemmet samt indkomst.

Figuren viser, at jo højere uddannelsesniveau, desto flere kilder benytter forældrene i gennemsnit til at søge information i forbindelse med valg af skole. I figur 14 har vi undersøgt de fire kilder til information enkeltvis, og her viser graferne, at det især er informationssøgning på relevante skoler og brugen af netværkets viden, hvorpå der kan identificeres en social gradient. Således viser figuren, at jo længere uddannelse, des større sandsynlighed for at have søgt information hos de skoler, der overvejes, samt indhentet information fra sit sociale netværk. Det er vigtigt at understrege, at dette er ét blandt mange mål, man kunne bruge for at indfange, hvad forældrene opsøger af information ved deres barns skolestart. Man kan forestille sig, at særlige grupper af forældre gør noget, der ikke er indfanget af kategorierne i denne undersøgelse, ligesom vi ikke kan sondre kvalitativt mellem forældrenes informationssøgning. Vi ved således ikke, om forældrene har opsøgt én person i sit netværk eller 10.

Indholdsfortegnelse

Figur 14. Forudsagt sandsynlighed for at have søgt information fra forskellige kilder i forhold til forældrenes højst fuldførte uddannelsesniveau.

Note. N=5.547. Figuren viser den forudsagte sandsynlighed for, at forældrene har søgt information om skolevalg fra fire forskellige kilder: skole(r), kommunen, søskende og deres netværk (ved den gennemsnitlige værdi på modellens andre variabler). Sandsynligheden er beregnet på baggrund af en logistisk regressionsmodel med kontrol for forældrenes uddannelsesniveau, beskæftigelsesstatus, sprog i hjemmet samt indkomst. Referencekategori = forældrene har ikke søgt information ved hjælp af kilden.

De kvalitative analyser understøtter de kvantitative fund. Også her viser analysen, at de højtuddannede generelt bruger flere informationskanaler, herunder ”kold” viden om blandt andet karaktergennemsnit og online søgning. Den ”varme” viden (fx gennem netværk) benytter lavt- og højtuddannede lige meget, dog tyder det på, at lavtuddannede vægter andres anbefalinger højere – i nogle tilfælde baserer de valget alene på dem, når de vælger skole. Omvendt bruger højtuddannede mere netværket som en tilføjelse til den viden, de allerede har indsamlet. I det følgende afdækkes, hvilke strategier de interviewede forældre benytter sig af.

Den mest benyttede informationskilde på tværs af skoletype er at besøge skoler. Alle forældre, med undtagelse af ”de lokale”, der vælger distriktsskolen per default, besøger mindst én skole, inden det endelige

valg træffes. En del forældre beskriver, hvordan valget i sidste ende kommer til at handle om deres mavefornemmelse. Denne mavefornemmelse bygger i høj grad på den velkomst, ærlighed og imødekommenhed, de har mødt under besøget på skolen.

Efter at have besøgt fire skoler: Det var førstehåndsindtrykket.

Den pædagogiske leder var sød og imødekommende, da vi havde aftalt et møde – det bunder jo meget i mavefornemmelse (forælder, folkeskole).

Den næstmest anvendte informationskilde består i at drøfte valget af skole med venner og bekendte og derigennem indsamle andres skoleerfaringer. Der er en svag tendens til, at de forældre, der vælger folkeskolen, i flere tilfælde har forhørt sig hos fx naboer, der har børn på skolen, eller forældre fra børnehaven, end forældre, der vælger en fri grundskole.

Der er ingen væsentlig forskel på lavt- og højtuddannedes brug af netværket. I 14 af de 20 interview beskriver forældrene, hvordan de forud for valget af skole har forhørt sig hos venner og bekendte. Blandt dem, der ikke har benyttet denne informationskanal, er både højt- og lavtuddannede forældre. Årsagen til ikke at benytte denne informationskanal er primært manglende netværk i byen, oftest fordi de lige er flyttet dertil.

Der synes dog at være en forskel i, hvordan de to uddannelsesgrupper faktisk anvender de anbefalinger, de indsamler fra venner og bekendte. Der er her en tendens til, at højtuddannede ser anbefalinger som et supplement eller en verifikation af den information, de har indsamlet om skolen andetsteds. Forældrene lytter til udsagnene og anbefalinger om skolen, men baserer deres valg på deres egen grundige informationsindsamling, besøg og mavefornemmelse i forhold til skolen.

Følgende er et eksempel på en far, der gør brug af en lang række informationskanaler. Begge forældre i familien har en lang uddannelse. I forbindelse med et huskøb, inden børnene kom til verden, valgte de at flytte til en kommune nord for København, blandt andet fordi skolerne der er kendt for at præstere godt. De tjekkede også, om udvalgte

folkeskoler præsterede dårligt på de officielle lister over trivsel og karaktergennemsnit. Forældrene har en stærk præference for at støtte folkeskolen, de besøgte derfor de to folkeskoler, der ligger tættest på deres bopæl. Igen tjekkede de statistikkerne, gik på skolernes hjemmeside og forhørte sig i deres netværk – netværket bidrog mest til at forstærke den viden, de allerede havde fået.

Vi forhørte os rundt omkring, og begge skoler er fine skoler, så der var ikke sådan meget, der kunne tale for den ene eller den anden (forælder, folkeskole).

Der er en tendens til, at lavtuddannede forældre benytter anbefalinger fra venner og bekendte på en lidt anderledes måde end ovenfor. Beslutningen om den specifikke skole baserer sig i højere grad på udsagn og anbefalinger fra andre. Der er flere eksempler, hvor venners eller familiers udsagn om en given skole har fået afgørende konsekvenser for valget af skole eller erstattet behovet for at indhente yderligere information. En forælder fortæller eksempelvis:

Vi var ude til et åbent hus inden, men det var mere interesse, end det var vigtigt, fordi vi havde hørt så meget godt fra folk, der havde børn, der gik der. Så det var ikke helt så vigtigt at se det for beslutningen (forælder, privatskole).

Den kvalitative undersøgelse af forældres strategier viser således i tråd med de kvantitative fund, at der er en mindre gruppe af forældre med lange uddannelser, der benytter en lang række forskellige informationskanaler i forbindelse med valg af skole, samt en gruppe, der vægter andres anbefalinger så højt, at de i mindre grad anser øvrige informationskilder som nødvendige.

I forlængelse af ovenstående afsnit om brugen af “varm” viden i form af anbefalinger omhandler dette afsnit forældrenes opfattelse af deres lokale folkeskoles ry eller rygte.

Folkeskolens ry skal ses i kontekst af forældrenes egne præferencer for, hvad en god skole skal indeholde. Det kan derfor ikke konkluderes, at de pågældende lokale folkeskoler faktisk er udfordrede på de para-

metre, forældrene beskriver som problematiske. Display 7 viser, at de forældre, der har valgt en fri grundskole, i næsten alle tilfælde tilkendegiver, at deres lokale folkeskole har et dårligt ry. Omvendt beskriver næsten alle forældre med børn i folkeskolen, at deres lokale folkeskole har et godt ry.

Display 7. Den lokale folkeskoles renommé

	Friskole	Privatskole	Folkeskole	I alt
Godt ry	2	1	6	9
Dårligt ry	5	4	2	11

Note: Tabellen angiver den lokale folkeskoles ry sammenholdt med, hvilken skoletype forældrene har valgt til deres barn. Fx er der fire forældre, der har valgt en privatskole, og som samtidig angiver, at den lokale folkeskole har et dårligt ry.

Forældre, der oplever, at den lokale folkeskole har et dårligt ry, baserer det i de fleste tilfælde på skolens eller klassernes størrelse, elevsammensætningen herunder fordelingen på etnicitet, køn og andelen af elever med særlige behov. En forælder fortæller eksempelvis:

Da vi kom til byen, var vi da lige rundt og kigge på de forskellige skoler, som nogle af legekammeraterne skulle starte på. Den ene af dem ligger i et socialt belastet område og har derfor også tilsvarende optag på skolen. Så det lugtede lidt af det, jeg selv havde erfaret i folkeskolen. Den faldt ret hurtigt på det kriterie. Så var der den anden folkeskole. Dem, der har børn dernede, er meget positive. Men når man har vænnet sig til en lille friskole og så kigger på en kæmpe skole som den folkeskole, så er det bare noget helt andet (forælder, friskole).

I de kvalitative interview kan der ikke udledes sammenhæng mellem uddannelse og opfattelsen af den lokale folkeskoles ry. De tre forældre, der har bosat sig efter gode skoler, har også tilkendegivet, at deres lokale folkeskole har et godt ry. Snarere er der en tendens til, at de, der selv har haft en dårlig oplevelse med folkeskolen, også oplever, at deres lokale folkeskole har et dårligt ry. Denne fordeling kan derfor også være

et udtryk for, at de forældre, der har børn på frie grundskoler, i kraft af deres valg af en fri grundskole overfører en generel aversion mod folkeskolen til den lokale folkeskole.

Blandt de interviewede forældre har de højtuddannede brugt flest forskellige "kolde" – det vil sige formelle – informationskilder. Særligt ses det, at de højtuddannede oftere undersøger skolens faglige præstationer i form af karaktergennemsnit. Her har 7 ud af de 20 forældre undersøgt skolens/skolernes karaktergennemsnit, hvoraf seks ud af de syv er højtuddannede. En lavtuddannet har undersøgt karaktergennemsnittet, men italesætter samtidig, at hun ikke tillagde det nogen værdi.

Forældrene benytter generelt statistikkerne over karaktergennemsnit til at sandsynliggøre, at skolen har et rimeligt fagligt niveau, der kan sikre et godt fagligt fundament. Skolerne behøver ikke at præstere topkarakterer (jf. afsnit 6).

Vi var inde og undersøge det ganske kort. Der så vi, at den lå på ca. samme niveau og nogle lidt højere end de lokale folkeskoler. Det var ikke en eliteskole, men fint niveau. Det var alligevel ikke karaktererne, der var afgørende (forælder, friskole).

Der er derudover en tendens til, at højtuddannede i højere grad søger information online, fx på skolens hjemmeside.

Således viser de kvalitative analyser, at de højtuddannede generelt gør brug af flere forskellige informationskanaler, herunder i højere grad såkaldt "kold" information såsom karaktergennemsnit. Den mest benyttede informationskanal er besøg på skolen, som næsten alle forældre uanset uddannelse og skoletype gør brug af (med undtagelse af "by default"-strategien). Næstflest tilkendegiver, at de lytter til venner og bekendte. Særligt lavtuddannede forældre tillægger disse anbefalinger og skolens ry stor vægt i deres valg. I sidste ende beror valget af skole dog i høj grad på forældrenes mavefornemmelse.

Efter skolevalget

Mens hovedfokus i rapporten er på de rationaler og strategier, forældrene sætter i spil i forbindelse med valg af skole, kigger dette afsnit på forældrenes strategier, når valget er taget. Når barnet er startet i en specifik skole, får forældrene et øget kendskab til skolen og dermed erfaring med, i hvilken grad skolen kan indfri deres forventninger til barnets skolegang. En måde, forældrene kan forsøge at påvirke barnets skolegang på, efter at barnet er startet i skole, er gennem deltagelse og engagement i skolens liv og aktiviteter. Det kan man gøre på mange forskellige måder, men i dette afsnit undersøger vi, i hvilket omfang forældrene involverer sig i elevens skolegang gennem arrangement af og deltagelse i aktiviteter på skolen/i klassen samt medlemskab af skolens bestyrelse. Vi fortolker disse to spørgsmål som relevante indikatorer for, om forældrene aktivt involverer sig i og forsøger at påvirke skolens arbejde, kultur og dagligdag.

Tabel 7 viser, at det er mere sandsynligt, at forældre med en lang videregående uddannelse har deltaget eller arrangeret et socialt arrangement samt er medlemmer af bestyrelsen på skolen end forældre med en erhvervs- eller gymnasieuddannelse. Forældre med en lang videregående uddannelse har således knap 11 procentpoint større sandsynlighed for at have deltaget i et skolearrangement end referencegruppen. Begge typer involvering kan forstås som strategier til at indfri forældrenes ønsker for deres børns skolegang. Modellen viser samtidig, at forældre, der har valgt en fri grundskole, i højere grad deltager i sociale arrangementer og er eller har været medlemmer af skolens bestyrelse, end de forældre, der har valgt en folkeskole. Dette resultat kan tolkes således, at selv hvis vi sammenligner forældre, der har deres børn på den samme type skole (folkeskole/fri grundskole), vil de forældre, der har de længste uddannelser, have størst tilbøjelighed til at have deltaget i sociale arrangementer og til at sidde eller have siddet i bestyrelsen.

Tabel 7. Resultater fra logistisk regressionsmodel for forældres engagement på barnets skole. Marginale effekter.

	Deltaget i planlægning/ gennemførelse af skole- aktivitet det seneste skoleår	Er eller har du været medlem af bestyrelsen?
Fri grundskole (reference: folkeskole)	0,136***	0,030*
Højest fuldførte uddannelse (reference: Gymnasie- eller erhvervsuddannelse)		
Folkeskole	-0,096	0,010
KVU	-0,005	0,025
MVU	0,041	0,020
LVU	0,106***	0,034*
Andet	-0,042	0,048
Indkomst (reference: 701.000-900.000 kr.)		
Under 300.000 kr.	-0,026	-0,045#
301.000-500.000 kr.	-0,050	-0,025
501.000-700.000 kr.	-0,021	-0,033#
Over 901.000 kr.	0,008	-0,028
Ved ikke/ønsker ikke at svare	0,000	-0,045*
N	3.897	3.897

Note. # p<0,10, * p<0,05, ** p>0,01, *** p<0,001. Alle modeller indeholder kontrol for sprog i hjemmet, jobstatus, og om forældre har gået på en fri grundskole.

Den kvalitative analyse understøtter også her de kvantitative resultater. Generelt fortæller de interviewede forældre på tværs af skoletype, at de synes, det er vigtigt at være med til at understøtte et godt socialt miljø i barnets klasse. Forældrene mener, at man som minimum bør deltage i alle sociale arrangementer, hvilket gælder på tværs af skoletype og uddannelsesbaggrund. Når der generelt er stor opbakning, og mange forældre ser det som et tvunget ansvar at bidrage til det sociale sammenhold i klassen, taler det ind i det overordnede rationale om høj trivsel.

Indholdsfortegnelse

Man skal ikke, men man bør. Klassekulturen er ikke supergod og er det stadig ikke, der skal forældre investere noget – tid og kræfter i forældreskabet (forælder, folkeskole).

På friskolerne er der derudover en særlig kategori af forældreinddragelse, der går på, at man hjælper med rengøring eller renovering af skolen. Blandt dem, der nævner, at de varetager denne type opgaver, er der ingen højtuddannede.

Til sidst er der den organisatoriske opbakning, som består i at være en del af skolebestyrelse (eller lignende). Bevæggrunden for at engagere sig heri er typisk, at forældrene ønsker at have mere direkte indflydelse på de overordnede beslutninger, der træffes på skolen.

Display 8 viser, at kun meget få (2) forældre ikke deltager i arrangementerne eller påtager sig forældreopgaver i skolen. De resterende deltager eller er med til at arrangere eller udvikle arrangementer eller skolens organisering. Dette skel mellem at deltage og drive er interessant, fordi der kan spores en forskel på forældrenes uddannelsesniveau. Som displayet viser, er der flest højtuddannede, der driver og udvikler arrangementer, mens de lavtuddannede bakker op og deltager, men er ikke udførende.

Display 8. Deltagelse og/eller initiativtager til sociale arrangementer på skolen.

	Lavt-uddannet	Højt-uddannet	Eksempel
Deltager: Forældrene deltager i alle eller næsten alle de arrangementer, der afholdes i klassen og på skolen	5	2	"Vil ikke sige, at vi har et særligt fokus på det, men vi deltager, når der er noget på skolen" (forælder, lavtuddannet, privatskole).
Driver: Forældrene er enten igangsættere og medskabere af de initiativer, der sker i klassen, eller med til at udvikle skolen. (klasseråd, bestyrelsespost, forældreråd mv.)	2 (+ 2, der har planer om at starte)	7	"Man bør jo være en aktiv del af, hvordan hverdagen i skolen hænger sammen, og være med til at løse de problemstillinger, der måtte opstå. Om det så er børnene imellem, eller hvordan det er, skolen tackler situationer, så deltager man aktivt i debatten om den slags ting" (forælder, højtuddannet, folkeskole).
Deltager ikke: Forældre deltager sjældent i arrangementer på skolen eller i klassen (barnet kan dog godt deltage)	2	0	"Vi er ikke ret aktive ift. skolen. Vi hjælper hende, når hun kommer hjem. Men på selve skolen er vi ikke ret aktive. Vi gør de pligter, vi får – om det så er at bage en kage, men ikke rigtig andet" (forælder, lavtuddannet, folkeskole).

Note: Baseret på 20 interview.

Indholdsfortegnelse

Plan b

Efter valget af skole står nogle forældre over for nogle efferrationaliseringer, der bygger på, hvordan det går i skolen. Blandt de interviewede forældre er der eksempler på forældre, der har valgt, at deres barn skal gå i en folkeskole, men samtidig har skrevet det op på en fri grundskole. Årsagen hertil skal findes i en bekymring for, om folkeskolen kan leve op til de krav, der udgør en god skolegang. Forældrene har således en alternativ løsning, hvis det skulle blive nødvendigt.

Flere forældre har som nævnt i afsnit 6 en grundlæggende bekymring for folkeskolens tilstand i dag. Særligt er forældrene bekymrede for folkeskolereformens konsekvenser, øget inklusion og økonomiske besparelser. Denne bekymring får nogle forældre til at lave alternative strategier – en plan b – hvis deres valg af folkeskole ikke skulle indfri deres mål. Denne plan b manifesterer sig i forskellige stadier i de kvalitative interview, hvilket fremgår af display 9.

Display 9. "Plan b"

Bekymring	Udmøntet	Effektueret
Forældre, der har valgt folkeskolen, men generelt er bekymrede for fx folkeskolereformen. Forældrene er villige til et skoleskift, hvis trivsel skulle ændre sig. De har ikke en decideret plan b, men har tænkt over mulige alternativer.	Plan b udmøntet, men ikke effektueret. Helt konkret har forældrene valgt folkeskolen til i første omgang, men de har samtidig skrevet deres barn op til en fri grundskole "for en sikkerheds skyld".	Plan b effektueret forud for plan a. De facto ikke en plan b, men et udtryk for, at forældrene, selvom de har præferencer for folkeskolen, er endt med den konklusion, at folkeskolen ikke kan matche deres præferencer.
"Der er måske ikke i de kommunale skoler ressourcer til ... Altså, jeg tror, der er kommet flere og flere ind i de enkelte klasser. Den enkelte elev får ikke den nødvendige opmærksomhed. Og skolen har ikke ressourcerne til at give den her opmærksomhed til de børn, der har de største udfordringer. Jeg synes ikke, vi har mærket det på vores børn. Men jeg har måske nok fornemmelsen af, at der er andre børn, som har et større behov end lige nøjagtigt vores, som måske ikke får lige den tid hos læreren, som eleven har behov for" (forælder, folkeskole).	"Min søster fortalte mig, at folkeskolen er blevet noget møg, for nu inkluderer man børn med diagnoser. Det har ødelagt undervisningen, og det var også hendes bevæggrund ift. at flytte sine børn. Det har jeg tænkt meget over og derfor valgt at skrive ham op på privatskole. [...] Det er at foretrække, at han selv kan komme til skole og bor tæt på sine venner, men hvis kvaliteten ikke er der, så må han skifte" (forælder, folkeskole).	"Så havde vi, allerede kort efter han var født, meldt ham ind på friskolen, så vi også havde den mulighed. Det var egentlig svært, for dels er det en meget lille skole, og dels er indkomsten for en familie på friskolen meget højere end på folkeskolen. Det er bare en ghetto den anden vej rundt, men når plusser og minusser er gjort op, så endte vi på friskolen. [...] Også fordi jeg i forvejen tror på, at der er noget værdi i at blive eksponeret for noget forskellighed i folkeskolen. Der er noget dannelse i det. Det er sgu røget fløjten på friskolen. Det er ene privilegerede børn" (forælder, friskole).

Note: Baseret på 20 interview.

Indholdsfortegnelse

Opsummerende for dette afsnit om strategier viser analyserne således en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesbaggrund og de strategier, de anvender, både i forbindelse med skolevalg, og mens de har børn i skole. Et oplagt spørgsmål at stille ville derfor være, om det i højere grad er forældrenes strategier, der udgør den egentlige differentiering i forhold til valg af offentlig eller privat skole? I tabel 8 har vi undersøgt dette spørgsmål ved at inkludere forældrenes strategier som udtrykt i spørgeskemaundersøgelsen i en logistisk regressionsmodel for valg af fri grundskole, hvor vi samtidig kontrollerer for forældrenes uddannelse, indkomst og skoleerfaringer samt sprog i hjemmet og jobstatus. Kort sagt en fuld model med alle relevante kontrolvariabler (tabel 8, model 2).

Tabel 8. Resultater fra logistisk regressionsmodel for valg af fri grundskole. Marginale effekter.

	Model 1	Model 2 (+ strategier)
Højest fuldførte uddannelse (reference: Gymnasie- eller erhvervsuddannelse)		
Folkeskole	-0,050	-0,068
KVU	0,051#	0,051#
MVU	0,038#	0,026
LVU	0,070**	0,030
Andet	-0,094#	-0,102#
Indkomst (reference: 701.000-900.000 kr.)		
Under 300.000 kr.	-0,034	-0,031
301.000-500.000 kr.	0,008	0,003
501.000-700.000 kr.	-0,036	-0,023
Over 901.000 kr.	0,065**	0,060**
Ved ikke/ønsker ikke at svare	-0,004	0,001
Typer (reference: De pragmatiske)		
De lokale	-0,159***	-0,166***
De ambitiøse	0,049*	0,039
De fællesskabsorienterede	0,101***	0,076***

Indholdsfortegnelse

Tabel 8 (fortsat).

	Model 1	Model 2 (+ strategier)
Informationssøgning		0,057***
Bosætning i forhold til skoledistrikter (ref.: nej)		-0,120***
Deltagelse i skoleaktiviteter (ref.: nej)		0,066***
Medlem af skolebestyrelsen (ref.: nej)		0,039
N	3.897	3.897

Note. # $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p > 0,01$, *** $p < 0,001$. Alle modeller indeholder kontrol for sprog i hjemmet, jobstatus, og om forældre har gået på en fri grundskole.

Tabellens model 1 viser den fulde model fra rapportens tidligere analyser på udsnittet af forældre, hvis børn er startet i skole. Tabellen viser først, at forældre med en lang videregående uddannelse har større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole. Dernæst viser modellen, at sammenhængen mellem forældrenes højest fuldførte uddannelse og valg af fri grundskole ikke længere er statistisk signifikant, når vi tager højde for forældrenes skolevalgsstrategier i model 2. Sammenlignet med model 1 i tabel 8 er den marginale sandsynlighed for at vælge en fri grundskole således mindsket betragteligt for forældrene med en lang videregående uddannelse sammenlignet med referencegruppen. Hvor forskellen i model 1 var på 7 procentpoint mellem disse to grupper, er forskellen i model 2, hvor forældrenes rationaler er inkluderet, nu på 3 procentpoint. Disse resultater antyder dermed, at den sociale gradient vi fandt i afsnit 4, til dels kan forklares af variationer i forældrenes strategier. Med andre ord er der ingen forskel i tilbøjeligheden for at vælge en fri grundskole for forældre med en lang videregående uddannelse og forældre med en erhvervs- eller gymnasieuddannelse (referencegruppen), når vi tager højde for de forskelle, der også er i forældrenes strategier i forbindelse med skolevalg. Forældre med en lang videregående uddannelse vælger derfor oftere en fri grundskole som et resultat af aktive strategier for skolevalg.

I dette afsnit har vi præsenteret nogle af de strategier, som forældrene aktiverer før, under og efter valget af skole. Det er klart, at forældre gør mange andre ting også, fx vælger at skifte deres barns skole. Formålet med denne rapport har været at fokusere på forældrenes initiale valg af skole. Dette, dels fordi en rapport fra Epinion (2017) har vist, at forældre oftest angiver mistrivsel som årsag til et skoleskift, dels fordi rationaler og præferencer i forbindelse med skoleskift er komplekse at undersøge, fordi det kan være svært at skille "push"- og "pull"-faktorer fra hinanden. Deskriptive analyser af projektets kvantitative data (Appendiks A5) viser, at langt de fleste elever, der skifter fra en folkeskole, flytter til en anden folkeskole, og at det for flertallet skyldes strukturelle omstændigheder (fx flytning, lukning af skoler etc.). Ca. 26 procent af skoleskiftene sker fra en folkeskole til en fri grundskole, og de fleste forældre angiver, at årsagen hertil er, at barnet har et ønske om/behov for en ny skole. Forældre til børn, der skifter fra en fri grundskole til en fri grundskole, angiver dog samme årsager, så der ser ikke ud til at være forskel i begrundelse for skoleskift mellem forældre til børn, der kommer fra en fri grundskole, og forældre til børn, der kommer fra en folkeskole (for yderligere information findes den fulde analyse i appendiks A5).

7 Konklusion

Formålet med denne rapport var at undersøge social stratifikation i forældres rationaler og strategier for skolevalg med særligt fokus på valg mellem offentlige og private skoletilbud. Motivationen for undersøgelsen er de seneste års stigning i andelen af forældre, der vælger en fri grundskole til deres barn, samt en mangel på viden om, hvilke mekanismer der ligger bag.

Rapporten har fire overordnede resultater, som samlet set besvarer projektets forskningsspørgsmål. For det første er der en social stratifikation i skolevalget. Forældre med lange (videregående) uddannelser og høje indkomster har signifikant større tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole til deres barn, men for forældre med lav socioøkonomisk status og den brede middelklasse – forstået som forældre med en erhvervs- eller videregående uddannelse og gennemsnitlige indkomster – er der ingen forskel i skolevalget. Dermed er forældres ressourcer – og i særdeleshed uddannelse – ikke så afgørende en faktor i forhold til at forstå forældres valg af en fri grundskole. En mulig forklaring herpå er, at vi i Danmark har et højt statstilskud til private skoletilbud, hvilket medfører, at økonomi ikke i nær så høj grad som i andre lande er determinerende for muligheden for at vælge en fri grundskole. Forældrenes egne skoleerfaringer har dog en stor betydning for deres valg af skole til deres barn. Her viser undersøgelsen, at forældre, der selv har gået på en fri grundskole, har større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole til deres børn.

For det andet rationaliserer forældre meget ens med hensyn til, hvad det er, de ønsker at opnå for deres børn. De fleste forældre vil dybest set gerne have ”glade og robuste børn”, der har opnået et grundlæggende fagligt fundament, og der er en generel tiltro til, at dette opnås på tværs

af alle skoletyper. Dette gælder på tværs af forældrenes socioøkonomiske status. De kvantitative analyser viser dog i forlængelse heraf, at forældre har forskellige specifikke præferencer for, hvilke faktorer de tillægger værdi ved en skole. Disse forskelle er dog ikke relateret til hverken forældrenes uddannelsesbaggrund eller deres valg af skoletype. Når det er sagt, finder vi i den kvalitative analyse indikationer på, at forældre med en lavere uddannelse vægter skoler, som tilgodeser børnenes individuelle behov, samt at børnene som følge af deres skolegang skal få lyst til at lære mere og skabe varige venskaber. Forældre med en højere uddannelse vægter omvendt særligt skolens rammer for læring og nærhed i relationerne mellem lærere og elever samt eleverne imellem. Logistik indgår i høj grad som et selvstændigt rationale for både højt- og lavtuddannede forældre, når de skal vælge skole. Ud over at det skal være en god skole, skal den også hænge sammen med familiens hverdag. Faktisk har logistik større betydning end økonomien, som kun har spillet en rolle for få familier i den kvalitative analyse.

For det tredje kan forældrenes skolepræferencer karakteriseres som fire underliggende typer i data; de lokale, de ambitiøse, de pragmatiske og de fællesskabsorienterede. Disse typer af forældre adskiller sig kvalitativt fra hinanden med hensyn til, hvad de vægter af faktorer ved en skole. *De lokale* – som dog kun udgør 4 procent af forældrene – lægger blandt andet relativt mest vægt på kort afstand til skolen, at skolen er gratis, og at barnets kammerater går på skolen. *De ambitiøse* udgør 12 procent af forældrene og lægger relativt mest vægt på, at der er ressourcestærke forældre på skolen, at skolen har en lav andel af tosprogede elever, og at eleverne på skolen får gode karakterer. *De pragmatiske* lægger relativt mest vægt på små klasser, et stærkt fagligt fokus, høj trivsel, og at skolen har et godt ry blandt venner og familie. Denne gruppe af forældre er den største i data og udgør 42 procent. De sidste af de fire typer er *de fællesskabsorienterede*, som udgør 41 procent af forældrene. Disse forældre lægger relativt mest vægt på forældreinvolvering og -indflydelse, et stærkt socialt fokus, et godt skole-hjem-samarbejde, og at skolen er mangfoldig. De fire typer af forældre vælger forskellige typer af skoler. Sammenlignet med de pragmatiske har de

lokale mindre sandsynlighed for at vælge en fri grundskole, mens de ambitiøse og de fællesskabsorienterede har større sandsynlighed for at vælge en fri grundskole. Hvis man sonderer mellem friskoler og privatskoler, finder vi, at de fællesskabsorienterede i højere grad søger mod friskoler end privatskoler, mens der ikke er udprægede forskelle inden for de andre forældretyper. De fire typer af forældre er ikke relateret til forældrenes uddannelsesbaggrund, hvilket understøtter resultatet om, at forældre med forskellige socioøkonomiske baggrunde har samme præferencer for skolevalg.

For det fjerde har forældrene forskellige skolevalgsstrategier. Som nævnt indledningsvis er det i forhold til disse strategier, at forældrenes socioøkonomiske baggrund slår igennem. Forældre med en videregående uddannelse er således markant mere aktive med hensyn til optimering af deres børns skolegang ift. bosætning, informationssøgning og involvering på barnets skole. Derudover viser det kvalitative data et interessant fund, som knytter sig til forældrenes forskellige strategier i forbindelse med skolevalg. Generelt viser interviewene en meget stor opbakning til folkeskolen. Mange forældre italesætter eksplicit et nærmest ideologisk ønske om at ”bakke op” om folkeskolen. For flere forældre ligger der dog et reelt dilemma i på den ene side et principielt ønske om at støtte folkeskolen og på den anden side et ønske om at optimere sit barns skolegang. Mange forældre ønsker fællesskab og mangfoldighed, som mange mener, de opnår gennem folkeskolen, så længe mangfoldigheden ikke bliver for stor, og de føler, at de løber en risiko på deres barns vegne. Forældrene kan dog opdeles i to kvalitativt distinkte grupper; forældre, som vælger folkeskolen ”by default”, og forældre, som ønsker at give folkeskolen ”en chance”, men som er opmærksomme på deres pulje af mulige alternativer. Derved har disse forældre en Plan b, som de hurtigt kan agere på, hvis de ikke mener, at folkeskolen kan indfri deres forventninger.

På den baggrund er projektets hovedkonklusion, at der er social stratifikation i forhold til skolevalg i Danmark, men at den er kompleks. Vi finder en uddannelseseffekt på forældres *strategier* i forbindelse med skolevalg. Denne stratifikation er dog ikke genereret af betydelige

forskelle i rationaler og præferencer for skoler, ligesom den kun i begrænset omfang manifesterer sig i valg af forskellige skoletyper. Det betyder ikke, at alle forældrene ønsker det samme. Vi finder, at der er fire underliggende typer af forældre baseret på deres skolepræferencer, og at de forskellige typer har forskellig tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole. Men typerne af forældre afspejler ikke forældrenes socioøkonomiske karakteristika, og dermed bidrager forskelle i forældres skolepræferencer ikke til social stratifikation i skolevalg i Danmark. Højtuddannede forældre er dog karakteriseret ved at være særligt aktive i forbindelse med deres barns skolegang, og sammenlignet med forældre med lavere uddannelsesniveau vælger de sandsynligvis kvalitativt forskellige skoler baseret på, hvad de synes udgør kvalitet. Men i en dansk kontekst afspejler distinktionen mellem offentlige og private skoler ikke nødvendigvis (forældres opfattelse af) kvalitet. Denne konklusion understøttes af, at vi kun i begrænset omfang finder en uddannelseseffekt på valg af skoletype, til trods for at højtuddannede forældre er mere aktive i deres strategier i forbindelse med skolevalg.

Slutteligt åbner projektets datamateriale op for nogle mere generelle perspektiver på skolevalg i Danmark. For det første viser international forskning, at forældre i højere grad bliver trukket mod ("pulled") private skoletilbud frem for skubbet væk fra ("pushed") offentlige skoler fx på grund af utilfredshed. Denne rapports datamateriale understøtter delvist denne konklusion i den forstand, at vi ikke kan identificere forskelle i forældres tilfredshed på tværs af forskellige skoletilbud. Sagt med andre ord er forældre til børn på de frie grundskoler hverken mere eller mindre tilfredse med deres barns skole end forældre til børn i folkeskolen. Det er dog vigtigt at understrege, at forældres tilfredshed er en kompleks faktor at undersøge, fordi forældrene sandsynligvis har søgt et bestemt skoletilbud, fordi de havde en forventning om, at det ville opfylde deres forventninger, ligesom nogle forældre aktivt har skiftet deres barns skole og af den grund er tilfredse (nu). På den anden side viser de kvalitative analyser, at for flere af forældrene, der har valgt en fri grundskole, fremstår dette valg som værende et fravalg af folkeskolen frem for et tilvalg af den frie grundskole. Flere forældre udtrykker be-

kymring for folkeskolens tilstand, herunder konsekvenserne af folkeskolereformen og inklusionsdagsordenen. De har en opfattelse af, at rammerne for læring er mindre gunstige i folkeskolen grundet store skoler og klasser, uro og manglende trivsel blandt eleverne. Dette indikerer med andre ord, at push-faktoren også spiller en rolle i Danmark, og at flere forældre ikke kun foretager et aktivt tilvalg, når de vælger en fri grundskole, men også et bevidst fravalg. Mange forældre til børn i frie grundskoler støtter dog generelt op om folkeskolen og ønsker en stærk og god folkeskole, samtidig med at de vægter det frie skolevalg højt, da det giver mulighed for at tilvælge en anden skoletype end den, som fås i folkeskolen. Ligeledes giver størstedelen af forældrene med børn i folkeskoler udtryk for i interviewene, at de støtter det frie skolevalg og ikke anser det som et problem, at en større andel af forældrene vælger en fri grundskole, da det giver forældrene mulighed for at tage hensyn til det enkelte barns behov – så længe det ikke sker på bekostning af folkeskolen. Begge parter er således i stor udstrækning enige om, at folkeskoler og frie grundskoler kan noget forskelligt, og at forældrene skal have mulighed for at vælge den skoletype, som passer dem og deres barn bedst.

8 Referencer

- AE-rådet (2017): *Folkeskolen taber terræn i hele landet*. København.
- AE-rådet (2019): *Danmark er et af de lande, hvor flest går på privatskole*. København.
- Ball, S.J. & Vincent, C. (1998): 'I Heard It on the Grapevine': 'Hot' knowledge and school choice. *British Journal of Sociology of Education*. <https://doi.org/10.1080/0142569980190307>
- Bell, C.A. (2009): All choices created equal? The role of choice sets in the selection of schools. *Peabody Journal of Education*. <https://doi.org/10.1080/01619560902810146>
- Bosetti, L. (2004): Determinants of school choice: Understanding how parents choose elementary schools in Alberta. *Journal of Education Policy*. <https://doi.org/10.1080/0268093042000227465>
- Bosetti, L., Pyryt, M.C. & Bosetti, L. (2008): Parental Motivation in School Choice: Seeking the Competitive Edge. *Journal of School Choice*. <https://doi.org/10.1300/15582150802098795>
- Burgess, S., Greaves, E., Vignoles, A. & Wilson, D. (2015): What Parents Want: School Preferences and School Choice. *Economic Journal*. <https://doi.org/10.1111/ecej.12153>
- Cucchiara, M.B. & Horvat, E.M.N. (2014): Choosing selves: The salience of parental identity in the school choice process. *Journal of Education Policy*. <https://doi.org/10.1080/02680939.2013.849760>
- Dahler-Larsen, P. (2002): *At fremstille kvalitative data*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Epinion (2017): *Frit Skolevalg*. København.
- Epinion (2019): *Udvikling i tilslutningen til folkeskolen og frie grundskoler*. København.
- Folkeskolen (2018): Flere i privatskole: Både elever og lærere vender folkeskolen ryggen.
- FSL (2019): *Fakta om de frie skoler og lærerne*. Aarhus.
- Flynn, T.N., Louviere, J.J., Peters, T.J. & Coast, J. (2007), "Best-Worst Scaling: What it can do for health care research and how to do it", *Journal of Health Economics*.

- Glavind, J.G. (2016). Kvalitativ indholdsanalyse. I: J.G. Glavind & H.H. Pedersen (red.), *Gode spørgsmål, rigtige svar: Grundbog i samfundsfaglig metode* (s. 41-53). København: Gyldendal.
- Goldring, E.B. & Phillips, K.J.R. (2008). Parent preferences and parent choices: The public-private decision about school choice. *Journal of Education Policy*. <https://doi.org/10.1080/02680930801987844>
- Greene, J. (2007). *Mixed methods in social inquiry*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Jakobsen, M.L.F. (2012). Kvalitativ analyse: Kodning. I: L.B. Andersen, K.M. Hansen & R. Klemmensen (red.), *Metoder i statskundskab* (s. 173-187). København: Hans Reitzels Forlag.
- Karlson, K.B. (2017). Latent klasseanalyse. I: M. Frederiksen, P. Gundelach & R.S. Nielsen (red.), *Survey: Design, stikprøve, spørgeskema, analyse* (s. 295-310). København: Hans Reitzels Forlag.
- Lareau, A., Adia Evans, S. & Yee, A. (2016). The Rules of the Game and the Uncertain Transmission of Advantage: Middle-class Parents' Search for an Urban Kindergarten. *Sociology of Education*. <https://doi.org/10.1177/0038040716669568>
- Miles, M.B., Huberman, A.M. & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. London, UK: SAGE Publications Inc.
- Undervisningsministeriet (2016). *Vandringer mellem folkeskoler og frie grundskoler*. København.
- Yang, P.Q. & Kayaardi, N. (2004). Who chooses non-public schools for their children? *Educational Studies*. <https://doi.org/10.1080/0305569042000224198>

9 Appendiks

Tabel A1. Deskriptiv statistik

Variabel	N	Middel-værdi	Standard-afvigelse	Min.	Maks.
Skoletype					
Folkeskole	5.547	0,81		0	1
Fri grundskole		0,19		0	1
– Privatskole		0,09		0	1
– Friskole		0,07		0	1
– Andet		0,03		0	1
Højest fuldførte uddannelsesniveau					
Folkeskole	5.547	0,03		0	1
Gymnasie eller erhvervsfaglig uddannelse		0,17		0	1
KVU		0,1		0	1
MVU		0,38		0	1
LVU		0,31		0	1
Andet sprog end dansk i hjemmet					
Ja	5.547	0,21		0	1
Nej		0,79		0	1
Ønsker ikke at svare		0,002		0	1
Husstandsindkomst					
Under 300.000 kr.	5.547	0,08		0	1
300.000-500.000 kr.		0,13		0	1
501.000-700.000 kr.		0,18		0	1
701.000-900.000 kr.		0,23		0	1
Over 901.000 kr.		0,24		0	1
Ved ikke/ønsker ikke at svare	5.547	0,14		0	1

Indholdsfortegnelse

Tabel A1 (fortsat).

Jobstatus	5.547				
I arbejde	0,85	0	1		
Ledig	0,04	0	1		
Studerende	0,04	0	1		
Uden for arbejdsmarkedet	0,02	0	1		
Andet	0,04	0	1		
Forældre har gået på privatskole	5.547	0,13	0	1	
Afstand til barnets skole¹	5.519	2,26	3,30	0,2	29,98
Udbud af skoletyper inden for tre km radius af bopæl²	5.519	1,52	0,63	0	2
Overvejelse i skoledistrikt for bosætning³	5.547				
Ja, i høj grad	0,11	0	1		
Ja, i nogen grad	0,20	0	1		
Nej	0,66	0	1		
Ved ikke	0,02	0	1		
Har søgt information fra skole(r)³	5.547	0,59	0,49	0	1
Har søgt information fra kommunen³	5.547	0,19	0,39	0	1
Har søgt information igennem barnets søskende³	5.547	0,37	0,48	0	1
Har søgt information igennem social netværk³	5.547	0,64	0,48	0	1
Antal kilder til information om skoler³	5.547	1,113	1,31	0	4
Tilfredshed med barnets skole⁴	4.492	4,07	0,93	1	5
Vigtigheden af forældreengagement⁴	4.492	4,01	1,10	1	5
Vigtigheden af dialog mellem forældre og skole⁴	4.492	4,16	0,96	1	5
Involvering i skoleaktiviteter det seneste skoleår⁴	4.492	0,67	0	1	
Sidder i skolens bestyrelse⁴	4.492	0,08	0	1	
Skoleskift⁴	4.492	0,24	0,43	0	1

Indholdsfortegnelse

Tabel A1 (fortsat).

Præferencer ⁵	4.940			
Kort afstand til skolen	1,85	3,28	0,00	18,81
Ressourcestærke forældre på skolen	2,56	3,33	0,00	17,47
Små klasser	7,08	4,73	0,00	18,30
Skolen er gratis	0,90	2,15	0,00	17,97
Gode karakterer på skole	3,99	3,97	0,02	17,52
Familie og venner siger, det er en god skole	6,49	5,00	0,02	19,43
Skolen har en særlig profil	0,78	2,16	0,00	19,80
Høj grad af forældreinvolvering	3,44	2,97	0,03	15,82
Lav andel af tosprogede børn	2,74	4,04	0,00	19,51
Skolen har fokus på social udvikling	11,96	2,91	0,29	19,28
Skolen har fokus på faglig udvikling	12,52	3,21	0,19	20,07
Kammerater på skolen	3,05	3,85	0,01	19,31
Eleverne trives på skolen	14,08	1,75	0,25	20,44
Skolen har gode lærere	12,98	2,05	1,98	19,29
Skolen er en folkeskole	1,26	2,39	0,00	18,41
Skolen er en fri grundskole	0,57	1,34	0,00	13,56
Skolen har fokus på skole-hjem-samarbejdet	7,14	3,69	0,15	16,90
Skolen er mangfoldig	6,62	4,83	0,01	18,23

1. Afstand til barnets skole er beregnet ved hjælp af Google Maps. For en mindre andel af forældrene (ca. 10 procent) er afstanden til skolen større end forventeligt, og vi antager derfor, at disse afstande er beregnet forkert. Vi ekskluderer derfor afstande, som er større end 30 km, da vi ikke finder det realistisk, at forældre transporterer deres børn længere på daglig basis.
2. Beregnet på baggrund af afstand til nærmeste folkeskole og frie grundskole ved hjælp af Google Maps.
3. Inkluderer både forældre til børn, som allerede går i skole, og forældre, som netop har valgt skole til deres børn (maj 2017) med start til næste skoleår (august 2017).
4. Spørgsmål kun stillet til forældre til børn, som går i skole på tidspunktet for dataindsamlingen.
5. Spørgsmålene om skolepræferencer er stillet til alle forældre, men har en andel missing (ca. 11 procent) på grund af et teknisk nedbrud. Vi anser derfor dette bortfald som tilfældigt.

Tabel A2. Interviewguide. Undersøgelse af forældres skolevalg – Kvalitative dybdeinterview med forældre

Interviewspørgsmål		Tid (samlet)
Kort introduktion til interviewet og undersøgelsen		5 min.
1. Tak, fordi du vil deltage i interviewet 2. Præsentation af interviewer og Epinion 3. Præsentation af undersøgelsen/evalueringen <ul style="list-style-type: none"> • Epinion er i gang med en undersøgelse, der handler om forældres skolevalg. Mere konkret, hvad forældre lægger vægt på, når de vælger skole til deres børn, og hvordan de finder frem til, hvilken skole det så skal være. • Undersøgelsen udarbejdes for Frie Skolers Lærerforening og Institut for Pædagogik. • Det primære formål med dette interview er at høre om årsagerne bag dine og din families valg af skole. Der er ikke nogen rigtige eller forkerte spørgsmål. 4. Rammerne for interviewet <ul style="list-style-type: none"> • Interviewet varer ca. 45 minutter. • Der vil blive noteret/skrevet referat undervejs, som skal bruges i den efterfølgende bearbejdning og analyse. • Interviewet er anonymt. • Interviewet vil blive optaget. 5. Som tak for din deltagelse modtager du et gavekort på 300 kroner.		(5 min.)
Undersøgelsesspørgsmål	Interviewspørgsmål	
Indledende spørgsmål Præsentation af respondenter, samt dennes personlige erfaring med skoletype(r)	<ul style="list-style-type: none"> • Vil du kort præsentere dig selv og din familie? <ul style="list-style-type: none"> – Navn, alder, uddannelse, job – Familiestruktur – Adresse ift. skolen (bor tæt på eller ikke) • Jeg vil gerne starte med at høre lidt om, hvilke skoletyper du selv har gået i? • Hvilken skoletype har din partner (barnets mor/far) gået i? <ul style="list-style-type: none"> – Hvad er jeres positive erfaringer med dette? – Hvad er jeres negative erfaringer med dette? – Har jeres egen skolegang haft betydning for valget af skole til jeres barn? 	5 min. (10 min.)

Tabel A2 (fortsat).

Undersøgelsesspørgsmål	Interviewspørgsmål	Tid (samlet)
<p>Valg af skole Information og valgmuligheder</p>	<p>Kan du fortælle mig lidt om din barns skole?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad er det for en slags skole? • Er der SFO tilknyttet? • Fri grundskole: Er der vuggestue/børnehave tilknyttet? • Folkeskole: Har der været et tæt samarbejde mellem dit barns børnehave og skolen? <p>Forud for valget af skole</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeg vil gerne spørge lidt ind til processen, da du valgte skole til dit barn, hvilke overvejelser gjorde du dig, da du skulle vælge skole? <ul style="list-style-type: none"> – Hvornår begyndte I at tænke over skolevalget? – Var det noget, som I tænkte meget over? Var det et svært valg? – Gjorde I noget særligt for at få information om skolerne? • Besøgte skolerne inden? • Var på skolerne hjemmeside • Talte I med nogen andre om skolevalget? • Orienterede jer om karaktergennemsnit? • Ry/rygte • Anbefalinger fra venner og bekendte <p>Valget af skole</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvorfor valgte I lige præcis denne skole? • Var du og din partner enig? • Har I bosat jer efter, at der skulle være en god skole? • Ved fri grundskole: Hvornår skrev I jeres barn op til skolen? • Er der andre skoletilbud i området? Var det noget, som I overvejede? Hvorfor/hvorfor ikke? <p>[Intervieweren har på forhånd undersøgt, hvilke skolemuligheder der er i lokalområdet. Hvis det viser sig, at der er flere skoler, men at interviewpersonen ikke nævner det, spørges der forsigtigt ind til dette.]</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan se, at der er et par skoler i jeres lokalområde. Er det nogen, du kender? • Hvad tænker du om disse skoler? Kunne de være en skole for jer? Hvorfor/hvorfor ikke? • Hvad er jeres overordnede holdninger til folkeskolen vs. frie grundskoler? <ul style="list-style-type: none"> – Foretrækker I det ene frem for det andet? – Hvad bygger I jeres holdninger på? • Hvordan har det spillet ind på jeres valg af skole? • Hvad tænker du om, at antallet af elever på frie grundskoler er steget de seneste år? 	<p>10 min. (20 min.)</p>
<p>Værdier ift. barns skolegang. Betydningen af valget for barnets fremtid. Her afdækkes, hvad forældre ønsker at optimere, for at deres barn kan opnå en god skolegang. Hvordan de tænker, at deres barns skolegang får betydning for deres barns skoleerfaringer, præstationer og "fremtid"</p>	<p>Indholdsfortegnelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Når dit barn afslutter grundskolen om en række år, hvad vil du så gerne have, at det tager med sig? <ul style="list-style-type: none"> – Hvad er succeskriteriet for, at det har været en god skole og en god skolegang? • Tror du, at dit barn kunne få disse ting, hvis I havde valgt en anden skole? • Hvordan opnår dit barn en god skolegang? • Gør I som forældre noget for at være medskabere af en god skolegang? (Bestyrelse, legegrupper, forældreinitiativ, kontakt til andre forældre/lærere mv.) 	<p>5 min. (25 min.)</p>

Tabel A2 (fortsat).

Undersøgelsesspørgsmål	Interviewspørgsmål	Tid (samlet)
<p>Årsager til skolevalg Her spørges ind til årsagerne bag forældrenes skolevalg med det formål at afdække, hvilke faktorer som er udslagsgivende for lige netop disse forældre. Først spørges ind til strukturelle årsager, dernæst værdimæssige årsager.</p> <p>Om kortspillet Der startes ud med et åbent spørgsmål, inden kortspillet præsenteres. Formålet hermed er at give interviewpersonen lov til at give sit eget umiddelbare bud på sit valg. Et bud, der så kan reflekteres over og diskuteres i det efterfølgende kortspil.</p>	<p>Nu vil jeg gerne spørge lidt ind til, hvilken betydning mere logistiske/ praktiske forhold har for dit valg af skole. Hvor stor betydning vil du tillægge:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Økonomi: at der er/ikke er forældrebetaling/skolepenge? <ul style="list-style-type: none"> – Betaling for SFO • Geografi: at skolen er tæt på? • Sikker skolevej: at barnet selv sikkert kan cykle eller gå i skole? • Praktik: at skolen ligger tæt på dagtilbud, arbejde m.m.? • Andet praktisk? <p>"Kortspil"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeg har sendt dig nogle kort, hvor der står forskellige årsager til at vælge en bestemt skole. Nogle af kortene knytter sig til selve skolen, fx den faglige profil. Andre er mere personlige, fx venner eller samarbejdsrelationer. • Jeg vil bede dig om at prioritere kortene: <ul style="list-style-type: none"> – Hvad har for dig været den vigtigste årsag til, at I har valgt denne skole? – Hvad har været den anden og tredje vigtigste årsag? – Hvilke er de mindre væsentlige? • Der er også nogle tomme kort, hvis du tænker, at det faktisk er nogle helt andre ting, som vi ikke har tænkt på, der er vigtige for dig. <p>10 kort</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skolens størrelse 2. Klassens størrelse 3. Dag- og pasningstilbud 4. Elevsammensætning 5. Faglige præstationer/karaktergennemsnit 6. Lærernes faglighed og tilgang 7. Trivsel 8. Forældresamarbejde og indflydelse 9. Venner 10. Skolens profil (fx religion eller pædagogisk) <p>Spørgsmål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvorfor har du valgt dette kort? • Hvad forstår du ved [indsæt ord]? • Hvis ikke nævnt: Hvilken betydning har elevernes sammensætning? <ul style="list-style-type: none"> – Inklusion – Etnicitet • Ved valg af fri grundskole: Hvis du kunne få dette på en lokal folkeskole, ville du så vælge den? • Ved valg af folkeskole: Hvis de her årsager ikke længere blev opfyldt, ville du så overveje at skifte skole? Hvis ja, ville det så være en anden folkeskole eller en fri grundskole? 	<p>15 min. (40 min.)</p>
<p>Afslutning</p>	<p>Afslutningsvis vil jeg høre, om skolen har levet op til dine forventninger? Hvorfor/hvorfor ikke?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ellers nogen kommentarer? Spørgsmål? • Tak for din deltagelse 	<p>5 min. (45 min.)</p>

Tabel A3. Slutkodeliste

Overkode	Underkode	Beskrivelse	Antal
Dispositioner og ressourcer			
Egen skolegang		Interviewpersonens beskrivelse af sin egen skolegang som primært positiv eller negativ	
	Positiv	Udtalelser om, at interviewpersonen selv har positive erindringer om sin egen skolegang	10
	Blandet	Udtalelser om, at man både har negative og positive erindringer om folkeskolen	2
	Negativ	Udtalelser om, at interviewpersonen selv har negative erindringer om sin egen skolegang	8
Egen skolegangs betydning for skolevalg		Udsagn om, at egen skolegang har haft betydning for valg af skole	
	Betydning	Udtalelser om, at egen skolegang har haft betydning for valget af skole	12
	Nogen betydning	Udtalelser om, at egen skolegang har haft nogen betydning for valget af skole	4
	Ingen betydning	Udtalelser om, at egen skolegang ikke har haft betydning for valget af skole	3
Interviewpersonens uddannelse		Interviewpersonens udtalelser om sit eget uddannelsesniveau	
	Lavtuddannet		11
	Højtuddannet		9
Partners uddannelse		Interviewpersonens udtalelser om partnerens uddannelsesniveau	
	Lavtuddannet		10
	Højtuddannet		10

Tabel A3 (fortsat).

Overkode	Underkode	Beskrivelse	Antal
Forældres rationaler for skolevalg			
Fagligt fundament		Udtalelser om, at børnene som følge af skolegangen skal opnå et grundlæggende fagligt fundament	13
Lyst til at lære mere		Udtalelser om, at børnene som følge af skolegangen skal få lyst til at lære mere og videreudanne sig	7
Rammer for læring		Udtalelser om, at børnene i deres skolegang skal tilbydes de bedste rammer for læring	6
Dannelse		Udtalelser om, at børnene som følge af deres skolegang skal blive gode, dannede mennesker med gode værdier, opførelse og social forståelse og rummelighed	11
Selvstændighed		Udtalelser om, at børnene som følge af deres skolegang skal blive selvstændige mennesker, herunder turde at gå deres egne veje og sige deres mening	6
Kreativitet		Udtalelser om, at børnene som følge af deres skolegang skal opnå kreative kompetencer og blive kulturelt dannede	2
Kulturel forståelse		Udtalelser om, at børnene som følge af deres skolegang skal få forståelse og respekt for andre kulturer	1
	Elevsammen-sætningens betydning	Udtalelser om, at børnene ikke skal gå i skoler, hvor andelen af børn med anden etnisk baggrund end dansk er for høj	2
Nærhed		Udtalelser om, at børnene i deres skolegang skal opleve nærhed og tryghed	8
	Nærhed i skolen	Udtalelser om, at børnene skal opleve nærhed og gode relationer til andre elever, lærere og leder i deres skolegang	4
	Nærhed i lokalområdet	Udtalelser om, at børnene skal opleve og opnå gode, nære relationer til lokalområdet og dets beboere	4
Individuelle behov		Udtalelser om, at børnene har nogle særlige individuelle behov, som skal tilgodeses i deres skolegang	6
Varige venskaber		Udtalelser om, at børnene som følge af deres skolegang skal knytte gode, varige venskaber	5

Tabel A3 (fortsat).

Overkode	Underkode	Beskrivelse	Antal
Forældres rationale for skolevalg (fortsat)			
Den bedste fremtid		Udtalelser om, at forældrene med deres skolevalg ønsker at give deres børn den bedst mulige fremtid	2
Logistiske begrænsninger		Udtalelser om, at logistikken ift. barnets skolegang har en betydning for skolevalget	15
	Hente og bringe	Udtalelser om, at skolen skal have en beliggenhed, der letter transporten til og fra skole for familien	6
	Cykle selv	Udtalelser om, at barnet skal kunne cykle selv i skole eller til venner (på sigt)	6
	Sikker skolevej	Udtalelser om, at det har betydning for skolevalget, at der er en sikker skolevej	6
	Tæt på venner	Udtalelser om, at det har betydning for skolevalget, at vennerne bor tæt på skolen	5
Transport har ikke betydning		Udtalelser om, at transport til og fra skole ikke har haft afgørende betydning for forældrenes skolevalg	5
Økonomiske begrænsninger		Udtalelser om, at økonomiske begrænsninger har en betydning for skolevalget	3
	Betaler til folkeskolen over skat	Udtalelser om, at man ønsker at benytte folkeskolen, fordi man betaler til den over skat	2
Økonomi har ikke betydning		Udtalelser om, at økonomien ikke har haft en afgørende betydning for skolevalget	9
	Økonomisk prioritering	Udtalelser om, at forældrene med indskrivningen på en fri grundskole har foretaget en økonomisk prioritering, og at de dermed prioriterer skolevalget over andet	4
	Ikke stor prisforskel på skoletyper	Udtalelser om, at forældrene ikke oplever, at der er stor prisforskel på betalingen til frie grundskoler og betalingen til folkeskolens SFO	5

Tabel A3 (fortsat).

Overkode	Underkode	Beskrivelse	Antal
Tiltro til folkeskolen			
Bekymring for folkeskolens tilstand		Udtalelser om, at folkeskolen generelt er presset, og at skolegangen kan være dårligere der grundet store klasser, inklusion, reform etc.	10
	Betydning af folkeskolereformen	Udtalelser om, at folkeskolereformen har påvirket folkeskolen negativt	4
	Betydning af inklusion	Udtalelser om, at den øgede inklusion har påvirket folkeskolen negativt	3
Den lokale folkeskoles ry		Udtalelser om forældrenes oplevelse af deres lokale folkeskoles renommé	
	Godt ry	Udtalelser om, at den lokale folkeskole (distriktskolen i mange tilfælde) opleves at have et godt ry	9
	Dårligt ry	Udtalelser om, at den lokale folkeskole (distriktskolen i mange tilfælde) opleves at have et dårligt ry	11
Strategier forud			
Oplevelse af pulje af mulige skoler		Udtalelser omkring skoler, der opleves at være en del af puljen af mulige skoler	20
Tidspunkt		Udtalelser om, hvornår overvejelser om skole blev igangsat	
	I barnets første leveår	Udtalelser om, at overvejelser omkring skolevalg startede i barnets første år (0-2 år)	11
	Umiddelbart inden skolevalg	Udtalelser om, at overvejelser omkring skolevalg startede tidligst to år forinden valg af skole	9
Bosætning		Udtalelser om, hvorvidt lokalområdets skoler har haft betydning for valg af bopæl	
	Skole havde betydning for bosætning	Udtalelser om, at der forud for valget af bopæl også indgik overvejelser omkring områdets skoler	3
	Selv opvokset i området	Udtalelser om, at interviewpersonen selv er opvokset i det område, vedkommende har valgt at bosætte sig i	4
	Skole ingen betydning for bosætning	Udtalelser om, at der forud for valget af bopæl ikke indgik overvejelser omkring områdets skoler	13

Tabel A3 (fortsat).

Overkode	Underkode	Beskrivelse	Antal
Strategier i valget af skole			
Informationskanaler		Udtalelser om de informationskanaler, forældrene benytter til indsamling af data i forbindelse med valget af skole	
	Besøg på skoler	Udtalelser om at have besøgt en eller flere skoler	17
	Online	Udtalelser om at have undersøgt en eller flere skoler online	8
	Karaktergennemsnit	Udtalelser om at have undersøgt formelle statistikker om karaktergennemsnit	7
	Ry	Udtalelser om at have lyttet til andre vedrørende skolens ry	10
	Netværk – snak med venner og bekendte	Udtalelser om at have benyttet og lyttet til sit netværk, herunder familie, venner, bekendte, naboer mv.	14
	Kammeraters skolevalg	Udtalelser om, at man undersøger, hvor kammerater skal gå i skole	9
Efter skolevalg			
Engagement i skolegang		Udtalelser om, hvad man som forældre kan gøre for at skabe en god skolegang	20
	Deltager	Udtalelser om, at forældrene deltager i langt de fleste arrangementer i klasse og på skole	7
	Driver	Udtalelser om, at forældrene driver og udvikler arrangementer eller arbejder med organiseringen af skolen (klasse-råd, skolebestyrelse mv.)	7 (+2)
	Deltager ikke	Udtalelser om, at man ikke deltager aktivt i arrangementer på skolen	2
Plan b		Udtalelser om overvejelser af en plan b til initiale valg af skole	8

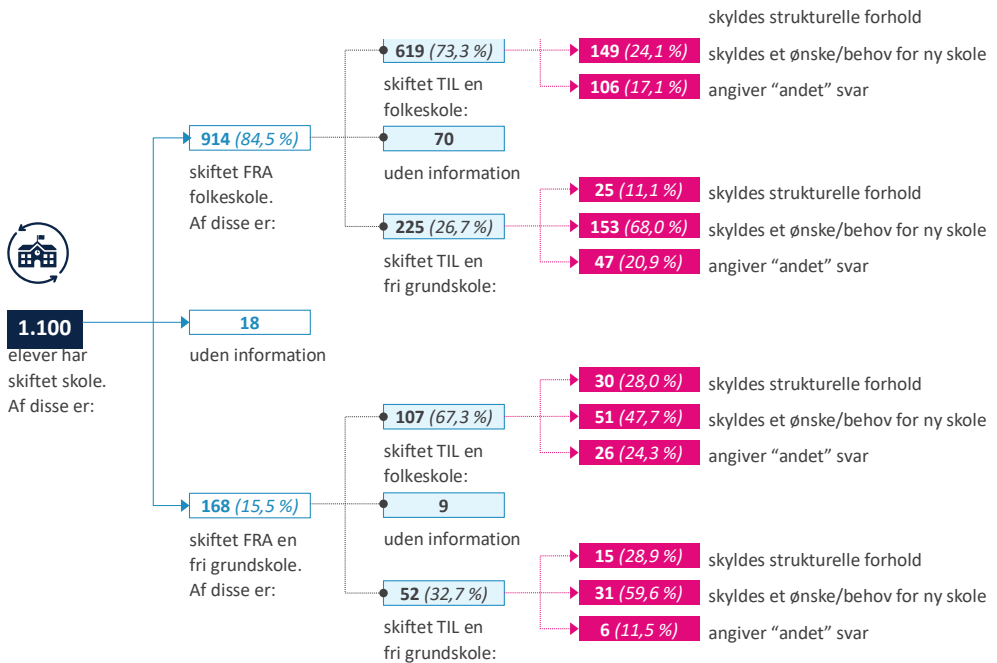
Display A4. Forældres rationaler for skolevalg fordelt på uddannelse

	Lavt-uddannede	Højt-uddannede
Faglighed		
Fagligt fundament	7	6
Lyst til at lære mere	6	1
Rammer for læring	2	4
Personlig udvikling		
Dannelse/et godt menneske	6	5
Selvstændighed	3	3
Kreativitet	1	1
Kulturel forståelse		1
Trivsel		
Nærhed	2	6
Individuelle behov	5	1
Skabe varige venskaber	4	1
Optimering af fremtidsmuligheder		
Den bedste fremtid	1	1
Logistik og økonomi		
Logistiske begrænsninger	7	8
Økonomiske begrænsninger	1	1

Appendiks A5. Deskriptive analyser af skoleskift

Figur 15 viser bevægelserne for de 1,100 (24,5 procent) af de 4.492 forældre til børn, der er begyndt i skole, og som har lavet et skoleskift.

Figur 15. Skoleskift fordelt på skoletype og årsager.

Figuren viser, at andelen af elever, der skifter fra en folkeskole og fra en fri grundskole, svarer meget præcist til den reelle andel af skoleeleverne, de hver især huser. I skoleåret 2016/2017 gik 76,9 procent af landets elever på en folkeskole, og 16,7 procent på en fri grundskole (resten gik i andre skoletilbud), og i vores data går 80,8 procent på en folkeskole, og 19,2 procent på en fri grundskole. Dernæst viser figuren, at uanset om eleven skifter fra en folkeskole eller en fri grundskole, så skifter flertallet i begge grupper til en folkeskole. Der er således ikke tegn på, at det er i forbindelse med skoleskift, at der sker den store bevægelse fra folkeskolen til de frie grundskoler.

Indholdsfortegnelse

Endelig viser figuren, hvilke årsager forældrene angiver som grund for skoleskiftet. Årsagerne er grupperet i to typer og så en åben "andet"-svarkategori. Skiftet kan skyldes strukturelle årsager (familien flytter/den tidligere skole havde ikke det pågældende klassetrin/den tidligere skole blev nedlagt), eller det kan skyldes et ønske eller behov for en ny skole, altså et tilvalg fra familiens side (barnet havde behov for eller lyst til at prøve en anden skole eller utilfredshed med den tidligere skole). Endelig angiver en del andre årsager, som spænder bredt. Fx at familien har været udstationeret og er vendt hjem til Danmark, på grund af sammenlægning af skoler, et behov for specialundervisningstilbud, skift til elitesportsklasse, skift til efterskole (9. klasse) og en række andre begrundelser.

Hvor flertallet af dem, der skifter fra én folkeskole til en anden folkeskole, begrundet det med strukturelle årsager, så er skiftene oftere begrundet i et ønske om eller behov for en ny skole i de andre tilfælde. Især de, der skifter fra folkeskolen til en fri grundskole, begrundet ofte (68 procent) skiftet i et ønske om eller et behov for en ny skole. Det skal dog bemærkes, at andelen af forældre, der angiver denne begrundelse, næsten er tilsvarende stor, når det gælder dem, der skifter fra én fri grundskole til en anden fri grundskole (59,6 procent). Ligeledes er der blandt dem, der skifter fra en fri grundskole til en folkeskole, en betydelig andel, der angiver et ønske om eller behov for en ny skole som begrundelse (47,7 procent).

Forældres skolevalg

© forfatterne og Aarhus Universitetsforlag 2019

Design, tilrettelægning og sats: Carl-H.K. Zakrisson

Bogen er sat med Myriad og Arno

Published in Denmark 2019

ISBN 978 87 7219 078 5

ISSN 2446 385x

Empirisk skole- og dagtilbudsforskning

NCS #5

Aarhus Universitetsforlag

Finlandsgade 29

8200 Aarhus N

www.unipress.dk

Nationalt Center for Skoleforskning

DPU, Aarhus Universitet

Niels Juelsgade 84

8200 Aarhus N

www.ncs.au.dk

FAGFÆLLE-
BEDØMT

Der er en sammenhæng mellem forældres socioøkonomiske baggrund og deres skolevalg i Danmark, men denne sammenhæng er kompleks. Det viser et forskningsprojekt om forældres skolevalg, som er blevet til i samarbejde mellem Nationalt Center for Skoleforskning/DPU, Frie Skolers Lærerforening og Epinion. Forældre med en lang videregående uddannelse samt forældre med høje indkomster vælger lidt oftere en fri grundskole. Dog er der ingen forskelle i skolevalg for den brede midtergruppe af forældre med korte og mellemlange uddannelse og de midterste indkomstgrupper.

Rapporten *Forældres skolevalg* viser, at de fleste forældre langt hen ad vejen ønsker sig det samme af deres barns skolegang og dermed har samme rationaler for skolevalget. Dog har forældrene forskellige præferencer for, hvilke faktorer de tillægger størst betydning i forbindelse med skolevalget. Forskerne identificerer således fire underliggende typer af forældre baseret på deres skolevalg. Men typerne reflekterer ikke forældrenes uddannelsesniveau, og dermed bidrager forældres skolepræferencer ikke til sociale forskelle i skolevalget.

Forskerne finder også en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og deres strategier i forbindelse med skolevalg. Generelt er højtuddannede forældre markant mere aktive i valget af skole sammenlignet med andre forældre. Således finder forskerne sociale forskelle i forældres skolevalgsstrategier, som dog kun i mindre grad kommer til udtryk i valget mellem private og offentlige skoletilbud.

